

GIMNAZIJA SLOVENSKE KONJICE
Projekt RAZNOLIKOST

RAZNOLIKOST V ŽIČKI KARTUZIJI

Koordinatorica projekta:

Aleksandra Boldin, prof.

Slovenske Konjice, marec–maj 2007

KAZALO

1	POVZETEK	6
2	ABSTRACT	6
3	UVOD – opredelitev naloge	7
3.1	Metode dela	7
3.2	Koordinatorsko poročilo	8
4	KARTUZIJANSKI SAMOSTAN ŽIČE - ok. 1160 – 1782	10
4.1	Ustanovitev samostana	10
4.2	Razvoj samostanskega življenja do razpustitve	20
4.3	Razpust samostana 1782	31
5	GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI SLOVENSКИH KONJIC IN ŽIČ	35
5.1	Uvod	35
5.2	Podnebje	36
5.3	Prst	37
5.4	Rastje	38
5.5	Demografske značilnosti naselja Žiče	38
5.5.1	Gibanje števila prebivalcev v Slovenskih Konjicah in Žičah	38
5.5.2	Starostna sestava in prebivalstvena sestava po spolu za naselji Slovenske Konjice in Žiče v letu 2002	40
5.5.3	Zaposlitvena sestava prebivalstva	42
5.5.4	Migracije	46
5.6	Gospodarstvo	48
5.6.1	Obrt in industrija	48
5.6.2	Kmetijstvo	49
5.7	Turizem	50
6	LIKOVNO USTVARJANJE V ŽIČKI KARTUZIJI	52
6.1	ŽIČKA KARTUZIJA – vpliv energije na človeka	52
7	ZLATI REZ	64

7.1	Uvod	64
7.2	Definicija zlatega reza	64
7.3	Zlati rez v biologiji	65
7.4	Zlati rez pri človeku	65
7.5	Zlati rez v umetnosti	66
7.6	Zlati rez v arhitekturi	66
7.7	Zaključek	67
7.8	Primeri	67
7.8.1	V arhitekturi	67
7.8.2	V naravi	76
8	ZELIŠČA	78
8.1	Uvod	78
8.2	Skrb za bolne, žička lekarna	78
8.3	Zdravilstvo in Kartuzija danes	82
8.4	Nadaljevanje tradicije kartuzijanske lekarne	84
8.5	Najbolj prodajana zelišča v lekarni Viva sana	86
8.5.1	Artičoka (<i>Cynara scolymus</i>)	86
8.5.2	Navadna plahtica (<i>Alchemilla vulgaris</i>)	87
8.5.3	Žajbelj (<i>Salvia officinalis</i>)	89
8.5.4	Kamilica (<i>Matricaria chamomila</i>)	91
8.5.5	Drobnocvetni vrbovec (<i>Epilobium parviflorum</i>)	92
8.6	Zaključek	92
8.7	Literatura in viri	93
9	HRANA V ŽIČKI KARTUZIJI	94
9.1	Popotovanje sladokusca Paola Santonina	94
9.2	Odnos kartuzijanov do prehrane	95
9.3	Prehranjevanje	96
9.3.1	Preprostost in skromnost v jedi in pijači	98
9.3.2	Nekaj receptov:	102
9.4	Literatura	104

10	NEMŠČINA - Das Kartäuserkloster Žiče	105
11	TURIZEM	107
11.1	Uvod	107
11.2	ANALIZA ANKETE	108
11.2.1	Ugotovitve ob analizi	115
11.3	PONUDBA V TURISTIČNO - INFORMATIVNEM CENTRU	116
11.4	ŽIČKA KARTUZIJA NA INTERNETU	117
12	LEKTORIRANJE JEDILNIKOV	118
12.1	JEZIKOVNA USTREZNOST MENIJEV, CENIKOV	118
12.2	Rezultati raziskovanja	119
12.2.1	Analiza anketnih vprašalnikov	121
12.3	Sklep	123
13	ZAKLJUČEK	125
14	LITERATURA	126
15	VIRI	127

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujemo vsem informatorjem in institucijam, ki so nam nudili vse potrebne podatke za izdelavo raziskovalne naloge.

Gimnaziji Slovenske Konjice se zahvaljujemo za vso podporo pri pripravi in izdelavi raziskovalne naloge.

1 POVZETEK

KLJUČNE BESEDE: ŽIČKA KARTUZIJA, ZGODOVINA, KULTURA, VERSTVO, LIKOVNA UMETNOST, ZELIŠČA, TURIZEM, GEOGRAFIJA, JEZIKOVNA RAZNOLIKOST, ZELIŠČA, PREHRANA, ZLATI REZ

Raziskovalna naloga prikazuje Raznolikost Žičke kartuzije na različnih področjih: zgodovinskem, kulturnem, verskem, geografskem, turističnem, likovnem, botaničnem, prehranbenem, jezikovnem; zlati rez ...

2 ABSTRACT

KEY – WORDS: ŽIČE MONASTERY, HISTORY, CULTURE, RELIGION, ART, GEOGRAPHY, LINGUISTIC DIVERSITY, HERBS, CUISINE, TOURISM, GOLDEN CUT

The research work shows the diversity of Monastery Žiče based on different fields: historical, cultural, religious, geographical, touristical, artistic, botanical, nutritional, linguistic; golden cut ...

3 UVOD – opredelitev naloge

Raziskovalna naloga z naslovom *Raznolikost v Žički kartuziji* želi prikazati raznolikost in pomen Žičke kartuzije na različnih področjih in teži k zavedanju, da je sodobna družba raznolika. Raznolikost na različnih področjih v preteklosti in v sodobnem življenju prispeva k bogatenju posameznika in prinaša doprinos k družbenemu okolju in širši družbi. Raziskovalna naloga poleg teoretičnih raziskav zajema konkretne empirične podatke, ki se nanašajo na Žičko kartuzijo in njeno okolico.

3.1 Metode dela

Cilje, ki smo si jih zastavili, smo dosegli s pomočjo naslednjih metod dela:

pregled literature in virov

anketiranje

delo na terenu

Naš prvi korak pri raziskovanju raznolikosti v Žički kartuziji je bil pregled literature in virov. Našli smo precej domače in tudi tuje literature, pomagali smo si tudi s primarnimi in sekundarnimi viri. Primarne vire smo zbrali s pomočjo anketiranja in dela na terenu. Med sekundarnimi viri pa smo si najbolj pomagali z elektronskimi viri.

Pri empiričnem raziskovanju smo uporabili metodo dela na terenu in anketiranje. Uporabljeni sta bili deskriptivna in kavzalna metoda neeksperimentalnega empiričnega raziskovanja. Pri posameznih področjih raziskovanja smo uporabili anketne vprašalnike z odprtimi in zaprtimi vprašanji. Sledila je obdelava podatkov in analiza po posameznih področjih z delnimi zaključki. Nazadnje smo opravili še končno – skupno analizo z zaključki ter oblikovali raziskovalno nalogo. Raziskovalno nalogo smo opremili s fotografijami, ki prikazujejo posamezne faze raziskovalnega dela.

3. 2 Koordinatorsko poročilo

Raziskovalna naloga je nastala v okviru **Projekta Raznolikost v Dravinjski dolini**, ki smo ga na Gimnaziji Slovenske Konjice pričeli izvajati v šolskem letu 2005/2006. V lanskem šolskem letu smo projekt izvajali na različnih tematskih oz. predmetnih področjih: *Kulturna, verska in nacionalna raznolikost (mentorici: Aleksandra Boldin in Tatjana Hren)*, *Poznavanje tujih jezikov (mentorici: Marjetica Štante Kapun in Jožica Kalšek)*, *Jezikovna ustreznost menijev in cenikov v gostinskih lokalih (mentorici: Katja Premru Kampuš in Mihaela Ribič)*, *Zlati rez (mentorice: Helena Skaza Birk, Tjaša Paj in Darja Ravnik)*, *Slovenske Konjice in Zreče: ponudba in opisi, ki so na voljo nemško govorečim turistom (mentorici: Mateja Lešnik in Maja Dragan)*, *Raznolikost v kamninski sestavi Dravinjske doline – raziskovanje Pavlakove jame (mentorici: Mojca Šegel in Jasmina Bornšek)*, *Raznolikost v športu (mentor: Brane Vodopivec)*.

V letošnjem šolskem letu (2006/2007) pa smo projekt Raznolikost v Dravinjski dolini nadgradili in raziskovali **Žičko kartuzijo in njeno okolico**. Projekt smo tudi letos izvajali na različnih tematskih oz. predmetnih področjih: ***Kartuzijanski samostan Žiče – zgodovinski pregled (mentorica: Aleksandra Boldin)***, ***Geografske značilnosti Slovenskih Konjic in Žič (mentorica: Tatjana Hren)***, ***Likovno ustvarjanje v Žički Kartuziji (mentorica: Darja Ravnik)***, ***Zlati Rez (mentorice: Darja Ravnik, Helena Skaza Birk, Urška Degianpietro)***, ***Zelišča (mentorica: Mojca Šegel)***, ***Hrana v Žički kartuziji (mentorica: Vasja Ivančič)***, ***Nemščina – Das Kartaäserkloster Žiče (mentorici: Maja Dragan in Jožica Orož Berginc)***, ***Turizem (mentorici: Marjetica Štante Kapun in Mateja Smolar Tič)***, ***Lektoriranje jedilnikov (mentorici: Katja Premru Kampuš in Mihaela Ribič)***.

Pri projektnem delu so na posameznih tematskih oz. predmetnih področjih pod mentorstvom profesorjev od marca do maja 2007 aktivno sodelovali dijaki Gimnazije Slovenske Konjice od 1. do 3. letnika. V januarju 2007 smo si vsi dijaki in profesorji Gimnazije Slovenske konjice v Ljubljani ogledali tudi edinstveno razstavo *dr. Nataše Golob: Rokopisi v Žički kartuziji*. Razstava in delavnice v Narodni Galeriji so nas tako prevzele in navdušile, da smo se odločili, da projekt *Raznolikost v Dravinjski dolini* nadgradimo s projektom ***Raznolikost v Žički kartuziji***.

Koordinatorica projekta je bila: **profesorica Aleksandra Boldin**, ki je opravila tudi končno – skupno analizo z zaključki ter oblikovala raziskovalno nalogo. Sledilo je še računalniško oblikovanje raziskovalne naloge – profesorica Aleksandra Boldin ter **dijakinja Amadea Marguč**. Raziskovalno nalogo je s fotografijami opremil **dijak Miha Matavž**.

Naloga in zadolžitve so bile med dijaki razdeljene in so podrobneje opisane in predstavljene po posameznih predmetnih področjih.

Projekt Raznolikost v Žički kartuziji bo v juniju 2007 predstavljen staršem in širši skupnosti. Raziskovalna naloga *Raznolikost v Žički kartuziji* pa bo v okviru razpisa Občine Slovenske Konjice za raziskovalne naloge predstavljena v t. i. Konjiškem tednu.

4 KARTUZIJANSKI SAMOSTAN ŽIČE - ok. 1160 – 1782

(Zgodovinski pregled)

4.1 Ustanovitev samostana

Kartuzijanski samostan Žiče je eden najpomembnejših samostanov na osrednjem slovenskem ozemlju in je nastal v času utrjevanja cerkvene organizacije na naših tleh. Žička kartuzija je bila prva naselbina kartuzijanskega reda v srednji Evropi in v mejah tedanje nemške države ter prva tovrstna naselbina zunaj klasičnih dežel, v katerih se je kartuzijanski red uveljavil, t.j. Franciji in Italiji.¹

Slika 1 Grb kartuzijanskega reda (*J. Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 73*)

Kartuzija je nastala in se začela razvijati pod zadnjima Traungavcema, štajerskim mejnim grofom Otakarjem III. (1129 - 1164) in njegovim sinom, prvim štajerskim

¹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 41.

vojvodom, Otakarjem IV. (1165 - 1192), t.j. v času, ko je Štajerska postala vojvodina.² V zvezi z nastankom kartuzije se je spletla tudi legenda. Obstajata sicer dve inačici, na kratko bom skušala povzeti obe.

Štajerski mejni grof Otakar III. naj bi se po vrnitvi iz križarske vojne skupaj s "plemenitimi" prijatelji odpravil na lov v okolico Konjic. Ko je zagledal košuto izredne velikosti in beline, se je oddaljil od ostalih in jo brez uspeha zasledoval, kajti košuta je izginila. Nenadoma je postal utrujen in zaspan, zato se je sklonil pod bližnje drevo in zaspal. V sanjah se mu je prikazal Janez Krstnik in mu naročil, naj na mestu, kjer mu je košuta izginila izpred oči, sezida samostan. Ker Otakar ni vedel, za menihe katerega reda naj sezida samostan, mu je svetnik dejal, da je sam oblečen v oblačilo kartuzijanov. Velel mu je, naj pošlje po menihe k velikemu priorju Baziliju v Veliko kartuzijo, v Francijo. Po Otakarjevi obljubi je Janez Krstnik izginil, približevalo pa se je tudi Otakarjevo spremstvo. V Otakarjevo naročje se je pred lovskimi psi zatekel zajec in Otakar, ki se je zaradi hrupa medtem prebudil, je vzkliknil v slovenskem jeziku: "Zajec, glej zajca!" Od tod naj bi izviral tudi ime Žiče ("Seitz"=Zajec).³ Otakar naj bi sprva začel graditi samostan v Konjicah. Po legendi naj bi se Otakarju Janez Krstnik takrat spet prikazal in mu ukazal, da mora samostan sezidati na kraju, kjer mu je bilo zaukazano. Otakar je ukaz izpolnil. Na mestu, kjer je najprej začel z zidavo samostana, pa je nastala župnijska cerkev v Konjicah. Zidavo samostana naj bi dokončal Otakarjev sin, t.j. Otakar IV. oz. I. Legenda govori, da naj bi Otakar IV. zaradi strahu, da bo pokojnega očeta zaradi neposlušnosti zadela božja jeza, dal na področju današnjega Špitaliča zgraditi še samostan templarjev, posvečen Materi božji. Samostan so morali odstraniti po koncilu v Vienni leta 1312, ko je papež Klemen V. templarje preklel. Cerkev, posvečeno Materi božji, pa so ohranili.⁴

Ustanovna listina za Žičko kartuzijo je iz leta 1165 in se nahaja v Štajerskem deželnem arhivu v Gradcu. V listini štajerski mejni grof Otakar III. naznanja, da je v svoji marki ustanovil kartuzijanski samostan. Navaja tudi kraj, na katerem je samostan ustanovil, meje ter svoboščine, ki jih je podaril kartuzijanom.⁵ Ustanovitelj

² Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 24.

³ Avguštin Stegenšek, *Konjiška dekanija*, Maribor, 1909, str. 184 - 185.

⁴ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 43 - 44.

⁵ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 44 - 46.

samostana v listini govori v prvi osebi, čeprav je umrl že 31. decembra 1164. Ker je na listini pečat njegovega sina, Otakarja IV., se zdi, da so to, kar je določil Otakar III., zapisali šele po njegovi smrti.⁶

Dolina sv. Janeza, kakor so področje žičke kartuzije najprej imenovali, je bila zaradi samote za kartuzijane zelo primeren kraj, ker so sodili med razmišljujoče ali kontemplarne redove.

Kot prvi prior žičke kartuzije se v virih in literaturi omenja Beremund, ki naj bi s prvimi menihi v Konjice prišel že leta 1160 in vodil gradnjo prvih zasilnih poslopij, ki so bila gotova do leta 1164.⁷ Prvi prostori kartuzije so bili pretežno leseni, postavljeni v naglici, da bi se redovno življenje lahko čimprej začelo.⁸ Po redovnih pravilih so bratje konverzi živeli ločeno od menihov. Za menihe so določili konec "Doline sv. Janeza", za konverze pa malo ravnico, kjer je danes Špitalič, tako da se je zaradi tega ustalilo tudi ime spodnji in zgornji samostan. Vodo so napeljali v vsako celico, pa tudi spodnji samostan je imel svojo studenčnico. Postavili so tudi dve cerkvi - cerkev sv. Janeza Krstnika za menihe in cerkev Device Marije za konverze.⁹

⁶ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 41 - 42.

⁷ Marijan Zadnikar, Srednjeveška arhitektura kartuzijanov in slovenske kartuzije, Ljubljana, 1972, str. 142.

⁸ Marijan Zadnikar, Srednjeveška arhitektura kartuzijanov in slovenske kartuzije, Ljubljana, 1972, str. 143.

⁹ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 210.

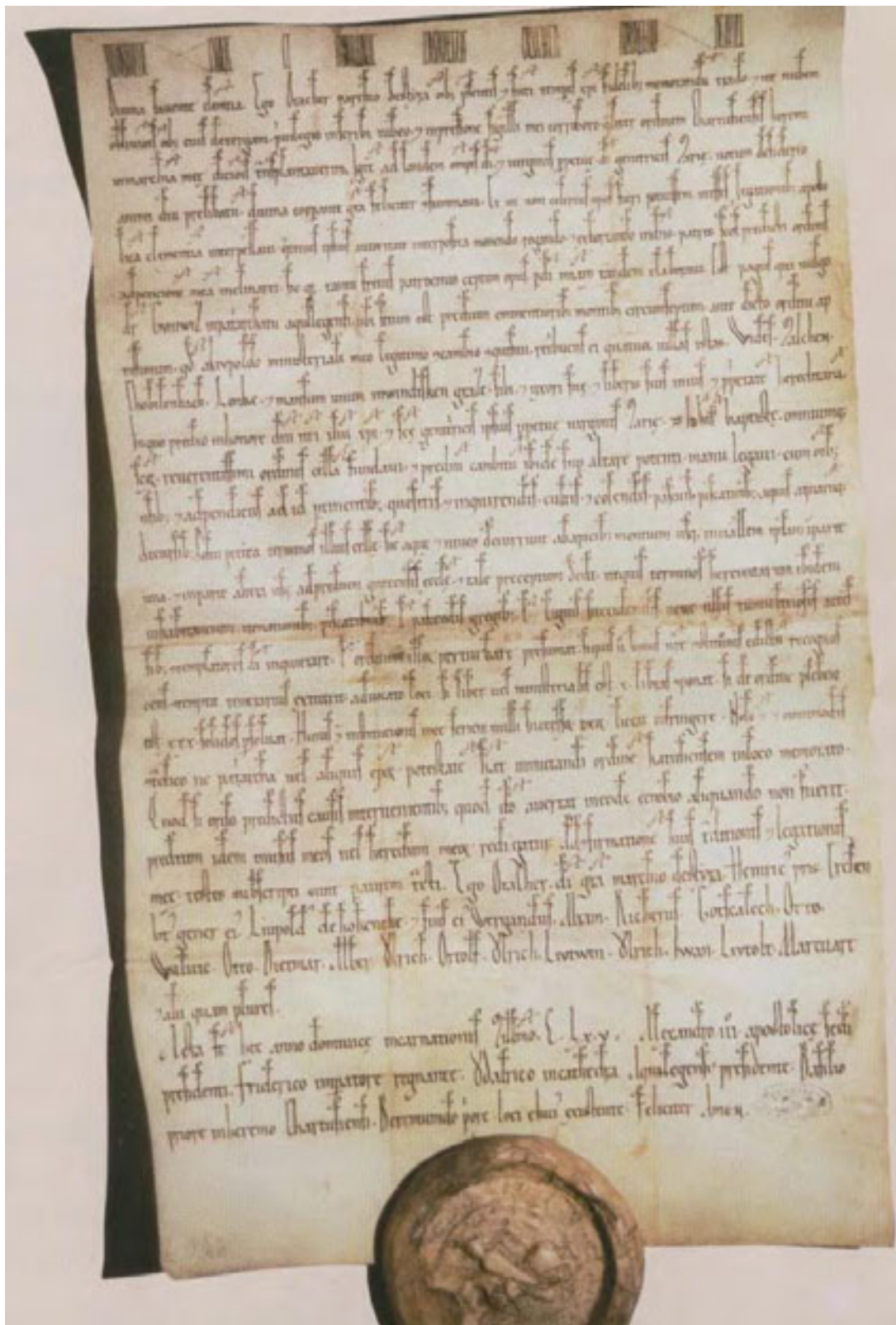
Slika 2 Cerkev Marijinega obiskanja (fotografija: Miha Matavž)

Žički samostan je sicer imel mnogo dobrotnikov med svetno in cerkveno gospodo, toda letni dohodki so bili premajhni, zato so kartuzijani trpeli pomanjkanje. To je razvidno tudi iz listine papeža Aleksandra III. iz leta 1177. V njej je papež kartuzijane spodbujal, naj revščino in težave potrpežljivo prenašajo in naj imajo pred očmi svetost in častitljivost svojega reda ter vršijo dela ljubezni. Obenem jim je naznanil, da je pisal štajerskemu vojvodi Otakarju I. in mu naročil, naj jim bo bolj naklonjen, jih bolj spoštuje in varuje ter naj jim z nasveti in materialno pomaga pri gradnji njihovih stavb.¹⁰

¹⁰ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 211.

Slika 3 Glavni in stranski portal cerkve Marijinega obiskanja (*fotografija: Miha Matavž*)

Slika 4 Ustanovna listina za Žičko kartuzijo iz leta 1165 (J. Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 45)

Otakar je na papeževo priporočilo menihom bil pripravljen pomagati. O tem govorita tudi listini iz leta 1182 in 1185. V prvi jim je daroval Žičko vas z vsemi podložniki, posestva v Oplotnici in Rogozi pri Hočah. Podaril jim je tudi kože živali, ki so jih ob delavnikih použili v uradih Maribor, Radgona in Laško ter jim dovolili pašo na svojih posestvih.¹¹ Listina iz leta 1185, ki jo je vojvoda Otakar I. izdal v Radgoni, pa govori predvsem o privilegijih v zvezi s pravnimi in sodnimi pravicami samostana.¹²

Povečani letni dohodki so kartuzijanom omogočili, da so lahko lesene stavbe postopoma zamenjevali z zidanimi. Največ stroškov pa so imeli s samostansko cerkvijo v t.i. zgornji hiši, ki je bila posvečena v letih med 1182 in 1194.¹³

Žički kartuzijani so s privolitvijo papežev in vrhovne redovne oblasti, podobno kot druge redovne postojanke, v svojih prostorih pokopavali cerkveno gospodo in laike ter zanje opravljali obrede (npr. aniverzarije = obhajanje obletnice smrti). To je bilo za menihe vabljivo, saj so imeli od tega gmotne koristi (letni dohodki, posesti ipd.). Kartuzijani so sprva odklanjali pokopavanje "tujih" ljudi v svojih prostorih. Ponavadi je samostansko pokopališče ležalo ob velikem križnem hodniku in v bližini cerkve. Že sam kraj naj bi redovnike spominjal na minljivost življenja in na pripravo na smrt. Cerkevna gospoda in laiki so bili pokopani na raznih krajih po samostanu: v samostanski cerkvi, samostanskih kapelah, v kapiteljski dvorani, na dvorišču križnega hodnika ipd.¹⁴ V Žički kartuziji so svoj poslednji počitek našli zadnji Traungavci, ustanovitelj samostana, mejni grof Otakar III. (umrl 31. decembra 1164), njegova žena Kunigunda (umrla 22. novembra 1184) in njun sin, štajerski vojvoda Otakar I. (umrl 9. maja 1192). Vsi trije so sprva počivali v grobnici kapele, na desni strani samostanske cerkve, leta 1827 pa so jih skupaj z nagrobno ploščo prenesli v cistercijansko opatijo Rein pri Gradcu.

Napis s kronogramom se glasi:¹⁵

¹¹ Avguštín Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 211.

¹² Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 50.

¹³ Marijan Zadnikar, Srednjeveška arhitektura kartuzijanov in slovenske kartuzije, Ljubljana, 1972, str. 147.

¹⁴ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 459 - 463.

¹⁵ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 27 - 30.

HIC IACET
OTTOCHAR MARCHIO STYRIAE
IOANNA KVNIGVNTA CONIVNX ET
OTTOCHAR EIVS FILIVS

Napis na plošči se v prevodu glasi:

Tukaj počivajo Otakar, štajerski mejni grof, njegova žena Ivana Kunigunda, in njegov sin Otakar 1670.

Prvotna marmorna plošča iz časa okoli sredine 13. stoletja pa je danes v podružnični cerkvi sv. Areha na Pohorju.¹⁶ V žičkem samostanu so našli svoj zadnji mir tudi nekateri iz rodbine Konjiških, in sicer Leopold, ki je na smrtni postelji leta 1234 postal član žičkega konventa, o čemer bo govora kasneje. Poleg njega pa še Ortolf II., njegov sin Leopold IV. in vnuk Leopold V.¹⁷

¹⁶ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 31.

¹⁷ Jože Mlinarič, *Žički kartuzijani in njihovi odnosi s Konjiškimi gospodi, s konjiško župnijo in konjiškimi tržani*, *Konjiško, 850 let pražupnije*, Slovenske Konjice, 1996, str. 171.

Slika 5 Nagrobnik mejnega grofa Otakarja III. Traungavca iz leta 1697; prej v Žički kartuziji, od leta 1827 pa v kapeli ob samostanski cerkvi Rein pri Gradcu (Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 26*)

Konjiški gospodje so bili veliki dobrotniki žičkih kartuzijanov, čeprav so jim mnogokrat prizadejali tudi krivice. V listini štajerskega vojvode Otakarja I. iz leta 1182 so Konjiški

omenjeni kot dobrotniki kartuzije, saj so ji poklonili ribolovne pravice v Dravinji in oplotniškem potoku.¹⁸ Konjiški so menihom kot njihovi mejaši delali tudi škodo. Tako je papež Lucij III. z listino, izdano leta 1185 v Veroni, bratoma Ortolfu in Leopoldu grozil celo z izobčenjem. Papeževa grožnja je zalegla. Leopold Konjiški pa je v hudi bolezni leta 1234 sklenil stopiti v kartuzijanski red, da bi delal pokoro za svoje "grehe in mnogostranske izgrede".¹⁹ Še pred tem se je morala njegova žena zavezati, da bo živela vzdržno življenje. Za varuha premoženja Konjiških je Leopoldova žena določila sinova Ortolfa in Leopolda, ki sta skrbela za to, da njuna mati od posesti ne bi ničesar odtujila ali oddala v fevd in da bo živela, kot je obljubila. Sinova naj bi prevzela posest po njeni smrti; če se mati ne bi držala dogovorjenega, pa takoj. Sinova Ortolf in Leopold sta ob tej priložnosti kartuzijanom podelila dve kmetiji na Ložnici pri Slovenski Bistrici.²⁰ V žičkem samostanu so bili pokopani tudi nekateri člani družine Žovneških in Celjskih, in sicer veliki dobrotnik žičkih kartuzijanov, Ulrik II. Žovneški, in njegova žena Katarina; v kartuziji naj bi bil pokopan tudi Friderik III., v mladosti umrli sin Friderika II., ki naj bi bil pokopan pred oltarjem sv. Križa v kapiteljski dvorani.²¹

¹⁸ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 211.

¹⁹ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 212.

²⁰ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 61 - 62.

²¹ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 202.

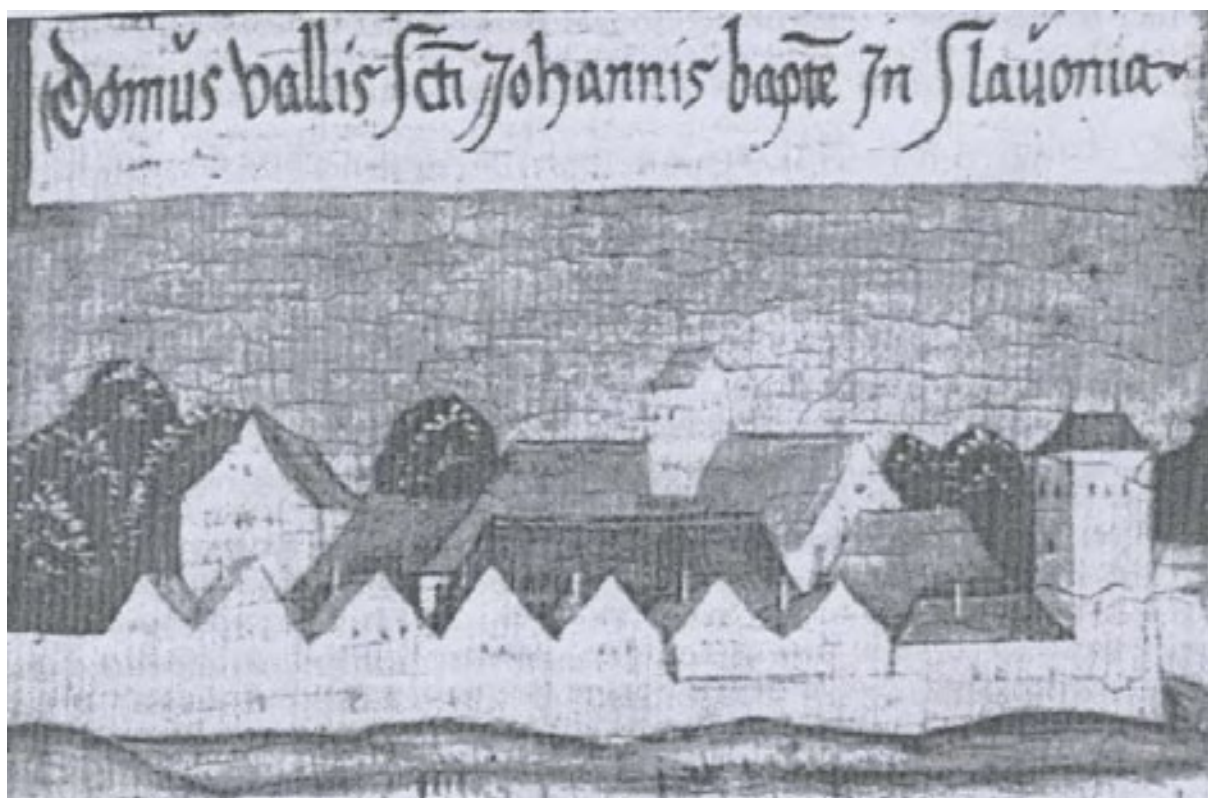
Slika 6 Prvotni nagrobnik Otakarja I. Traungavca, prvega štajerskega vojvode; prej v Žički kartuziji, danes v cerkvi sv. Areha na Pohorju (Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 29*)

4. 2 Razvoj samostanskega življenja do razpustitve

Slovenske kartuzije so bile do leta 1335 združene z Lombardsko provinco (Provincia Lombardia). Kartuzije Žiče, Jurklošter in Bistra so bile do konca 13. stoletja edine v "nemško govorečih deželah". V 14. stoletju je v nemških deželah nastajalo vedno več

kartuzijanskih postojank, zato so bile leta 1335 slovenske kartuzije odcepljene od lombardske province in združene skupaj z novonastalimi nemškimi v provinco Alemanio (Provincia Alemania), ki se je že leta 1355 razcepila v spodnjo (Alemania inferior) in zgornjo (Alemania superior), kamor so spadale tudi vse slovenske kartuzije.²²

Slika 7 Najstarejša znana upodobitev Žičke kartuzije iz časa 1500 - 1520 (Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 63)

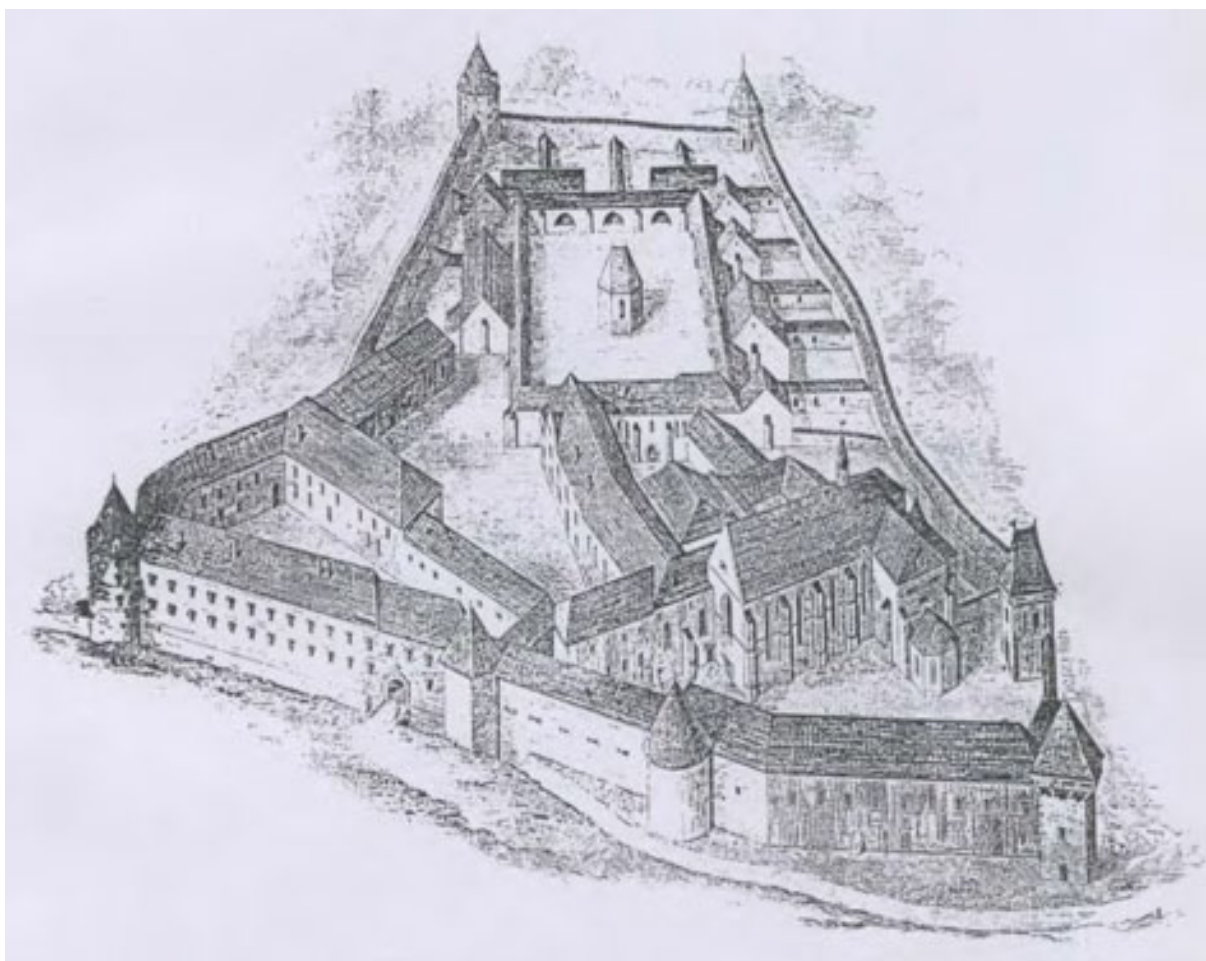
Veljava žičke kartuzije se je pokazala zlasti v dobi zahodnega razkola (1378 - 1410), ki je zahodno krščanstvo razcepil na rimsko in avignonsko obedienco. V tem času sta bila torej dva papeža. Rimskega papeža so priznavale Italija, Nemčija, Anglija, nordijske in vzhodne dežele, avignonskega pa Francozi, Španci in Škoti.²³ V skladu s tem so se razcepili tudi posamezni redovi, ki so ponavadi priznavali tistega papeža kot država, na katere ozemlju so bili. V začetku se kartuzijani niso opredelili za

²² Avguštin Stegenšek, *Konjiška dekanija*, Maribor, 1909, str. 222.

²³ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 135.

nobenega od obeh papežev, kasneje pa se je tudi med njimi pokazal razkol.²⁴ Razkol v Cerkvi je trajal tudi po smrti obeh papežev. S koncilom v Pisi, na katerem so leta 1409 izvolili novega papeža, Aleksandra V. (1409 - 1410), pa je prišlo do še večjega razcepa, saj so nekaj časa bili kar trije papeži.²⁵ V času t.i. zahodnega razkola je žička kartuzija postala sedež generalnega priorja rimske obediencie. V tem času (1391 - 1410), ko so se tu skoraj vsako leto sestajali priorji iz bližnjih in daljnih samostanov srednje in vzhodne Evrope, je Žička kartuzija doživela svoj višek.²⁶

Slika 8 Rekonstrukcija Žičke kartuzije po C. Haasu (*A. Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, tabl. 51*)

Versko življenje se je lepo razvijalo, to pa se je kazalo tudi na zunaj, saj so obnovili mnoge samostanske stavbe. V tem obdobju je bila gotizirana samostanska cerkev

²⁴ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 135 - 142.

²⁵ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 135.

²⁶ Avguštin Stegenšek, *Konjiška dekanija*, Maribor, 1909, str. 224 - 228.

sv. Janeza in obnovljena Marijina cerkev v spodnjem samostanu, kjer so napravili nove oboke ter namestili nove klopi v meniškem koru.²⁷ Močno si je opomoglo tudi samostansko gospodarstvo, na kar je med drugim vplivalo tudi to, da so vizitatorji po vseh kartuzijah v okviru rimske obediencie pobirali darove za popravilo kartuzije Žiče ter za stroške pri vzdrževanju generalnega priorja in generalnih kapitljev.²⁸

Slika 9 Žička kartuzija v drugi polovici 17. stoletja (*G. M. Vischer, Topographia Ducatus Stiriae, 1681, faksimile, 1971, str. 110*)

Drugo polovico 15. stoletja in prvo polovico 16. stoletja v zgodovini samostana Žiče med drugim zaznamujejo pustošenja Turkov. Veliko nevarnost so Turki za slovenske dežele začeli predstavljati zlasti po padcu Bosne leta 1463. Od leta 1469 do 1483 so Turki po slovenskih deželah ropali kar tridesetkrat, včasih celo po štirikrat na leto.²⁹ Kartuzijanski red v Turkih ni videl le sovražnika krščanstva, ampak tudi uničevalca svojih postojank. Tako so priorji leta 1464 na generalnem kapitlju vsem redovnim

²⁷ Marijan Zadnikar, Srednjeveška arhitektura kartuzijanov in slovenske kartuzije, Ljubljana, 1972, str. 151.

²⁸ Avguštín Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 227.

²⁹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter skozi stoletja, Katalogi 5, PaM, Maribor, 1991, str. 14.

postojankam naročili, naj opravijo tridesetdnevnicu za kralja Matijo Korvina, ki si je prizadeval za odvrnitev turške nevarnosti.³⁰

Zaradi turških pustošenj se je maja 1487 na Štajerskem mudil škof Peter iz Caorle kot vizitator oglejskega patriarha Marka Barbara in posvečeval cerkve, oltarje in pokopališča, ki so jih oskrunili Turki. Škofa je kot tajnik spremljal znameniti Paolo Santonino, ki je popisal več vizitacijskih potovanj.³¹

30. maja 1487 se je škof Peter iz Caorle s spremstvom odpravil v kartuzijo Žiče. Paolo Santonino o tem obisku poroča naslednje:

"Ko smo prišli do samostana samega, nam je prišlo do vhodnih vrat naproti dvanajst menihov, zelo ponižnih in pobožnih mož. Tako škofa kakor tudi spremljevalce so dobrotno sprejeli in jih peljali naprej k cerkvi, potlej pa v gostišče za tujce, ki stoji zunaj samostana; v gostišču smo naleteli na več služabnikov, pripravljenih postreči nam z odličnim vinom.

Ta samostan leži sredi med griči ali v njihovem naročju skoraj na ravnem, tako da ga ne vidiš od nikoder s ceste, dokler ne prideš do njegovih zidov. Povsod je lepo zidan, obdaja ga visok zid in jarek, kakor kak grad, in to ne brez razloga, zakaj drugače bi ga spričo tolikerih turških vpadov ne bilo mogoče obvarovati pred plenitvijo in požigom. V samostanu je zelo lepa in čaščena cerkev, posvečena svetemu Janezu Krstniku, čez in čez visoko obokana. Samostan ima tudi dva dormitorija z velikim številom celic na obeh straneh; vsak od bratov ima tam svoj poseben prostor, spalnico, jedilnico, delavnico za ročno delo in vrtiček, posajen z različnim grmovjem, travo in rastlinjem, povrhu pa še neusahljiv studenec. Na prostoru med obema dormitorijema je bujna zelena trata, na sredi taiste zelenice pa stoji cerkvica ali kapelica vseh svetnikov, pozidana s čudovito lepo zidavo. Tudi vsi spodnji deli samostana so pozidani v trdnih in močnih obokih. Poleg tega imajo tamkajšnji menihi več prostornih vinskih kleti, v katerih vidiš velikanske, občudovanja vredne sode: vsak drži tudi po štirideset ali petdeset kongijev. Ta čas imajo sami več vina kakor

³⁰ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 178 - 179.

³¹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 211.

vsa preostala pokrajina skupaj. Strogo se drže pravila, in sicer do pičice, saj so pod belo kuto oblečeni v raševinasto srajco; samo ob določenih dneh govore med seboj ali z drugimi, mesa tudi v hudi in smrtni bolezni ne uživajo in iz samostana gredo le enkrat ali dvakrat na leto. Vendar pa jim ne manjka dobrih rib in druge hrane. Nasploh so zelo skromni in se odlikujejo po svetniškem življenju.

Po večernicah nas je taistega dne odpeljal gospod subprior v samostansko zakristijo, pozidano z oboki in debelim zidovjem. V njej je mnogo raznih paramentov precejšnje vrednosti. Potlej nas je po skrivnih stopnicah peljal v knjižnico in v še eno zakristijo, pozidani med obokom cerkve in spodnje zakristije. V knjižnici vidiš nad dva tisoč knjig iz vseh ved, večinoma na pergamentu, tudi prav starih in s trsom pisanih, ne tiskanih, kakor je danes v navadi. In v zgornji zakristiji (ki je ravno tako obokana kakor knjižnica) nam je taisi gospod subprior pokazal najprej velik srebrn križ in tabernakelj, v katerem nosijo Gospodovo telo, prelep in težak, potlej pa še več paramentov - dvanajst jih je po številu - iz raznobarvne svile in z zlatom vezениh; na nekaterih so vtakane podobe blažene Device in drugih svetnikov, narejene iz mnogih pisanih kamnov ter dragocenih velikih in majhnih biserov in okrašene z odlično umetnostjo. Vsi ti paramenti so po sodbi poznavalcev vredni čez tri tisoč zlatnikov. Samostan jih je dobil s pobožnimi volili. Videl sem tudi ne posebno velik, vendar silno dragocen križ iz čistega masivnega zlata z vdelanimi podolgovatimi granati in številnimi drugimi dragimi kamni, skratka, ne spominjam se, da bi bil kdaj v Italiji videl lepše in dragocenejše.

Tam smo jedli več jedi iz dobrih, na razne načine pripravljenih postrvi, rake in izvrstno zelenjavo in za poobedek lepa jabolka; videti so bila tako sveža, da bi jih ne razločeval od novih.³²

Zaradi turške nevarnosti so žički kartuzijani v tem času naredili iz svojega samostana trdnjavo ter najeli laike za obrambo. Prior Matej Gurgar (1531 - 1540) je zaradi vedno močnejših turških napadov dal postaviti mogočni zgornji obrambni stolp, ki je ohranjen še danes. Vanj se je prišlo po leseni lestvi skozi lepo izklesana vrata v drugem nadstropju. Vsega skupaj so bila tri nadstropja. Pod streho so posebne line,

³² Paolo Santonino, Popotni dnevniki, Celovec, 1992, str. 86 - 87 (Prevod: Primož Simonitti).

skozi katere so na oblegovalce vivali gorečo smolo, krop ipd.³³ Avguštin Stegenšek predvideva, da so Turki obiskali kartuzijo že leta 1473, ko naj bi se gostili v župnišču v Konjicah.³⁴ Med letoma 1483 in 1491 so si slovenske dežele za nekaj časa oddahnile pred Turki, kajti leta 1483 je Skender-beg doživel na reki Uni poraz. Zato je Bajazit k ogrskemu kralju Matiji Korvinu poslal poslanca, ki so z njim sklenili premirje za pet let, kasneje pa so premirje podaljšali še za tri leta. Leta 1491 so Turki znova začeli pustošiti po slovenskem ozemlju.³⁵ Oktobra 1494 naj bi odvedli priorja in dva redovnika. Avguštin Stegenšek navaja vir, ki govori o pustošenju Turkov v okolici žičke kartuzije leta 1531, ko naj bi Turki v samostanu na kosce razsekali priorja Andreja. V zapisniku Velike kartuzije iz leta 1530 pa je o priorju Andreju navedeno, da se je leta 1529 odpravil na generalni kapitelj, toda zajeli so ga Turki, ki so takrat pustošili pred Dunajem. Ker prior ni hotel zatajiti sv. vere, so ga mučili. S pestmi in kamni naj bi ga topli po obrazu, mu z glave potegnili kožo v obliki venca ter ga prebodli s helebardo. Zaradi mučeniške smrti ga je red vpisal med mučenike.³⁶ Eden izmed virov pa o istem dogodku poroča naslednje. Turki naj bi brate - laike presenetili pri njihovem delu v samostanskih delavnicah in jih mučili, patre pa naj bi zajeli v samostanski cerkvi ter jih umorili, priorja Andreja pa naj bi obesili na vrh, na kateri je visela svetilka nad oltarjem ustanovitelja samostana, prebodli naj bi mu tudi vrat.³⁷

Poleg turških vpadov so veliko breme za žičko kartuzijo predstavljali davki za obrambo pred Turki. Kartuzija je denar za plačilo davkov lahko dobila le s posojili in s prodajo zastavljene zemlje.³⁸

16. stoletje pomeni za kartuzijo Žiče (kakor tudi za mnoge druge samostane) krizno obdobje, in to tako v redovnem, duhovnem in gospodarskem pogledu. Vzrok za to so bili turški vpadi, protestantizem in vedno večji prispevki, ki jih je za obrambo pred Turki od samostanov terjal deželni knez. Zahteve deželnega kneza so večino samostanov spravile v finančne škripce in jih tako gospodarsko uničile. Zapisi generalnih kapitljev v 15. in 16. stoletju kažejo, da so se po vseh evropskih kartuzijah

³³ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 202.

³⁴ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 237 - 238.

³⁵ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 190.

³⁶ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 237 - 238.

³⁷ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 247 - 248.

³⁸ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 233 - 242.

razpasle razvade, ki se niso skladale z redovnimi določili, kar je redovno vodstvo skušalo odpraviti. H krizi redovnega življenja je pripomogel tudi protestantizem, ki se je med drugim zavzemal za razpust meniških postojank.³⁹ Med pristaši nove vere se v žički kartuziji omenja prior Peter (1526 - 1527), ki naj bi se luterantskih idej navzel v Mauerbachu. Nekateri pisci menijo, da si je Peter brez dovoljenja redovnega vodstva leta 1526 prilastil naslov priorja žičke kartuzije, že naslednje leto pa je samostan zapustil in odšel v svet.⁴⁰ O neurejenih razmerah v kartuziji Žiče nam v 16. stoletju priča tudi zelo pogosto menjavanje priorjev, saj se je v pol stoletja zvrstilo okrog 20 priorjev, od katerih so nekateri bili na položaju le nekaj mesecev.⁴¹

V drugi polovici 16. stoletja so se razmere v žički kartuziji še poslabšale, tako da je morala posredovati celo svetna oblast. Tako je avstrijski nadvojvoda Karel II. leta 1564 naročil kartuzijanskemu priorju v Mauerbachu, naj opravi temeljito vizitacijo žičke in jurklošterske kartuzije. Naročeno mu je tudi bilo, naj prestavi vse menihe, ki niso živeli po redovnih pravilih v druge samostane ali jih pošlje v postojanke, od koder so prišli. Prepovedal mu je, da bi se v samostan v bodoče sprejemali tujci ali odpadniki in naj poskrbi, da ne bo trpelo škode samostansko premoženje.⁴² Istega leta (1564) je Karel II. menihom obeh zgoraj omenjenih kartuzij odvzel pravico do razpolaganja s samostanskim premoženjem in obe kartuziji izročil kardinalu Cahariji Delphinu kot komendi. Delphin je bil dolžan skrbeti za gospodarske in duhovne koristi obeh kartuzij, ker pa je pri vsem tem gledal le na lastne koristi, je v njiju vse do 90. let 16. stoletja zamrlo vsako redovno življenje. Bogoslužje so opravljali razni svetni duhovniki in redovniki iz drugih redov, ki so živeli nečastno življenje.⁴³

Leta 1579 si je redovno vodstvo po dolgotrajnih prizadevanjih proti plačilu kardinalu Delphinu ponovno uspelo pridobiti obe kartuziji.⁴⁴ Že leta 1589 pa je Karel II. z dovoljenjem papeža Siksta V. (1585 - 1590) obe kartuziji razglasil za državno lastnino, ki mu bo služila za "potrebe katoliške cerkve in druge pobožne namene."⁴⁵

³⁹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 233 - 242.

⁴⁰ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 244.

⁴¹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 243 - 245, 511 - 512.

⁴² Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 240.

⁴³ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 280 - 293.

⁴⁴ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 302.

⁴⁵ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 309 - 310.

Začasni skrbnik obeh kartuzij je postal reinski opat Jurij Freyseisen (1577 - 1605), ki je bil eden izmed najbolj sposobnih samostanskih predstojnikov druge polovice 16. in začetka 17. stoletja.⁴⁶ Istega leta se je opat Jurij ponudil nadvojvodi Karlu II., da bi obe kartuziji sprejel kot komendi, kar pomeni, da bi dobil pravico do vseh njunih dohodkov. Karel II. je ponudbo sprejel, opat pa se je moral zavezati, da bo ob prevzemu dal popisati ves inventar, da bo poravnal dolgove ter dajal za jezuitski kolegij v Gradcu 1200 goldinarjev letno.⁴⁷ Ker je opat imel velike težave pri vzdrževanju obeh samostanov, saj se je otepal z dolgovi, s tožbami, z velikimi dajatvami ipd., je leta 1591 oba samostana vrnil deželnemu knezu. Še istega leta je deželni knez obe postojanki v popolno last izročil graškemu jezuitskemu kolegiju, ki je bil lastnik do leta 1593.⁴⁸ Na podobne težave kot njihov predhodnik Jurij Freyseisen so naleteli tudi jezuiti, pa tudi kartuzijski red si je že od leta 1590 z vso močjo prizadeval za pridobitev obeh postojank v svojo last.⁴⁹ 6. novembra 1595 je v Gradcu prišlo med jezuiti in kartuzijani do sporazuma, po katerem so kartuzijani obdržali po eno postojanko na Štajerskem (Žiče) in po eno na Kranjskem (Bistro), graški jezuitje so dobili Jurklošter, ljubljanski pa Pleterje.⁵⁰

Do ponovne vzpostavitve redovnega življenja je v Žički kartuziji prišlo leta 1595, ko je kot novi prior nastopil Vian Gravelli (1595 - 1623), profes Velike kartuzije. Žički in drugi pisci hvalijo njegove vrline in sposobnosti in ga celo imenujejo kot "drugega ustanovitelja samostana". Vian Gravelli je po njihovem zatrjevanju zaslužen za vzpostavitev redovne discipline v samostanu, za popravilo samostanskih poslopij in cerkve, za povečanje števila konventualov, za ureditev gospodarstva, za odstranitev slabih razvad med menihi itd. Poleg tega redovni pisci navajajo, da se njegove vrline niso zadržale le "znotraj domačih sten", ampak da so se razširile tudi navzven. Da bi prior pridobil okoliške podložnike za obisk praznične in nedeljske svete maše, je dal med njih po opravi razdeliti kruh in vino. Ker je prior Vian Gravelli imel navado, da

⁴⁶ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 313.

⁴⁷ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 322.

⁴⁸ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 329.

⁴⁹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 329 - 337.

⁵⁰ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 353.

je ob obisku po vaseh otrokom delil kruh, če so zmolili zdravamarijo, so ga imenovali tudi "očeta revežev".⁵¹

Med važnejšimi dogodki žičke kartuzije je treba omeniti tudi kmečke upore. Na posesti žičkih kartuzijanov in s tem tudi Konjic in bližnje okolice sta vezana dva upora, in sicer vseslovenski kmečki upor 1515 in kmečki upor iz leta 1635.

V vseslovenskem kmečkem uporu je škodo trpela tudi žička kartuzija, saj so se še pred 18. majem 1515 upornikom pridružili podložniki samostanov Studenice, Žiče in gosposčin Zbelovo in Konjice. V Konjicah je 25. maja prišlo tudi do zborovanja puntarjev, kjer so sestavili pritožbe kmetov in jih poslali cesarju. Ker je zborovanje doživelo neuspeh, so se zastopniki upornikov domov vrnili že pred 27. majem.⁵² V začetku avgusta je bil upor povsod zadušen, plemiška vojska pa je za seboj pustila pogorišča, pobite in obešene kmete. Dosti upornikov so zaprli v ječe, vsem pa so naložili t.i. puntarski pfenig.⁵³ Uporni žički podložniki so bili v letu 1516 dolžni poravnati petdeset goldinarjev, k temu pa so podložniki na zgornještajerskih posestih morali plačati 100 goldinarjev, kasneje pa še 71 goldinarjev.⁵⁴

Podložniki žičke kartuzije so bili vključeni tudi v kmečki upor 1635. 29. aprila 1635 se je pri Laškem zbrala skupina 600 podložnikov laške gosposčine in žičke kartuzije ter drugih zemljiških gosposk. Uporniki so zavzeli več gradov, pri katerih so puščali straže in se vračali na dogovorjeno mesto pri gostilni Blaža Krabata.⁵⁵ 6. maja so uporniki zažgali grad Pogled v Mlačah in se polastili žičkega gradu v Oplotnici. 7. maja so razrušili graščino Golič pri Konjicah. Istega dne so razgrajali tudi v žičkih pristavah v Suhadolu in Škednju ter žičkem samostanu. Žički prior Teodor Fichtner (1629 - 1632) poroča, da je v žičko kartuzijo vdrlo okrog tri tisoč podložnikov, ki so knjige, ki so jih našli v celicah, "nekatero z nogami pohodili, nekatere pa zmetali skozi okna na vrt ali pa na pokopališča, kjer so omočene od dežja, s to mokroto kakor s solzami objokavale svoj konec." Nekateri zgodovinarji menijo, da so uporniki

⁵¹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 369 - 370.

⁵² Jože Koropec, Mi smo tu, Maribor, 1985, str. 22- 23.

⁵³ Bogo Grafenauer, Kmečki upori na Slovenskem, Ljubljana, 1962, str. 135 - 137.

⁵⁴ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 238.

⁵⁵ Jože Koropec, Mi smo tu, Maribor, 1985, str. 134 - 135.

poškodovali samostansko cerkev in da je bila izropana Otakarjeva grobnica, ko naj bi pri nasilnem odpiranju razbili nagrobno ploščo na tri dele.⁵⁶ Z žičkimi podložniki je krvavo obračunal Sigmund pl. Dietrchtein, ki je s svojimi jezdecami prišel čez Konjiško goro ter upornikom zaprl vse izhode iz samostana. Več upornikov je poskakalo čez obzidje in se poskrilo po okoliških gozdovih, mnoge pa so vojaki zajeli pri samostanskih vratih.⁵⁷ Petnajst podložnikov so zaslišali v Gradcu,⁵⁸ med njimi tudi podložnika iz Oplotnice Boštjana Bacabula. Le-ta je priznal, da so 6. maja uporniki prišli v Oplotnico, kjer so uničili samostansko graščino in klet ter izpraznili sode. Pri tem si je prisvojil dva škafe pšenice in dva škafe rži ter samostanskemu bratu Ludviku na cesti odvzel denar. Boštjan Bacabul je izpovedal, da se je uporu moral pridružiti pod prisilo.⁵⁹ Nekatere žičke podložnike so zasliševali tudi v Celju. Jernej Strašina je priznal, da je bil oborožen s puško in da je sodeloval z Boštjanom Bacabulom, ko sta bratu Ludviku odvzela denar. Pri tem je zase obdržal 1 goldinar in 14 krajcarjev. Njegov brat pa naj bi si v Oplotnici prisvojil štiri škafe rži. Jernej Samšek je dejal, da se je upornikom pridružil zaradi prisile. Sodeloval je v uporih v Šentjurju, Črnlici pri Šentjurju, Ločah, Žičah, Frajšajnu in Zgornji Polskavi. Oborožen je bil z gorjačo. Tudi Matija Klari naj bi se upornikom pridružil pod prisilo. Sodeloval je v uporih v Oplotnici in Žičah. V samostanu naj bi si prisvojil nekaj železja, žita, masti in soli. Tudi Simon Ciglar je sodeloval v uporu v žičkem samostanu, kjer je vzel dve posodi pšenice in nekaj soli. Gregor Kalec, ki je bil oborožen s puško, pa si je v samostanu prisvojil dva hleba kruha in klobuk jabolk. Tudi Klement Vivoda, Janže Potočnik, Martin Lengoč in Miha Postojnar so priznali, da so bili z uporniki v žičkem samostanu, kjer naj bi si vsi razen prvega prisvojili puške.⁶⁰

Prvi redovniki so se v samostan vrnili že po 14. maju, ko je s podložniki obračunal Dietrichstein, ostali pa do 25. maja.⁶¹

V zadnjih desetletjih 17. stoletja se je samostan vedno bolj pogrezal v dolgove. Ti so se še poglobili, ko je leta 1692 tedanji žički prior Janez Krstnik Schiller (1684 - 1698)

⁵⁶ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 389.

⁵⁷ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 253.

⁵⁸ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 389.

⁵⁹ Jože Koropec, Mi smo tu, Maribor, 1985, str. 165 - 166.

⁶⁰ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 177 - 182.

⁶¹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 390.

za samostan kupil konjiško gosposčino. Janez Krstnik Schiller sodi med tiste priorje 17. stoletja, ki so hoteli tekmovati s svetno gospodo in so vse svoje življenje prezidavali in lepšali samostanske zgradbe v novem umetnostnem slogu - baroku. Omenjeni prior si je za zidave in nakupe izposojal velike vsote denarja, ki ga ni bil sposoben odplačati. Zato je delal vedno nove in nove dolgove, zastavljal posesti, jih zopet odkupoval, in se tako vrtel v začaranem krogu. Zaradi tega ga je redovno vodstvo prisililo, da se je odpovedal priorski časti, svojim naslednikom pa je prior nakopal dolgove, ki so jih dolga leta obremenjevali.⁶² Zaradi slabih gospodarskih razmer so kartuzijani leta 1704 prosili papeža Klementa XI. (1700 - 1721) za podelitev konjiške župnije, ki je tedaj bila brez predstojnika, ker je konjiški župnik Wolfgang Weickhand odšel v drugo župnijo.⁶³ Papež je njihovi prošnji ugodil in jim z bulo, izdano 4. decembra 1704 v Rimu, izročil župnijo z vsemi dohodki za petnajst let. Menihi pa so morali poskrbeti za dušno pastirstvo v župniji. Ker glede na svoja redovna pravila tega niso smeli opravljati sami, so morali nastaviti svetnega duhovnika in mu dajati ustrezno plačo. Prav tako so morali skrbeti tudi za redno vzdrževanje župnijske cerkve. Lahko pa so uporabljali dohodke konjiške župnije za potrebe samostana. Omenjeno pridruženje je z dokumentom, izdanim 10. maja 1705, dovolil tudi cesar Leopold I.⁶⁴ Ko se je dovoljenih petnajst let bližalo h koncu, kartuzijani še vedno niso izplačali svojih dolgov, zato jim je papež na njihovo prošnjo znova dovolil obdržati župnijo, in sicer za dvajset let.⁶⁵

4. 3 Razpust samostana 1782

Zadnje obdobje žičke kartuzije lahko označimo kot dobo mirnega razvoja,⁶⁶ saj se življenje "brez posebnega poleta in brez značilnega propada mirno razcveta v okvirju hišnih pravil".⁶⁷

"Potem, ko je minilo šesto let, odkar so prvi kartuzijani prišli pod vodstvom svojega priorja Beremunda iz Burgundije v divjino pod Konjiško goro in so s svojimi delavnimi

⁶² Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 399.

⁶³ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 254.

⁶⁴ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 417 - 418.

⁶⁵ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 255.

⁶⁶ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 257.

⁶⁷ Avguštin Stegenšek, Konjiška dekanija, Maribor, 1909, str. 257.

rokami izkrčili gozd, da bi se mogli preživljati, ter si postavili samostan, da bi odmaknjeni od sveta mogli čim bolj vestno izpolnjevati svoja redovna pravila, in potem ko je po burnem obdobju ob koncu 16. stoletja bila kartuzija ponovno poseljena, jo je cesar Jožef II. v letu 1782 odpravil."⁶⁸

Cesar Jožef II. (1780 - 1790) je bil prežet z idejami katoliškega prosvetljenstva, ki se je imelo za duhovno antitezo baročnemu katolicizmu in si je za cilj postavilo odpravo vseh oblik baročne pobožnosti, ki so jo pospeševali zlasti samostani. Nauki prosvetljenstva so botrovali mnenju o nepotrebnosti samostana, zlasti kontemplativnih redov, med katere so sodili tudi kartuzijani.⁶⁹ V skladu z jožefinskimi reformami je bil 12. januarja 1782 izdan dekret o razpustitvi samostanov kartuzijanov, kamaldolov, eremitov, karmeličank, klaris, frančiškank tretjerednic in samostanov ženske veje kapucinskega reda. Žička kartuzija je bila med prvimi ukinjenimi samostani, saj so deželno knežji komisarji že 22. januarja razglasili njen razpust.⁷⁰ Omenjenega dne sta gubernialni svetovalec in podpredsednik deželnega sodišča v Gradcu, grof Franc Anton Stürgkh, in revizor v kameralnem knjigovodstvu, Anton Schreitter, zbranim menihom naznanila razpustitev samostana.⁷¹ Tedaj je v samostanu živelo petnajst redovnikov, od tega štirinajst domačih profesov in eden iz tuje kartuzije (dvanajst duhovnikov, trije bratje - laiki). Poleg teh sta bila v samostanu tudi dva novinca, ki zaradi razpusta samostana nikoli nista naredila redovnih zaobljub.⁷²

Menihi so v samostanu ostali še približno pol leta, nato pa so povečini odšli v rojstne kraje.⁷³ Vsi žički kartuzijani so bili 15. maja 1782 odvezani od redovnih zaobljub, mnogi (predvsem mlajši) so se kot svetni duhovniki posvetili dušnopastirskemu delu, starejši pa so se ponavadi odločili za bivanje pri sorodnikih ali po župniščih.⁷⁴ Vlada je vsem menihom iz reda kartuzijanov in kamaldolov, ki bi se odločili za stan svetnega duhovnika, namenila po 100 (namesto prvotnih 50) goldinarjev za nabavo

⁶⁸ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 442.

⁶⁹ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 438.

⁷⁰ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 441 - 442.

⁷¹ Avguštin Stegenšek, *Konjiška dekanija*, Maribor, 1909, str. 255.

⁷² Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 442.

⁷³ Avguštin Stegenšek, *Konjiška dekanija*, Maribor, 1909, str. 256.

⁷⁴ Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 442 - 445.

obleke in perila. Menihom je bila zagotovljena tudi letna pokojnina, in sicer patrom po 300, bratom pa po 150 goldinarjev. Priorju Antelmu Pintarju je bila dodeljena pokojnina po 800,⁷⁵ bivšemu priorju iz samostana Schnals na Tirolskem,⁷⁶ Maksimiljanu Maurisbergu, po 600 goldinarjev.⁷⁷

Po razpustitvi kartuzije je samostansko premoženje prešlo pod t.i. verski sklad (Religionsfond), ki je bil v prvi vrsti namenjen za ustanavljanje novih dušnopastirskih postojank in za vzdrževanje duhovščine ter tudi za pokojnine redovnikov razpuščenih konventov.⁷⁸ Upravo samostanske posesti je začasno prevzel brat Anton Goldfriedt,⁷⁹ nato pa je upravitelj posesti postal Jožef Hammer, ki je večino samostanskih zgradb pustil propasti, saj je tudi graški gubernij leta 1783 upravitelju naročil, naj ohrani strehe le tistih zgradb, ki jih bo novi lastnik potreboval. Leta 1786 so konventna poslopja in celice menihov podrli, gradbeni material pa odprodali.⁸⁰

Pri nekdanji samostanski cerkvi je bila oktobra 1782 ustanovljena samostojna župnija. Sprva je dušnopastirska dela v na novo ustanovljeni župniji opravljal črešnjiški župnik Lovrenc Kovačič s sosednje župnije, julija 1783 pa je bil nameščen župnik Franc Perko kot prvi župnik v žički župniji. V župniji je ostal do leta 1788, ko je odšel na Polskavo, novi župnik pa je postal dr. Jožef Grinauer. Po njegovem odhodu leta 1797 pa je župnija s sedežem v nekdanji kartuziji prenehala. Ozemlje žičke kartuzije se je razdelilo med sosednje župnije: Loče, Črešnjice, Dramlje in Vojnik. Nova župnija je bila ustanovljena leta 1808 pri cerkvi Marijinega obiskanja v Špitaliču. Sprva pri omenjeni cerkvi ni bilo župnišča, zato je župnik bival v nekdanjem kartuzijanskem samostanu do leta 1812, ko se je preselil v Špitalič.⁸¹

Ker država od posesti nekdanje žičke kartuzije ni imela velikih koristi, je bila posest leta 1827 dana na licitacijo. Posest je za 193000 goldinarjev kupil Weriand knez Windischgrätz. Samostanska cerkev, nekdanj dragulj žičkega samostana, pa je

⁷⁵ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 445.

⁷⁶ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 532 - 533.

⁷⁷ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 445.

⁷⁸ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 441.

⁷⁹ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 442.

⁸⁰ Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 456.

⁸¹ Ivan Zelko, Zgodovina župnije Špitalič pri Konjicah, Špitalič, 1978, str. 12 - 14.

nezadržno propadala,⁸² tako da so od nje ostale le še mrtve stene, ki s pogledom v nebo objokujejo svojo usodo. Šele v zadnjih desetletjih se je odnos do enega izmed naših najpomembnejših spomenikov spremenil, kajti v žički kartuziji se izvajajo obnovitvena dela in razne prireditve, ki revitalizirajo nekdanji biser kartuzijanov.

Slika 10 Notranjščina samostanske cerkve v Žički kartuziji (*J. Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991, str. 457*)

⁸² Jože Mlinarič, *Kartuziji Žiče in Jurklošter*, Maribor, 1991, str. 458.

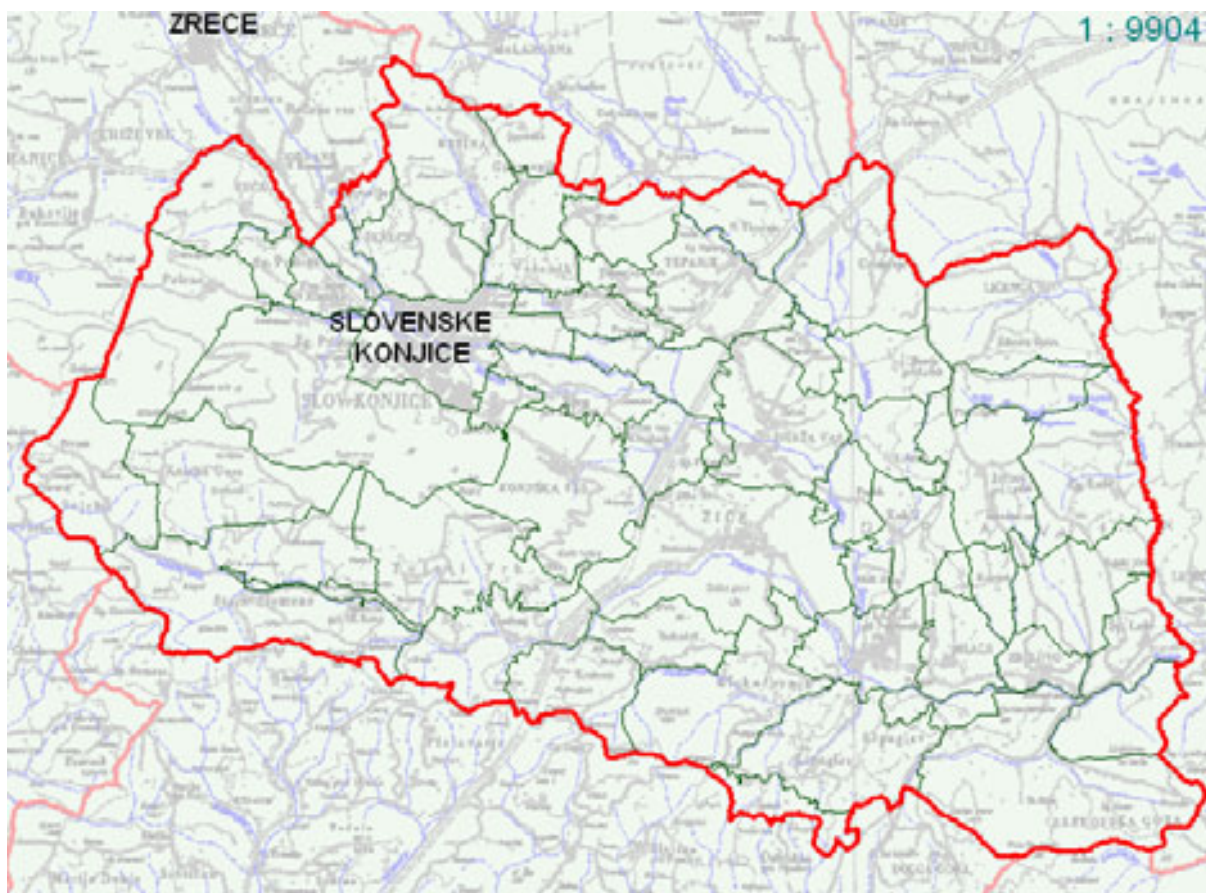

5 GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI SLOVENSКИH KONJIC IN ŽIČ

5.1 Uvod

Slovenske Konjice so mesto, ki predstavlja gospodarsko, zaposlitveno, oskrbovalno in kulturno središče zgornjega dela Dravinjske doline. Konjice so središče občine Slovenske Konjice. Nahajajo se ob severnem vznožju apnenčaste Konjiške gore, na prehodu naplavne ravnice ob Dravinji v vinorodno terciarno gričevje na južnih obronkih pod pohorskega dela Dravinjskih gor. Občino Slovenske Konjice sestavlja 58 naselij, med katerimi so največje Slovenske Konjice (4866). Izstopajo tudi Bezina (492), Draža vas (487), Loče (538), Tepanje (508) in Žiče (520). Najmanjše naselje je Špitalič pri Slovenskih Konjicah (19).

Slika 1: Slovenske Konjice z okolico

Vir: www3.gov.si/loksam/htm/114/0.htm

Žiče so gručasto naselje na razgibanem jugozahodnem obrobju Dravinjskih goric v peščeno-ilovnati dolini reke Dravinje in potoka Žičnice. Vas se je stisnila med osamelcem Homcem (426) na severu in apnenčasto Žičko goro (420) na jugu. Tu se križajo poti proti Ločam, Tepanju, Slovenskim Konjicam in skozi sotesko Sotensko proti Špitaliču. Žiče sodijo v občino Slov. Konjice in imajo status samostojne krajevne skupnosti. Prebivalci, ki jih je okoli 500, žive predvsem od kmetijstva ali pa so zaposleni v okoliških večjih krajih. Najbolj je razširjena živinoreja in v zadnjih letih tudi vinogradništvo.

5. 2 Podnebje

Zmerno celinsko podnebje je značilno za večji del Slovenije. Povprečne temperature najhladnejšega meseca so nižje od 0°C. Na vzhodnem delu tega podnebja se pojavlja že poletni višek padavin, ki je značilen za podnebje celinske Evrope. Zime so precej hladne, poletja precej vroča. V nadaljevanju so v grafih in tabeli predstavljeni statistični vremenski podatki za občino Slovenske Konjice.

Grafikon 1: Temperature in padavine Slovenskih Konjic za obdobje 1961-1990 (Vir: ARSO, <http://www.arso.gov.si>)

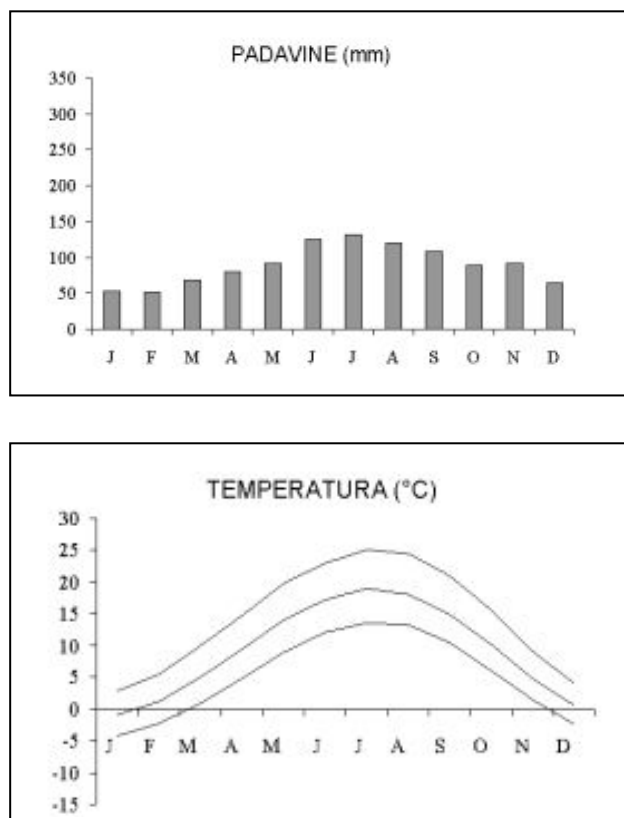

Tabela 1: Povprečne T zraka Slovenskih Konjic v obdobju 1991-2005 (Vir: ARSO, <http://www.arso.gov.si>)

SLOVENSKE KONJICE
povprečna temperatura zraka (°C)

	JAN	FEB	MAR	APR	MAJ	JUN	JUL	AVG	SEP	OKT	NOV	DEC	LETO
1991	0.7	-2.6	7.5	8.3	11.1	17.7	20.6	19.2	16.3	8.3	5.1	-1.5	9.2
1992	1.8	3.4	5.5	10.2	14.8	18.2	20.3	23.4	16.3	8.9	6.7	0.4	10.8
1993	2.2	-0.1	4.5	10.1	16.7	18.3	19.5	19.3	14.6	11.0	1.3	3.0	10.0
1994	4.0	2.1	9.4	9.6	14.9	18.5	21.3	20.7	17.1	8.1	7.5	2.3	11.3
1995	0.4	5.2	4.4	10.6	14.4	16.3	21.1	17.9	13.7	11.5	3.7	0.0	9.9
1996	-1.3	-1.9	1.9	9.6	15.8	18.7	17.7	18.3	12.0	10.4	7.3	-1.7	8.9
1997	-1.8	3.8	5.4	7.4	15.5	18.1	19.1	18.8	15.2	8.2	-	-	-
1998	3.5	5.1	4.3	10.9	14.8	19.4	19.8	19.6	14.3	10.6	2.7	-1.6	10.3
1999	1.3	1.4	7.5	10.9	15.4	18.2	19.5	19.0	16.9	10.9	2.5	1.5	10.4
2000	-2.0	4.4	6.8	12.9	15.9	19.7	19.0	21.0	15.2	12.3	8.5	4.4	11.5
2001	2.7	3.8	8.4	9.2	16.2	17.3	20.5	20.8	13.4	13.6	2.8	-2.1	10.6
2002	1.0	5.9	7.4	9.4	16.9	19.9	20.6	19.2	13.7	10.8	8.9	1.5	11.3
2003	-1.0	-2.7	6.2	8.8	17.4	22.4	21.2	23.4	14.5	8.4	7.7	1.6	10.7
2004	-0.6	2.4	4.5	9.9	13.2	17.5	19.4	19.5	14.5	12.4	5.8	1.0	10.0
2005	1.0	-2.1	4.1	10.2	15.2	19.0	19.7	17.6	15.6	11.1	4.0	1.1	9.7

5.3 Prst

Strmo hribovje je sestavljeno iz laporjev z rendzino in etrično rjavo prstjo, na kateri lepo uspeva gozd (predvsem bukov gozd) in pa vinska trta. Gričevnato-hribovito površje pa je iz laporjev in peščenjakov, ki prozi vzhodu v Zbelovski gori preidejo v dolomit in apnenec, proti zahodu pa v dolomit, apnenec, lapor in peščenjak, kjer prav tako prevladuje gozd.

Žičko hribovje se od ostali naravnih enot razlikuje pa litoliški sestavi, ki je v celoti zgrajeno iz oligocenskih sedimentov, predvsem iz andezitnega tufa, kateri je posledica vulkanskega delovanja v terciarju. Te prsti so kisle, slabo nasičene z bazami in zaradi vododržne podlage vlažne ter slabo primerne za kmetijsko obdelavo. Tu uspevajo predvsem kisloljubni bukov gozdovi.

Zaradi precejšnje reliefne amplitude je v tem hribovju prisotna močna erozija. Potoki, ki pritekajo iz višjih leg, odlagajo drobir na izstopu v večje doline. V dolini Žičnice

prehajajo ti vršaji v teraso, ki je 2-5 m nad dolinskim dnom. Ta pojav je zelo lepo viden okrog vasi Škedenj ter navzdol po dolini.

5. 4 Rastje

Na kislih kamninskih tleh rastejo bukovi gozdovi z revno vegetacijo. V zeliščnem pasu uspeva belkasta bekica in borovnica, pogosta je tudi orlova praprot . Bukovim gozdovom v drevesnem sloju so premešane tudi smreke, rdeči bori in gradni. V acidofilnih bukovih gozdovih, posebno še v vlažnejših oblikah družb je pogost domači kostanj, kateri sega od 300-1000 metrov nadmorske višine. V nižjih legah se bukvi pridružuje še graden, dop, beli gaber, domači kostanj in rdeči bor. V višjih legah pa uspevajo ostrolistni javor, jerebika, smreka in jelka.

Grmovnega podrastja je v sklenjenem sestoju zelo malo. Razširjeni sta predvsem robidovje in malinovje. Zelišča uspevajo predvsem na odprtih prostorih. Značilna je belkasta bekica, črnilec in zdravilni jetičnik.

Na tem prostoru uspeva endemit z imenom Žički grobeljnik, na katerega so tamkajšnji prebivalci zelo ponosni. Najdemo ga predvsem v opuščnem kamnolomu ob izstopu iz Žič proti Žički kartuziji.

Slika 2: Žički grobeljnik

5. 5 Demografske značilnosti naselja Žiče

5. 5. 1 Gibanje števila prebivalcev v Slovenskih Konjicah in Žičah

V Občini Slovenske Konjice je 58 naselij, v katerih je v letu 2002 prebivalo 13.612 prebivalcev. Slovenske Konjice so edino mestno naselje in hkrati občinsko središče, v katerem prebiva 4.866 ljudi. Ostala naselja so podeželska, večja med njimi pa je v veliki meri že zajela urbanizacija. Zanje je značilno opuščanje kmetijske dejavnosti in zaposlovanje prebivalcev v sekundarnem, terciarnem in kvartarnem sektorju, ter priseljevanje ljudi. Pomembnejši lokalni središči občine sta Tepanje in Loče. Lokalna središča v občini pa so še naselja Bezina, Draža vas, Škalce, Žiče, ki imajo več kot 400

prebivalcev, poleg teh pa še Sveti Jernej, Konjiška vas, Špitalič pri Slovenskih Konjicah, Zbelovo in Zeče.

Za južna pobočja Konjiške gore so značilna manjša razložena naselja, zaselki in samotne kmetije. Od zahoda proti vzhodu si sledijo: Kamna Gora, Sojek, Tolsti Vrh, Škedenj, Kraberk, Suhadol, Klokočovnik, Lipoglav in Zbelovska Gora.

Zaradi pogostih poplav Dravinje v preteklosti so se naselja v Dravinjski dolini naslonila na široko, komaj meter nad holocenskim dnom ohranjeno dravinjsko teraso in na vršaje manjših potokov. Za dolinska naselja so značilna gručasta jedra: Draža vas, Žiče, Loče, in Zbelovo.

Število prebivalcev v občini neprestano narašča. Od leta 1961 se je število prebivalcev povečalo za 25 %, od leta 1991 pa za 0,5 %. Med posameznimi naselji so velike razlike – v večini naselij je število prebivalcev v tem obdobju naraslo, nekatera med njimi pa so doživela zmanjšanje števila prebivalcev. Največji upad števila prebivalcev so doživela naselja Dobrava pri Konjicah, Blato, Gabrovlje, Ostrožno pri Ločah in Kraberk. Največji porast prebivalstva pa mesto Slovenske Konjice, katerega prebivalstvo se je od leta 1961 več kot podvojilo.

Grafikon 2: Gibanja št. prebivalcev v Slov. Konjicah (vir: SURS, www.slovenskekonjice.si/slk/index.php?option=content&task=view&id=111&Itemid=40)

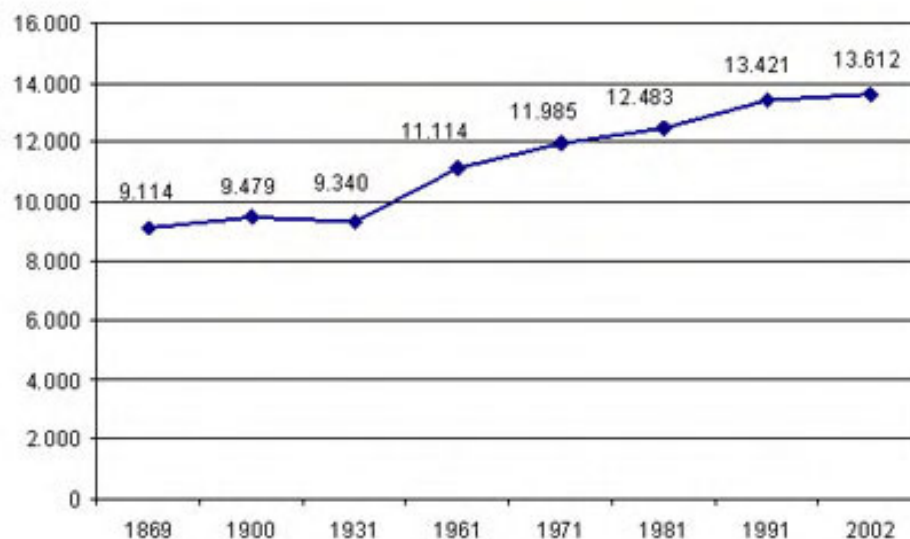

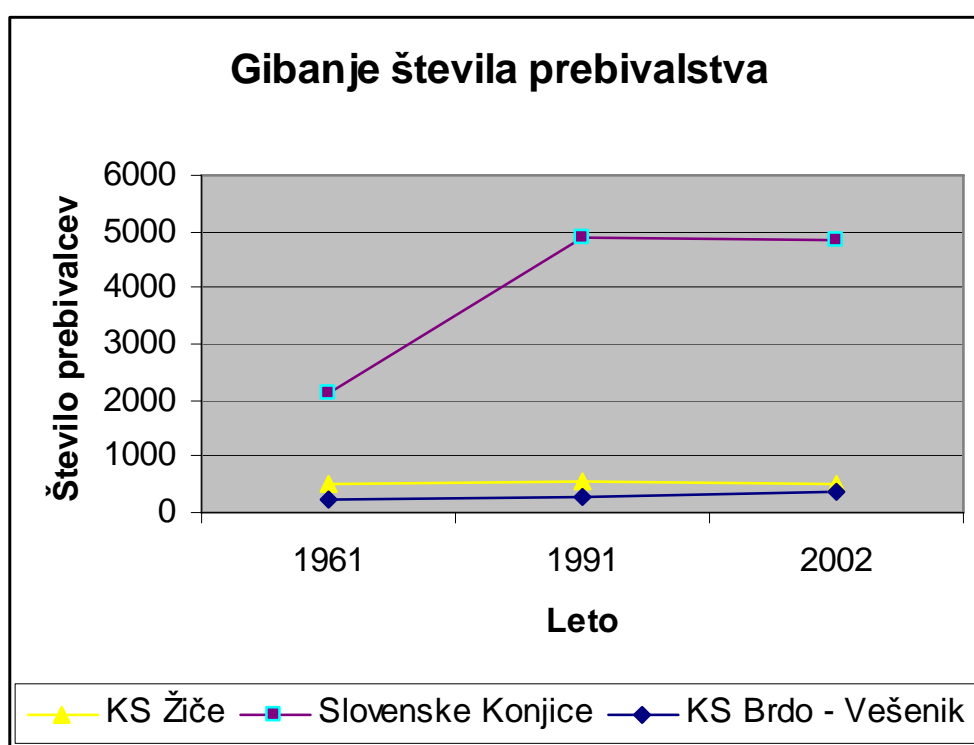
Tabela 2: Gibanje števila prebivalcev v Slov. Konjicah, Žičah in KS Brdo – Vešenik (vir: SURS)

Naselje	1961	1991	2002	Indeks 1991/2002

KS Žiče	510	533	520	98
Slovenske Konjice	2111	4882	4866	100
KS Brdo - Vešenik	248	282	383	136

Grafikon 3: števila prebivalcev v Slov. Konjicah, Žičah in KS Brdo – Vešenik (vir: SURS)

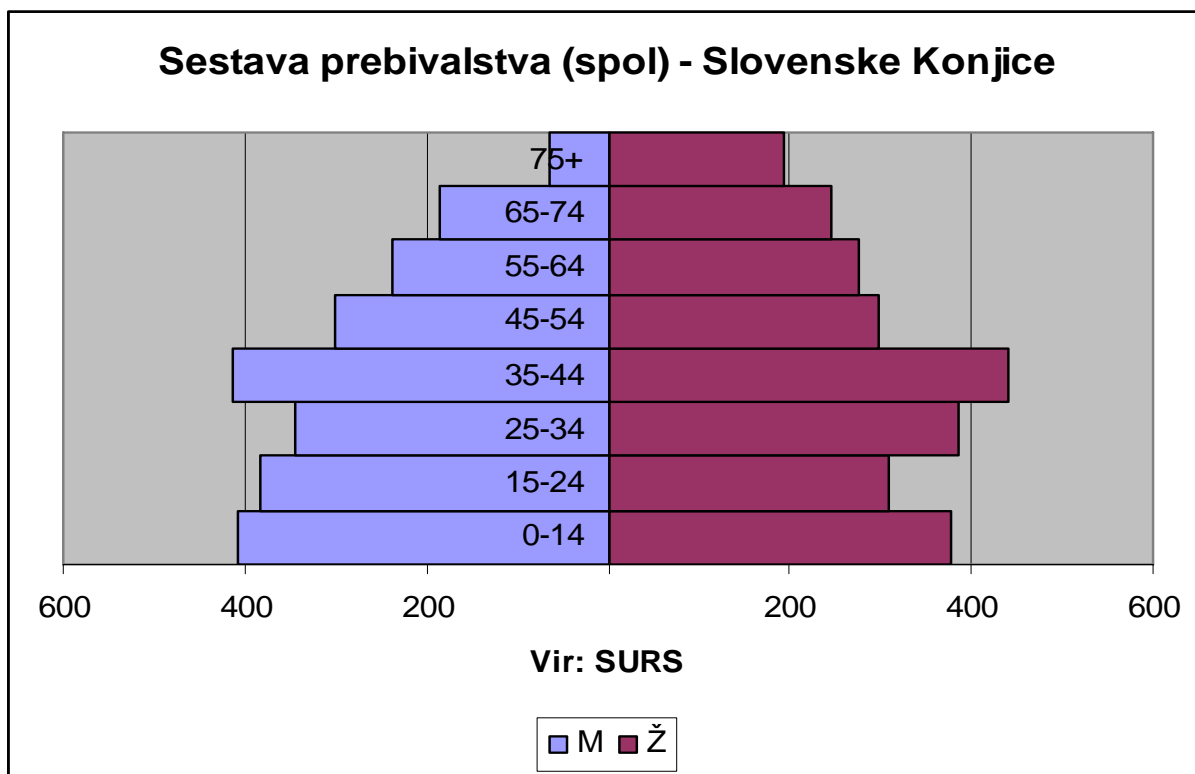
5. 5. 2 Starostna sestava in prebivalstvena sestava po spolu za naselji Slovenske Konjice in Žiče v letu 2002

Občina Slovenske Konjice že kar nekaj časa, tako po površini kot po prebivalstvu spada med eno izmed manjših občin v Sloveniji. Sama občina je velika okoli 98 km² in je v letu 2002 imela malo več kot 13600 prebivalcev. Populacija mesta Slovenske Konjice je v tem letu predstavljala 35,7 % prebivalstva občine, medtem ko so Žiče prispevale zgolj 3,8 % prebivalstva občine. V starostni sestavi se tudi lepo kaže

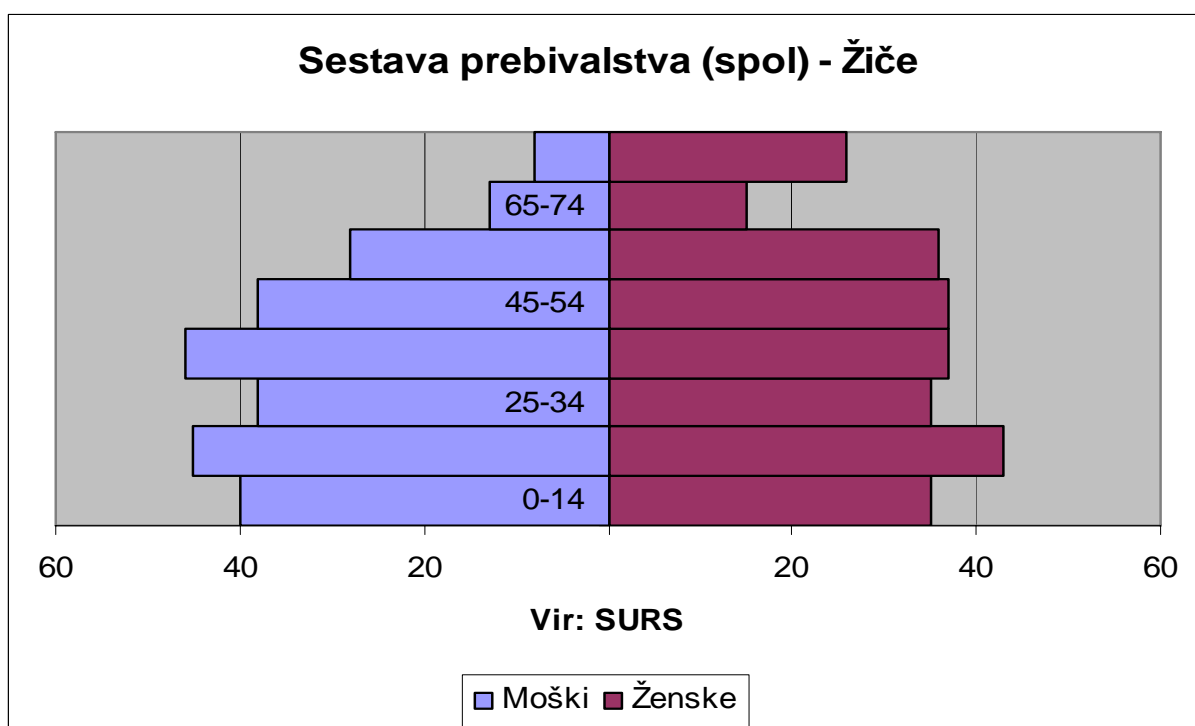

demografski vpliv natalitete in mortalitete v Republiki Sloveniji, ki kaže, da so v občini prevladujoči prebivalci srednjih let. Tudi grafa sestave prebivalstva po spolu kažeta, da je ženski spol prevladujoč.

Grafikon 4: Starostna sestava prebivalstva v mestu Slov. Konjice v letu 2002 (Vir:SURS)

Grafikon 5: Starostna sestava prebivalstva v naselju Žiče v letu 2002 (Vir:SURS)

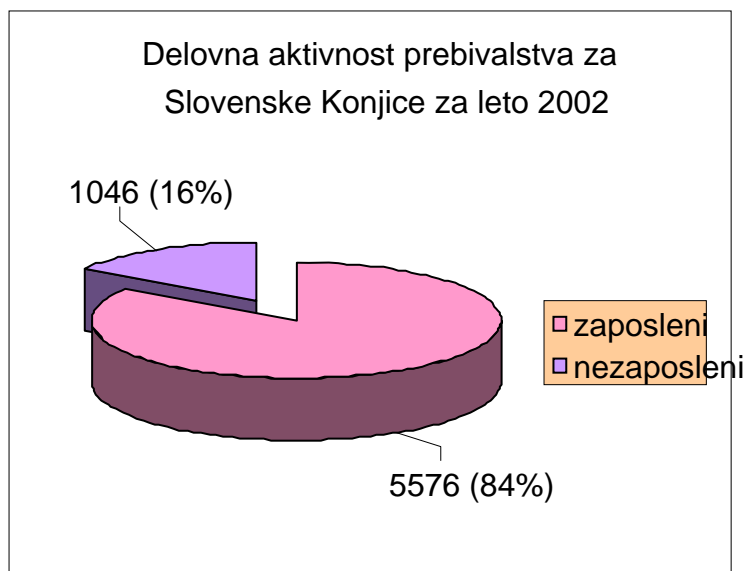
5. 5. 3 Zaposlitvena sestava prebivalstva

Zaposlitvena sestava prebivalstva posredno in neposredno razkriva pomen posameznih dejavnosti na nekem območju. S spreminjanjem zaposlitvene strukture je povezan razvoj, obenem pa tudi usihanje nekaterih panog.

Korenite spremembe v zaposlitveni strukturi so se tako kot v vseh tranzicijskih državah s planskim gospodarstvom dogajale tudi v Sloveniji. Glede na zaprtost trgov in dogovorno ekonomijo se gospodarstva tranzicijskih držav niso razvijala v skladu s tržnimi zakonitostmi globalnega sveta. Zato je s padcem berlinskega zidu in končanjem hladne vojne prišlo do velike krize v teh gospodarstvih. Za slovensko gospodarstvo lahko trdimo, da je bilo med najbolj razvitimi gospodarstvi tranzicijskih držav. Tradicija industrijske proizvodnje in usposobljena delovna sila sta bila osnova relativne uspešnosti slovenskega gospodarstva. Osamosvojitve Slovenije v začetku devetdesetih let, sprememba družbenega sistema, izguba jugoslovanskega trga in globalizacijski procesi so pomenili za slovensko gospodarstvo velik izziv. Težave slovenskega gospodarstva so se pričele konec osemdesetih let z začetkom razpadanja prej enotnega jugoslovanskega trga. Najbolj so se odražale v starih industrijskih centrih. Okolja, ki so pravilno ocenila situacijo in pričela s pravočasnim prilagajanjem novo nastalim gospodarskim in političnim razmeram, so z manj težavami preživele začetke tranzicije. V Sloveniji tako število zaposlenih upada na eni strani kot posledica gospodarske recesije, po drugi strani pa postajajo delovna mesta v obdobju dinamičnega gospodarskega razvoja čedalje bolj fleksibilna, od zaposlenih pa zahtevajo drugačna in nova znanja ter delovne spretnosti. Po drugi strani naše gospodarstvo, zlasti izvozno usmerjeno, posluje v mednarodnem konkurenčnem okolju, zato procesi globalizacije silijo gospodarske subjekte k čim bolj racionalnemu zaposlovanju najbolj kvalitetne delovne sile. S tem je povezana brezposelnost, katere vzroki so povezani z upadanjem industrijske proizvodnje, avtomatizacijo dela v vseh dejavnostih, uvajanjem novih tehnologij in zapiranjem neuspešnih podjetij.

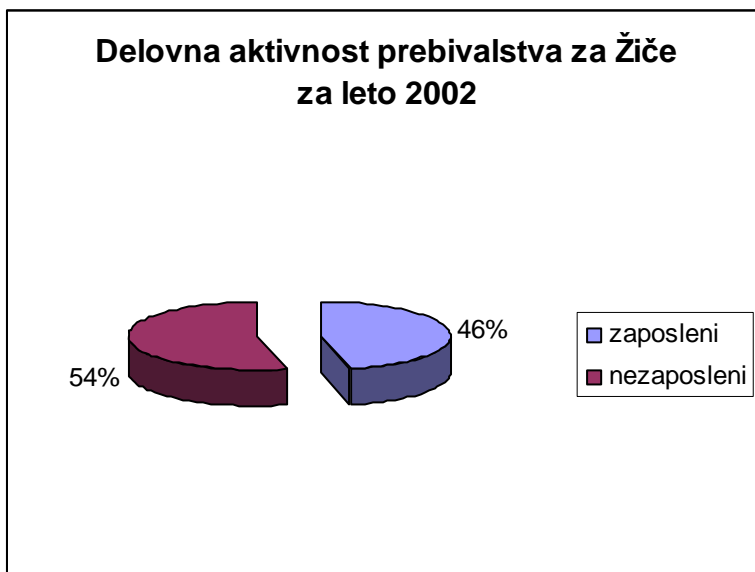
Grafikon 6: Delovna aktivnost prebivalstva v občini Slovenske Konjice leta 2002 (Vir: SURS)

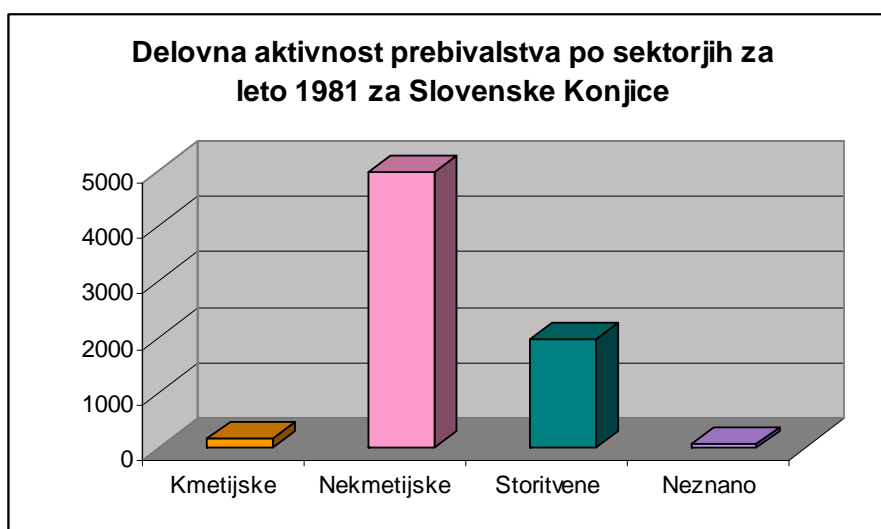
Pri prvem grafu za Konjice je skupaj 6622 prebivalcev . Opazili smo, da je zaposlenih 5576, nezaposlenih pa 1046. Delovno aktivnega prebivalstva je več.

Pri drugem grafu v Žičah pa je skupaj 520 prebivalcev, od tega je delovno aktivnih samo 241, nezaposlenih pa kar 279. Pri tem grafu pa je več nezaposlenih.

Grafikon 7: Delovna aktivnost prebivalstva za Žiče za leto 2002 (vir: SURS)

Grafikon 8: Delovna aktivnost prebivalstva po sektorjih za občino Slovenske Konjice za leto 1981 (vir: SURS)

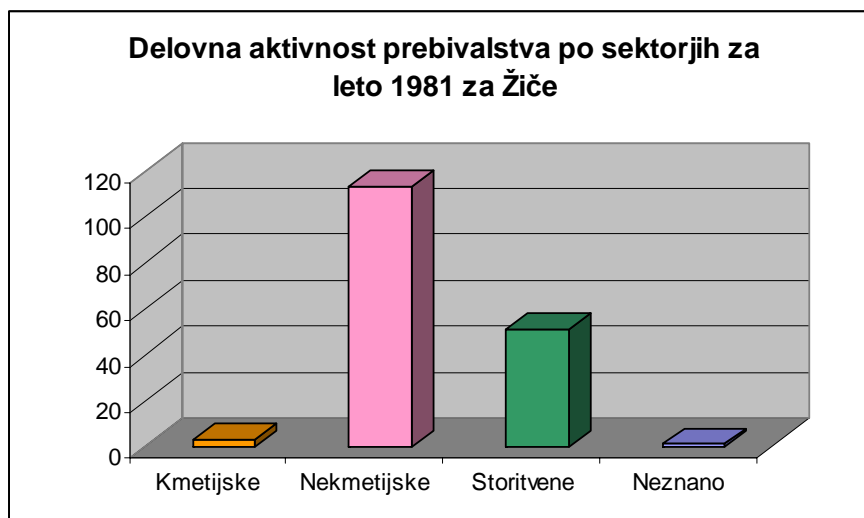

Iz grafa lahko razberemo, da je največ prebivalstva zaposlenega v nekmetijskih storitvah, ki jih je kar nad 5000, nato sledijo storitvene, pod 3000, najmanj pa je kmetijskih, pod 1000.

Največ prebivalstva je prav tako kot v občini Slovenke Konjice dejavno v nekmetijskih dejavnostih, nato sledijo storitvene dejavnosti, ki se gibljejo malo nad 50, manj je kmetijskih, neznanih dejavnosti pa skoraj nič.

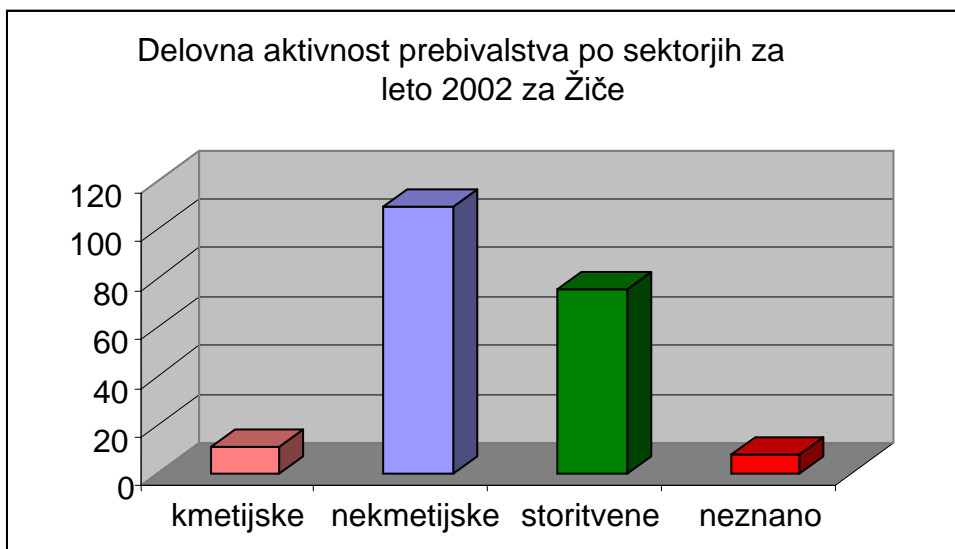
Grafikon 9: Delovna aktivnost prebivalstva po sektorjih za Žiče za leto 1981 (vir: SURS)

Pri popisu v letu 1991 lahko glede na primerjavo s popisom leta 1981 opazimo, da je še vedno največ prebivalstva dejavno v nekmetijskih dejavnosti, tako v občini Slovenske Konjice kot tudi v Žičah. Kmetijske dejavnosti so vidno naprednejše in veliko prebivalstva je v njih dejavnih (V Žičah so kmetijske dejavnosti prevladale nad storitvenimi).

V občini Slovenske Konjice je stopnja zaposlenosti v letu 2002 zrasla, opazi se, da je stopnja brezposelnih oseb manjša celo od samozaposlenih oseb (samostojni podjetniki ...). Opaža se, da se aktivnost prebivalstva in njihova zaposlenost večja in napreduje.

Grafikon 10: Delovno aktivno preb. po sektorjih dejavnosti v Žičah leta 2002 (vir: SURS)

V popisu 2002 za Žiče izstopajo nekmetijske dejavnosti, katere dosegajo kar nekaj nad 100. Manj aktivno prebivalstvo je v storitvenih dejavnostih, kmetijske dejavnosti segajo le nekaj pod 20. Možne so migracije tudi v druge kraje.

Status aktivnosti v popisu 2002 za Žiče kaže, da še vedno prevladuje neaktivno prebivalstvo, v katerem prevladujejo otroci, učenci, dijaki ter študentje, za njimi so neaktivni upokojniki in drugi. Opazi se, da je vedno večje število mladega prebivalstva.

5. 5. 4 Migracije

Migracije so močan spodbujevalec vsestranskega razvoja. Na ravni regije in na ravni države imajo lahko selitve (medregionalne in meddržavne) prek obsega in strukture pomemben vpliv na demografski, gospodarski in širši družbeni razvoj. Imajo tudi negativne posledice in vplivajo na stagnacijo ali nazadovanje v pokrajini. Najpomembnejši so ekonomski vzroki.

Zadnje čase se je težišče zaposlovanja prestavilo iz sekundarnih v storitvene dejavnosti. Migracijske smeri prebivalstva se zopet spreminjajo. Selitveni tokovi se usmerjajo v obratno smer, prepletajo se migracijski tokovi iz mestnih središč v okolico mest in tokovi s podeželja v mesta in mestna obrobja.

5. 5. 4. 1 Dnevne migracije

Dnevne migracije so posebna oblika notranjih selitev. Gre za dnevno potovanje ljudi iz kraja bivanja v kraj zaposlitve. Za dnevne migrante štejemo torej vse tiste, ki stanujejo izven kraja zaposlitve. Dnevne migracije so povezane s procesom suburbanizacije in motorizacije.

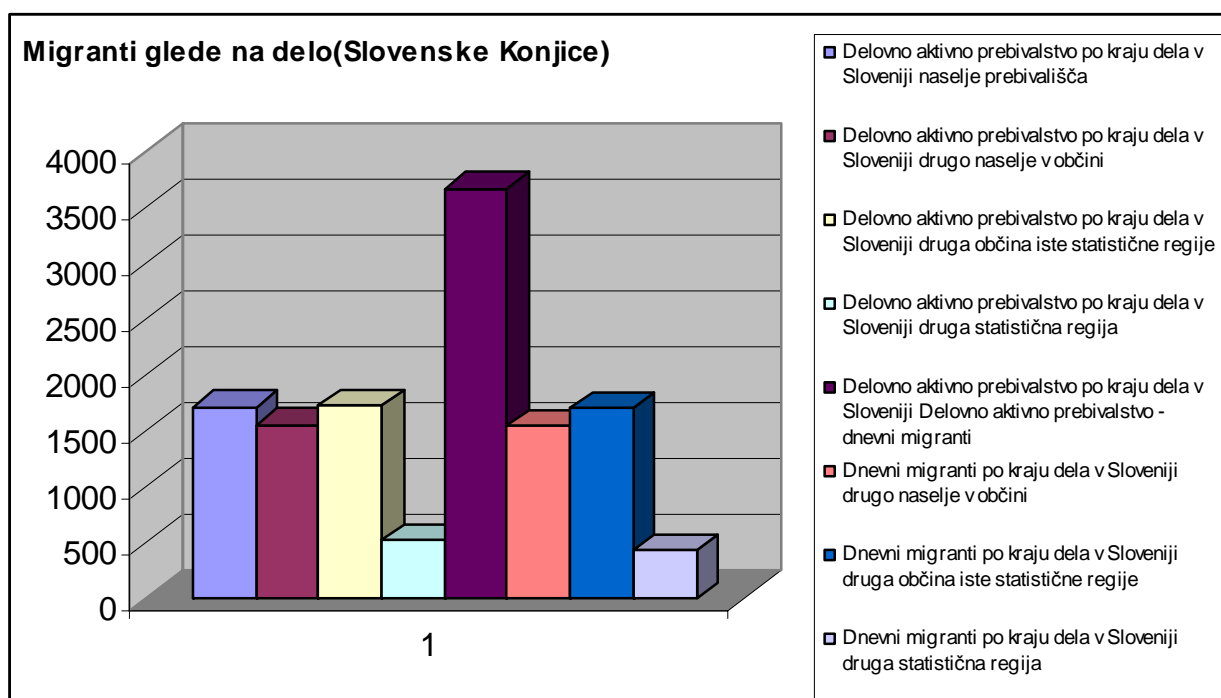
5. 5. 4. 2 Delovne migracije

Obsežnejše delovne migracije so se v Sloveniji začele v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja. V tem času so se razvijala delovna mesta, največ v industriji. To obdobje spremlja tudi razvoj prometa, zlasti individualnega avtomobilskega prometa. Povezane so z iskanjem zaposlitve, tudi izven področja bivanja.

Število dnevnih migrantov v Žičah se giblje okoli 96, v Slovenskih Konjicah pa okoli 2207.

Število dnevnih migrantov, ki so zaposleni izven občine Slovenske Konjice, se giblje okoli 3673, za vas Žiče pa podatkov ni.

Grafikon 11: Migranti Slovenskih Konjic glede na kraj zaposlitve v letu 2002 (vir: SURS)

5. 6 Gospodarstvo

5. 6. 1 Obrt in industrija

Na območju občine Slovenske Konjice so se razvijale številne dejavnosti vse od antike pa do danes. Prebivalstvo je do začetka industrializacije živelo poleg agrarnih dejavnosti še od: prometa, trgovine, obrti in gostinstva. Že od prej prisotna tranzitna trgovina je za seboj potegnila tudi furmanstvo in razvoj manufaktur vseh vrst: rudarske, fužinarske, glažutarske, usnjarske, žagarske in drugih.

Po drugi svetovni vojni se je razvilo podjetje Konus, usnjarsko-kemični kombinat. Konus je ob koncu 80. let proizvajal goveje, telečje in svinjsko usnje za obutev, konfekcijo in galanterijo, tehnične jermene, izdeloval in predeloval umetno usnje ter usnjene surovine, termoplaste, konfekcioniral tkane in netkane materiale (filtri, filtrske maske, čistilne krpe, abrazivi, rokavice, obutveni vložki), opravljal inženiring, raziskave, nadzor kakovosti, komercialne storitve ter trgoval z živilskimi in neživilskimi izdelki na debelo in drobno. Leta 1990 je Konus zaposloval 1588 delavcev. Po letu 1991 je iz podjetja Konus nastalo več manjši družb. Število zaposlenih se je močno zmanjšalo, uspeh novonastalih družb pa je bil različen. Mnoge družbe so se znašle v stečajju, nato pa so nastale nove: Konus Konex proizvodnja transportnih in pogonskih elementov, netkanih materialov in filtrov, d.o.o., Konus Kon, proizvodnja usnjenih izdelkov in trgovina d.o.o., Isokon, proizvodnja in predelava termoplastov, d.o.o., Kostroj-strojgradnja, d.o.o.

Na območju občine je registriranih 391 samostojnih podjetnikov, med katerimi se jih največ ukvarja s predelavo različnih plastičnih mas in izdelavo izdelkov iz njih, splošnimi mehničnimi in strojnimi deli ter proizvodnjo kovinskih izdelkov, različnimi gradbenimi deli, trgovino, gostinstvom in avtoprevozništvom. V teh podjetjih ima delo 643 ljudi. Registriranih je tudi 256 družb različnega statusa, v katerih je zaposlenih 1961 ljudi. Največ družb se ukvarja s predelavo različnih mas in izdelavo izdelkov iz njih. (Vir: Občina Slovenske Konjice)

Slika 3: Podjetje Konus**Slika 4: Zlati Grič**

Problemi, s katerimi se srečujejo podjetja na območju občine:

nepovezanost podjetij;

premalo lastnega razvoja in vlaganj v tehnološke inovacije;

nizka dodana vrednost na zaposlenega;

pomanjkljivo znanje/kvalificiranost delovne sile predvsem v smislu operativnih znanj.

5. 6. 2 Kmetijstvo

Po drugi svetovni vojni se je pomen kmetijstva znatno zmanjševal. S tem pa se je zmanjševal tudi delež kmečkega prebivalstva, ki ga je danes 8 % več, kot je slovensko povprečje. Na območju občine je po podatkih iz popisa kmetijstva iz leta 2000 787 kmečkih gospodarstev, med katerimi prevladujejo tista, ki imajo v lasti med 5 in 10 ha kmetijskih zemljišč, kar spada nekako v slovensko povprečje. Območje občine Slovenske Konjice meri 92 km², od tega je 43 % gozdov, 36 % kmetijskih zemljišč, 9 % površin pa je pozidanih. Na kmetijah prevladuje usmerjenost v tržno živinorejo, predvsem mesno in mlečno govedorejo, saj so v bližini večji odjemalci (živilsko predelovalna industrija) – za meso Celjske mesnine, za mleko Mlekarna Arja vas. V višjih predelih, kjer je več pašnih površin, prevladuje prosta reja, v Dravinjski dolini pa je značilen hlevski tip reje. Poljedelska proizvodnja je podrejena živinoreja, saj na njivah prevladujejo krmne rastline. Poljedelstvo je samooskrbno, torej kmetje pridelujejo živila za lastne potrebe.

Na prisojnih pobočjih Dravinjskih goric, ki se dvigajo severno od Slovenskih Konjic in na vzhodnem delu občine, so ugodni naravni pogoji za rast trte in sadnih dreves. Za vinogradništvo je značilna velika razdrobljenost vinogradov. Večinoma lastnikom vinogradov to pomeni dodatno dejavnost. Največ površin je zasajenih z žlahtnimi sortami, sledijo rdeče žlahtne sorte. Na griču Škalce je ohranjen kompleks in je v upravljanju podjetja Zlati grič. Danes se v podjetju ukvarjajo s pridelavo vrhunskih vin (beli in rdeči Konjičan), dodatno pa še s sadjarstvom (jabolka), gostinstvom (restavracija Vinotoč) in turizmom (igrišče za golf). Zaradi promocije vinogradništva in razvoja turistične ponudbe se je občina Slovenske Konjice vključila v mrežo vinskih cest. Med sadnimi drevesi je največ jablan, ki prevladujejo tako v kmečkih kot tudi v intenzivnih sadovnjakih. Podjetje Zlati grič prideluje namizne sorte jabolka na 35 ha intenzivnih sadovnjakov.

Razvito je tudi vrtnarstvo, saj mesto velja za mesto cvetja. Slovenske Konjice so večkrat prejele nagrado na tekmovanju Entente Florale, v katerem sodeluje tudi 12 evropskih držav: Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Francija, Belgija, Irska, Velika Britanija, Avstrija, Češka, Švica, Hrvaška in Slovenija.

5.7 Turizem

Za občino Slovenske Konjice je značilna bogata kulturna dediščina (dvorec Trebnik, Žička kartuzija), vinogradništvo (Škalce, Zlati grič), športna infrastruktura (golf igrišče).

Tabela 3: Gibanje turističnega obiska na območju občine Slovenske Konjice

[vir: GIZ Dravinjska dolina]

Leto	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Št. obisk.	13.87	15.57	23.706	48.03	46.797	47.422
	1	9		8		

V

turizmu je redno zaposlenih 1.0275 % prebivalstva oz. okoli 50 ljudi.

Na območju občine so številne zanimivosti, ki privlačijo predvsem izletnike, s tem mislimo predvsem lepo naravno okolje in številne arhitekturne zanimivosti. V občini primanjkuje prenočitvenih objektov. Primanjkuje predvsem majhnih turističnih ponudnikov oziroma turističnih kmetij. Turistični ponudniki pa so med seboj tudi premalo povezani. Premalo pa je tudi vlaganj v promocijo in izobraževanja na področju turizma. V bližini Slovenskih Konjic sta večja turistična kraja Terme Zreče in Zdravilišče Rogla. V sodelovanju z njima bi občina lahko nastopila kot ponudnik dodatnih turističnih produktov in prenočitvenih kapacitet. (<http://www.slovenskekonjice.si>)

Žička Kartuzija je najstarejša kartuzija v srednji Evropi, s tem pa eden najpomembnejših spomenikov zgodnje kartuzijanske samostanske arhitekture. Danes je ena najpomembnejših turističnih točk v občini Slovenske Konjice. Žičko kartuzijo letno obiše okoli 20.000 obiskovalcev. V poletnem času na

samostanskih tleh potekajo razne glasbene prireditve, med katerimi z okoljem najbolj sovpadajo koncerti Gregorijanskega korala.

6 LIKOVNO USTVARJANJE V ŽIČKI KARTUZIJI

Dijaki smo v okviru likovne vzgoje slikali, kako mi občutimo pozitivno energijo. Nastale so barvne abstraktne slike, ki so se med seboj zelo razlikovale. Kasneje smo v te slike posegli z realistično risbo, motiv pa nam je bila v obeh primerih Žička kartuzija.

6.1 ŽIČKA KARTUZIJA – vpliv energije na človeka

Žička kartuzija je ime kartuzijanskega samostana v dolini svetega Janeza Krstnika v bližini Žič v občini Slovenske Konjice. Kartuzija je nastala v letih 1155-1165, ko je bila spisana njena ustanovna lista. Samostan je znan po tem, da je v njegovem sklopu delovala najstarejša lekarna na Slovenskem. Danes velja kartuzija za turistično in kulturno-zgodovinsko zanimivost, ki jo letno obišče okrog 20.000 obiskovalcev. Ob vhodu stoji Gastuž, najstarejša gostilna na Slovenskem, ki v svoji zbirki hrani srednjeveške kuharske recepte. V kartuziji se lahko sprostimo in uživamo ob pozitivni energiji, ki se čuti tudi v malo zamaknjenih predelih.

V naših življenjih ne gre vedno vse naravnost in gor, kajti narava ali vesolje ne delujeta po načelu ravnih črt, temveč je vse neprestano gibanje v različnih smereh. Enkrat smo zgoraj, drugič spodaj, tretjič levo, četrtič desno. Če rečem, da je življenje kakor tobogan, sem povedala bistveno. Tudi ko se oziram, kaj vse sem že doživela v življenju, opažam, da sem bila enkrat na vrhu, drugič na dnu. Življenje ni statično, temveč je nenehno spreminjanje, gibanje in rast.

Vse v vesolju predstavljata energija in vibracija. Karkoli počnemo, ima opravka z energijami. Znanstveniki so pred časom to energijo tudi odkrili in jo poimenovali gluon ali z drugimi besedami, tisto, na kar se nekaj prilepi. Naše misli so resnično lepljive, in ko postanejo dovolj goste, se zgodi materializacija naših misli.

Pravijo, da imam energijo. Nimam je. Ni moja. Sem samo delček univerzuma. Energija mi je dana in sama odločam, kaj naj naredim z njo.

Življenjska energija je osnova vseh življenjskih procesov, gibanja, čutenja, mišljenja. Vsi procesi, ne samo v človeku, se brez nje prekinjajo.

Življenjska energija je hkrati tudi življenjska osnova, pogoj in edina možnost človekovega obstoja in delovanja. Vse dokler v organizmu kroži svobodno, ohranja

telesno uravnovešenost in zdravje. Veliko ljudi ne verjame v čudežno moč energij. Sploh, ko govorimo o pozitivni energiji, ki nas navdihuje z življenjem in voljo. Nekateri ljudje pa verjamejo v to pozitivno. Tudi žička kartuzija je eden izmed takih primerov. Na nekatere ljudi vpliva duševno, saj verjamejo v to zdravilno moč, ki jim da vsaj kanček upanja za življenje. Na druge pa vpliva tako, da se spominjajo trenutkov, ko so tam doživeli kaj čudovitega, zato se nekateri tako radi vračajo na tiste konce. Vsak pa zase ve, da je tudi takšen način razmišljanja, da obstaja ta pozitivna energija, ki pripomore k zdravemu načinu življenja

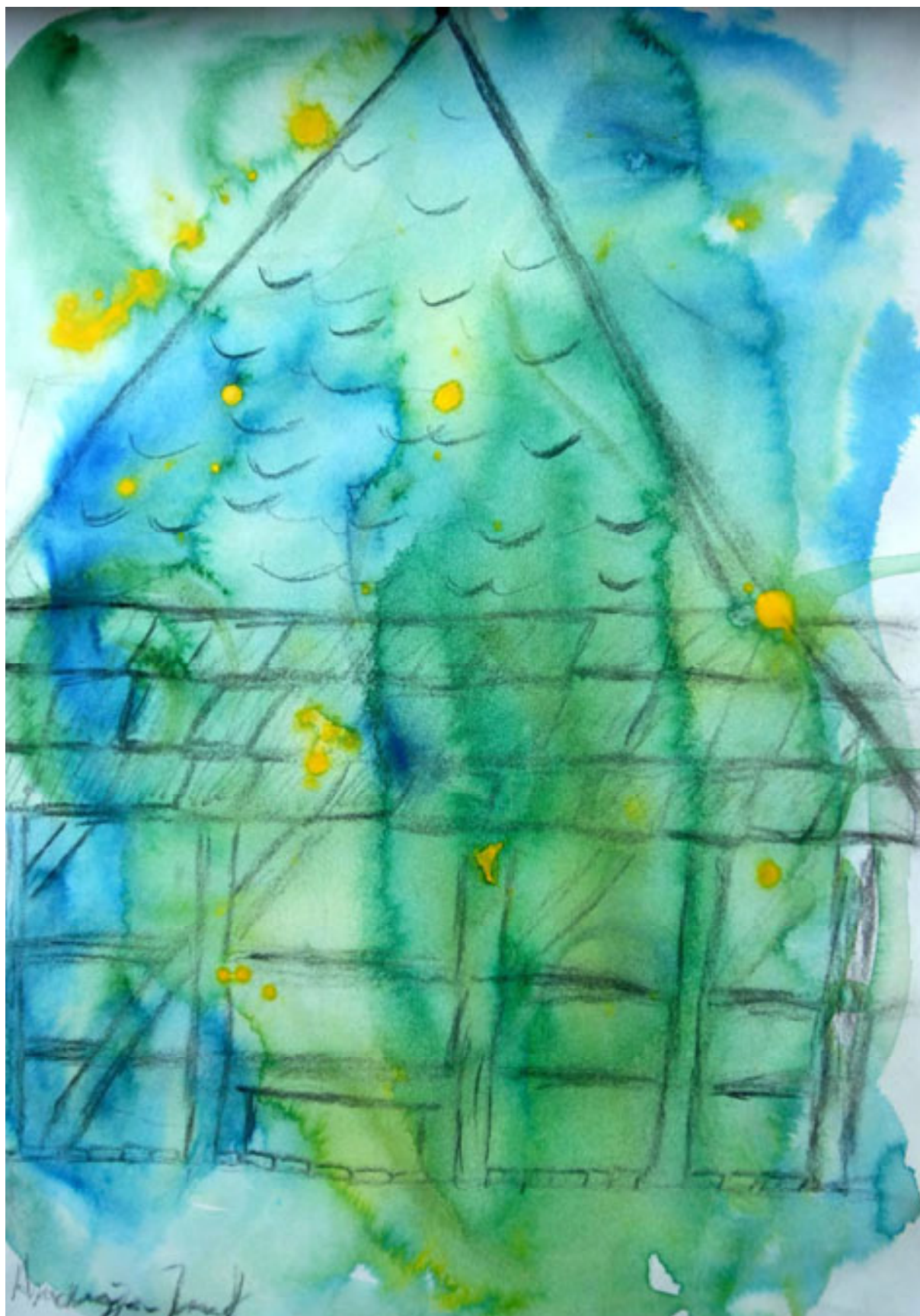

7 ZLATI REZ

7.1 Uvod

Matematika že od nekdaj predstavlja pomemben del človekovega življenja. Tokrat smo se dijaki Gimnazije Slovenske Konjice odločili, da bolje proučimo zlati rez, ki se pojavlja pri več telesih, ki so naravnega ali pa umetnega nastanka. Razmerja zlatega reza izoblikujejo tudi naše telo in ga sestavijo v pravilne oblike, takšne, kot jih poznamo mi.

2. 4. 2007 smo se odpravili v Žičko kartuzijo, kjer smo iskali stvari in objekte, oblikovane v zlategem rezu. Pri tem smo si pomagali s posebnimi prosojnicami, skozi katere smo opazovali objekte in iskali razmerje zlatega reza. Nekaj fotografij smo ujeli v naš objektiv in jih 19. 4. 2007 v šoli računalniško obdelali. Dodali smo tudi teorijo o zlategem rezu s področja matematike, biologije, umetnosti, glasbe in arhitekture.

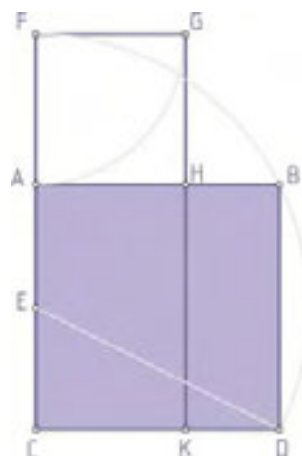
7.2 Definicija zlatega reza

Zlati rez ([latinsko](#): sectio aurea, tudi sectio divina) je razmerje, ki ga lahko ponazorimo z delitvijo daljice na dva neenaka dela tako, da je razmerje manjšega proti večjemu enako razmerju večjega proti celotni dolžini stranice. Približni faktor je 1,618033988749894.

Eden največjih [antičnih matematikov Evklid](#) je v svojih Elementih postavil [problem](#), ki se glasi: »Dano [daljico](#) razdeli na dva neenaka dela tako, da bo [ploščina pravokotnika](#), očrtanega nad celotno daljico z višino manjšega dela daljice enaka ploščini kvadrata očrtanega na večjem delu stranice.«

Njegova konstrukcijska rešitev privede do delitve dane daljice v razmerju zlatega reza kot odnosa med posameznimi deli daljice, prav tako pa tudi odnosa posameznih delov daljice proti celotni daljici. Evklid je dano daljico razdelil na dva dela in ju poimenoval major (večji del - M) in minor (manjši del - m) tako, da je veljalo naslednje sorazmerje:

$$\frac{m}{M} = \frac{M}{m + M} \quad (1), \text{ Evklidova definicija}$$

Ali kot je to prikazano na sliki:

$$\frac{AF}{AC} = \frac{AC}{CF} \quad (2).$$

7. 3 Zlati rez v biologiji

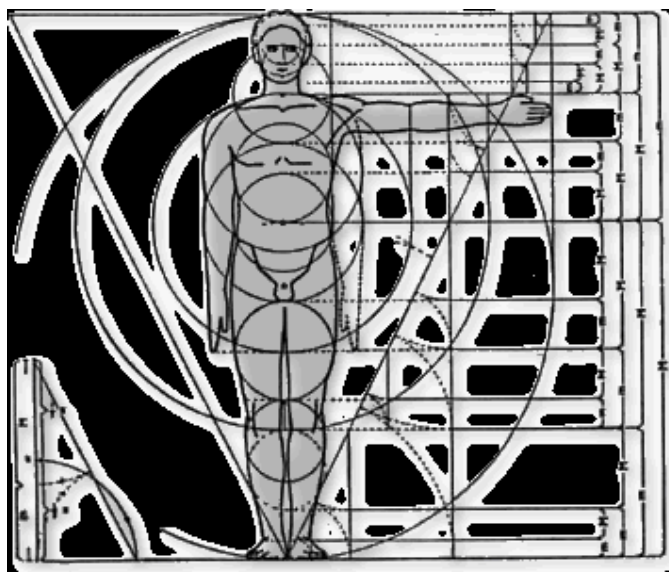
Tako kot vsepovsod drugod tudi v naravi najdemo zlati rez, ki nastopa pri rastlinah, živalih in človeku. Opazimo lahko vzorce različnih oblik., ki nikoli niso enaki. Velikokrat lahko opazimo simetrijo in neponovljivost npr. listi pri drevesih nikoli niso povsem enaki, so si pa bolj ali manj podobni. Različne vrste oblik in s tem zlatega reza so opazne pri polžjih hišicah, cvetovih, obliki dreves ...

Botaniki so odkrili, da rastline rastejo iz majhne skupine celic. Te celice najdemo na vrhu vsakega stebila, kjer nastajajo nove celice. Te celice se razporejajo v spirali. Cela rastlina, njeni listi, cvetovi in semena so postavljeni po razmerju zlatega števila.

7. 4 Zlati rez pri človeku

Razmerje zlatega reza pri človeku najdemo, ko primerjamo:

- celoten obraz proti delu od brade do obrvi;
- spodnji del telesa do popka proti celemu telesu;
- dva člena na prstu proti celemu prstu;
- dlan proti spodnjemu delu celotne roke.

7. 5 Zlati rez v umetnosti

Z zlatim rezom v umetnosti so začeli že stari Grki, saj so ugotovili, da so stvari lepše, če so v nekem razmerju. Kasneje se je do srednjega veka uporaba zlatega reza še povečala. Zlati rez uporabljamo še danes.

Primeri:

- evro bankovci za 20 €, 100 € in 200 €;
- Mona Lisa,
- Kip Budhe.

7. 6 Zlati rez v arhitekturi

Zlati rez je zelo pomemben tudi v arhitekturi. Razmerje so poznali že Egipčani pri gradnji piramid, saj je osnovnica (horizontala) piramide v zlatem rezu z vertikalo piramide.

Poleg piramid se pojavlja tudi pri:

Stebrišču v Vatikanu,
templju boginje Nike,
grškem Panteonu,
novejših zgradbah, predvsem v stolpnicah.

CN stolp v Torontu, najvišji stolp in prosto stoječa struktura na svetu, vsebuje obliko zlatega reza. Zlati rez je viden pri odebeljenem delu stolpa, saj celoten stolp meri 533 m, do odebeljenega dela pa 342 m.

7.7 Zaključek

V nasprotju z lanskim projektom smo letos našli manj primerov, kar smo tudi pričakovali, saj je Žička kartuzija manjša kot staro mestno jedro v Konjicah, prav tako pa ni več v prvotni obliki zaradi uničevanja v preteklosti. Kljub temu smo dobili nekaj dobrih primerkov tako iz arhitekture kot tudi iz narave. Pri tem smo spoznali, da je Žička kartuzija še vedno zelo raznolika in arhitekturno zanimiva tudi z matematičnega vidika.

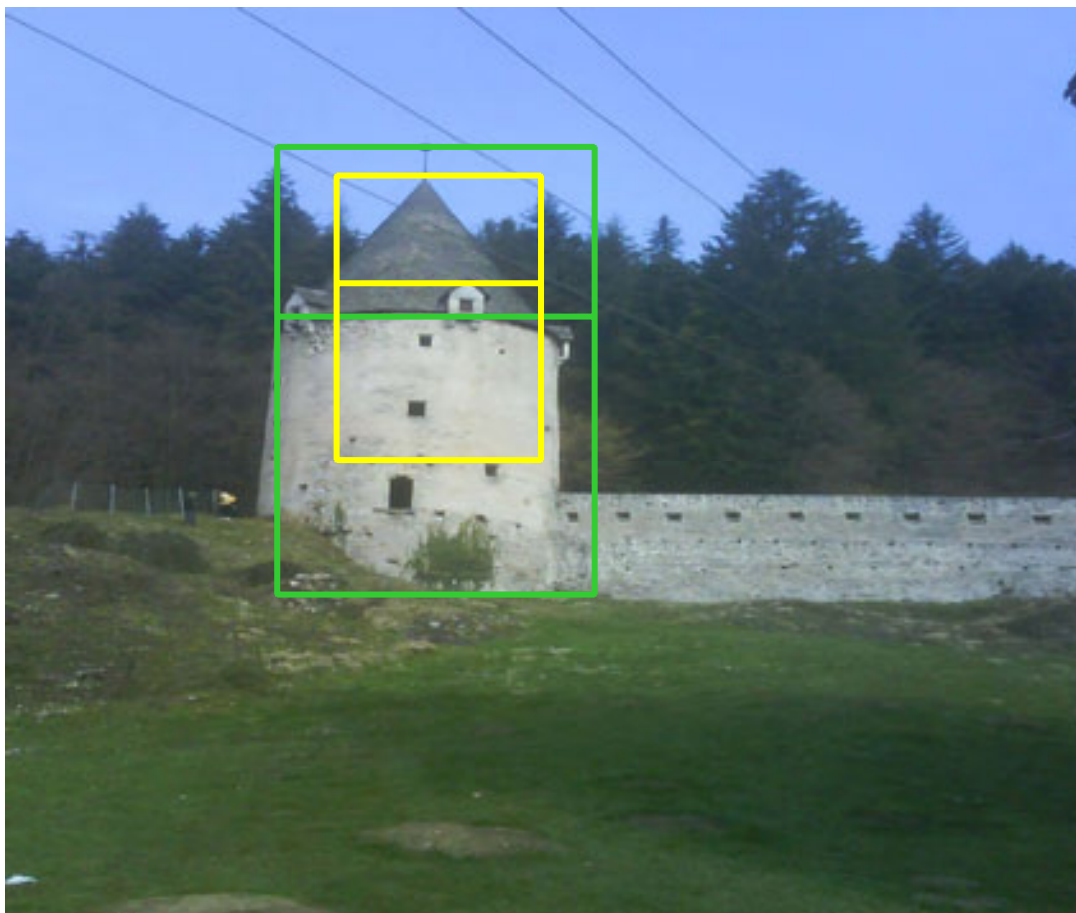
7.8 Primeri

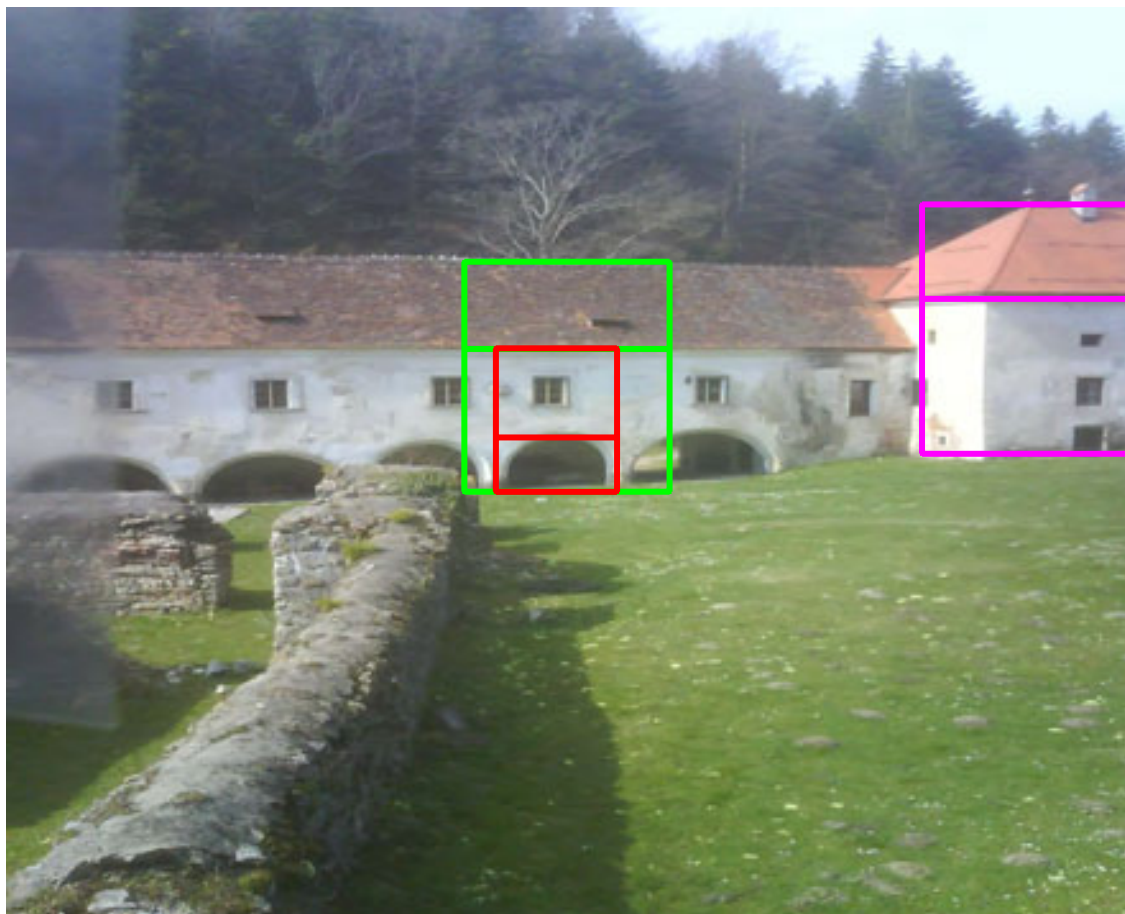
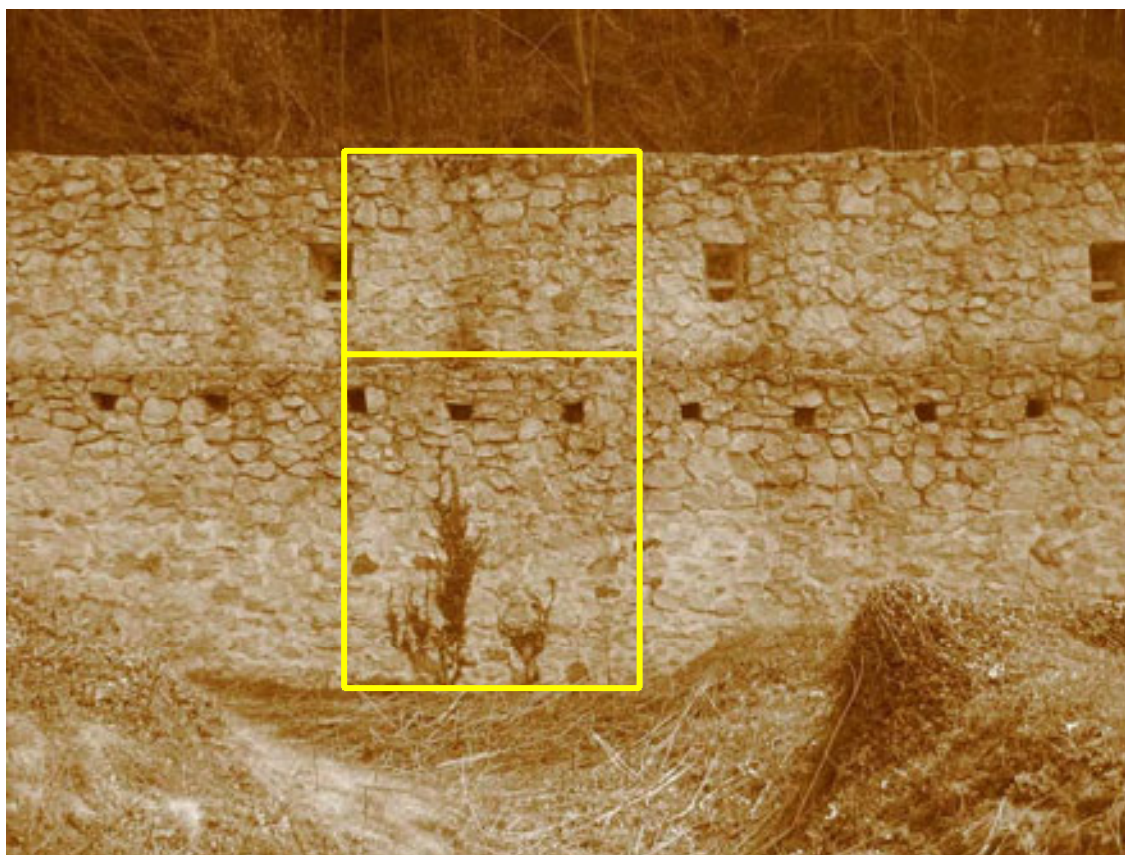
7.8.1 V arhitekturi

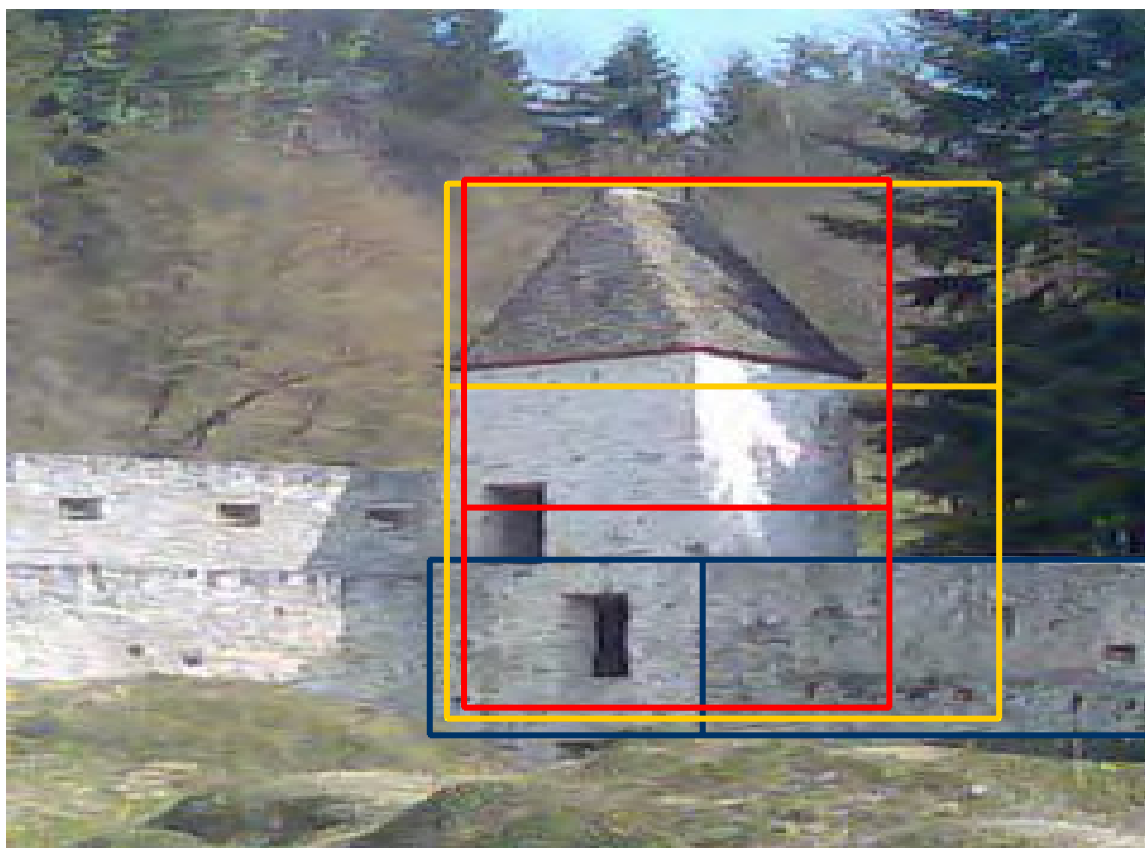

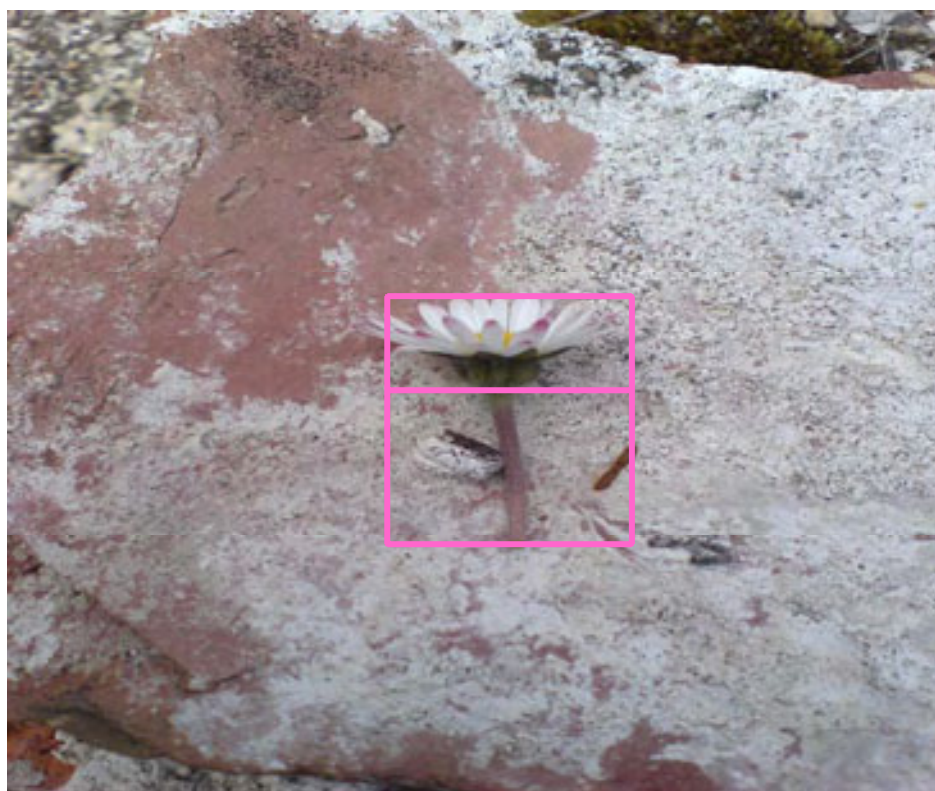

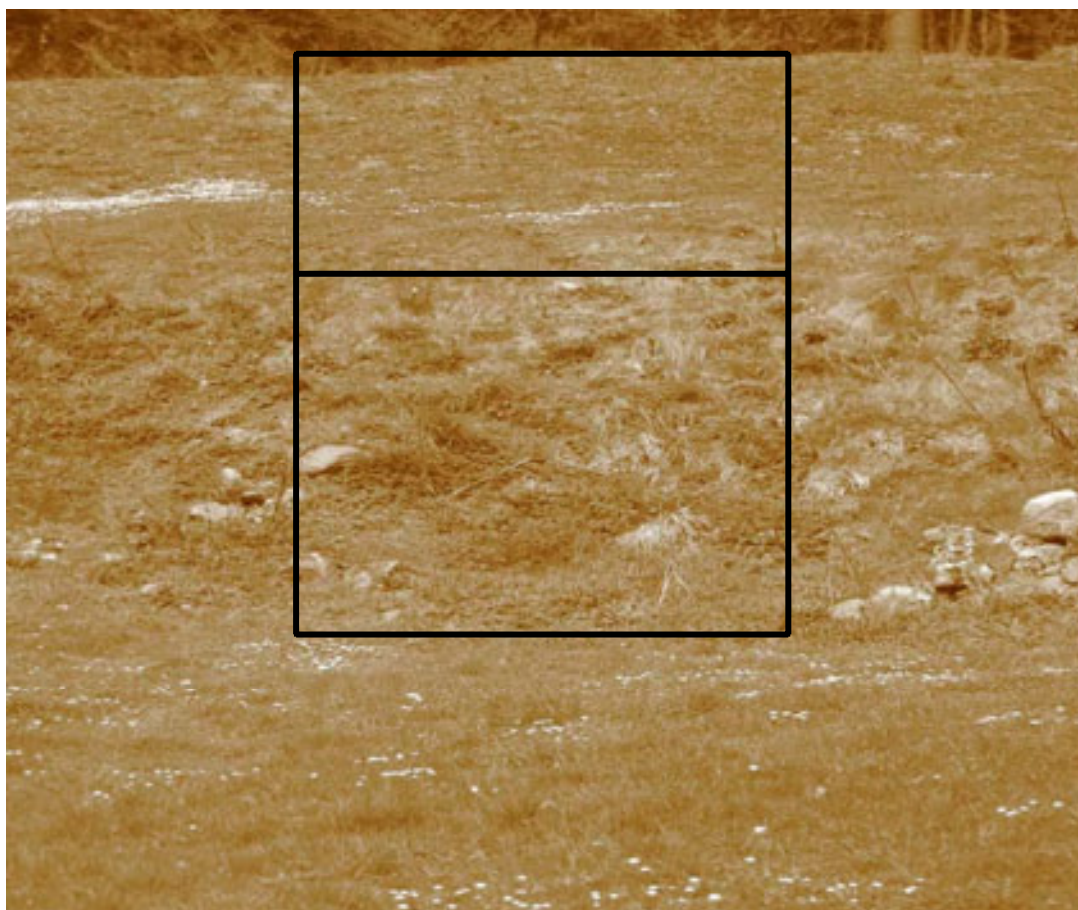

7. 8. 2 V naravi

8 ZELIŠČA

8.1 Uvod

Uporaba zdravilnih zelišč in zeliščnih pripravkov je v sodobnem času postala že skoraj vsakdan povprečnega Slovenca. Na mnogih vrtovih najdemo zelišča, ki so jih uporabljali že ranocelniki mnogo pred nami. Marsikatero zelišče so v srednjem veku povezovali s čarovništvom, hkrati pa so bili hvaležni, če jim je olajšalo bolezenske tegobe.

Zeliščarstvo je v naših krajih močno zakoreninjeno, zato smo se odločili, da se podrobno seznanimo z njegovimi začetki, ki segajo vse do kartuzijanov, mogoče pa še dlje, le da o tem pisni viri ne poročajo. Zanimalo nas je, s katerimi zelišči so se kartuzijani ukvarjali, kako je bilo razvito lekarnarstvo in kako so skrbeli za bolne in ostarele. Da bi o tem zvedeli kaj več, smo raziskovali po literaturi in internetu. Odpravili smo se na obisk v Žičko kartuzijo in trgovino z zelišči Viva sana. Pri odstiranju zgodovine nam je pomagala družina Iršič, ki se jim na tem mestu iskreno zahvaljujemo.

8.2 Skrb za bolne, žička lekarna

Kartuzijani so v skladu s svojim redom živeli skromno in preprosto, z odrekanjem, molitvijo in meditacijo. Zgodovinski viri nam pričajo o tem, da so se mnogi menihi ukvarjali z zdravilstvom, saj je pomoč ostarelemu in bolnemu sočloveku tudi zahteva evangelija. Na začetku so skrbeli le za svoje sobrate, pomoč pa so razširili tudi na pomoči potrebne laike zaposlene v samostanu. Bolni in ostareli menihi so lahko v času velike telesne izčrpanosti ostajali v celicah pod stalnim nadzorom bolničarja. V samostanu so enega izmed bratov določili za bolničarja sobratov (infirmarius). Ostarelim in bolehnim ljudem so nudili boljšo hrano, ležišče in jih oproščali pri skupnem bogoslužju.

V samostanskem poslopu so imeli posebne prostore, v katere so občasno ali za stalno premestili bolne in bolehne sobrate ter jim nudili posebno nego. Tiste z nalezljivimi boleznimi pa so premestili v drug prostor. Redovni statuti so od vseh

članov zahtevali potrpežljivost z bolnimi ostarelimi in bolehnimi sobrati. Ko so menihi dajali kri, so jim dopuščali več počitka in rekreacije. Strogo pa so prepovedovali kirurške posege na lastnem telesu ali na telesu sobratov. Bolni menihi pa so zdravniško pomoč iskali tudi zunaj samostana pri laičnih zdravilcih, čeprav jim je redovni red to prepovedoval in so bili pod strogim nadzorom glavnega priorja. V posebnih okoliščinah pa je glavni prior lahko izdal dovoljenje tudi za to obliko zdravljenja in obiske toplic in drugih zdravilnih krajev.

Zgodovinski viri nam kartuzijane prikazujejo kot vnete pospeševalce zdravstvene službe. Karitativna dejavnost redovnih skupnosti se je kazala v najrazličnejših dejavnostih, med katere sodi tudi pomoč bolnikom. To dejavnost so v srednjem veku razvili najprej redovi, ki so bili odprti za svojo okolico. Tem redovom so redovna pravila dovoljevala stik z zunanjim svetom. H karitativni dejavnosti samostana sodi tudi ureditev posebnega hospica, kamor so se zatekali popotniki in tujci, ki v njem niso bili deležni le osnovne telesne oskrbe, temveč po potrebi tudi bolniške nege. Tu je za popotnike skrbel bolničar magister hospitum in za oskrbovance hospitala, bolničar hospitalarius. Kraj dobrodelnega delovanja kartuzijanov je bil v srednjem veku »hospital« v Špitaliču, ki so ga zgradili v prvi dobi gradbenih del (l. 1185) v spodnjem samostanu. Leta 1610 je hospital še obstajal, v 17. stoletju pa je lekarnar – zdravnik z lekarno že bival v zgornjem samostanu. V začetku so zdravstveno službo opravljali redovniki sami. Po pritegnitvi laičnih lekarnarjev – zdravnikov so se posamezni redovniki še nadalje ukvarjali z zdravilstvom, o čemer priča njihova bogata knjižnica strokovnih knjig o zdravljenju in pripravljanju zdravil. Bolničar je posedoval znanje o medicini in farmaciji. Njegova naloga je bila tudi skrb za hišno lekarno. Na vrtovih je gojil zdravilna zelišča ter izdeloval zdravilne napitke, čajne mešanice, eliksirje in druge zdravilne pripravke. Zdravila je lahko nabavljal tudi drugje.

V kartuziji so imeli poleg hišne tudi javno lekarno. V uradnem seznamu lekarn na Štajerskem iz leta 1775 je njihova lekarna še navedena med javnimi lekarnami, saj je delovala vse do razpustitve samostana. Vse do danes se je ohranil rokopis Knjige zdravil samostanskih lekarnarjev, kjer so zapisani tudi recepti rimskega zdravnika Galena.

Številni zgodovinski viri poročajo tudi o tem, da so se posamezni redovniki kljub prepovedi redovnih pravil ukvarjali z zdravljenjem laikov v samostanu in zunaj njega. Ko je zdravilstvo preseglo samostanske zidove, so jim priorji prepovedovali ranocelništvo, kot da predstavlja prevelik strošek. Prestopnike so kaznovali v samostanskih ječah. Iz zgodovinskih virov je znan primer, ko so nekemu menihu prepovedali zdraviti in študirati medicino, dovolili so mu zdraviti le samega sebe.

Zdravstvena dejavnost v obeh naših kartuzijah na Štajerskem, v Žički in Jurkloštrski kartuziji, je bila vsekakor pogojena s tedanjim stanjem medicinske in farmakološke vede in s tedanjo splošno prakso. Začrtana je bila po smernicah redovnih statotov, generalnih kapitljev in redovnega vodstva. Žal nam o tej dejavnosti v srednjem veku spričo pomanjkanja dokumentov ni skoraj ničesar znanega.

Iz srednjega veka je iz Žičke kartuzije poznan menih Fortunat, ki ga omenja zapis generalnega kapitlja iz leta 1469. To je bil ravno čas, ko so bile glede zdravljenja menihov izdane številne odredbe generalnih kapitljev. Morda je bil Fortunat že v Žički kartuziji, ko je morala divjati pri nas kužna bolezen, ki je pobrala petnajst menihov.

V obeh kartuzijah na Štajerskem je živela vrsta menihov, ki jim medicinska in farmakološka veda nista bili tuji in so se ukvarjali tudi z zdravljenjem. O tem nas prepriča bežen pogled v nekdanjo Žičko samostansko knjižnico.

V seznamu knjig iz časa po razpustitvi Žičke kartuzije (1783) se navaja več deset primerkov tiskov, med njimi inkunabule, s področja medicinske, farmakološke, botanične in kemijske vede, kar dokazuje, da je v kartuziji bilo vedno določeno število menihov, ki so se zanimali za znanstvene izsledke svoje dobe in dobe svojih predhodnikov.

Kakor vsi samostani sta tudi Jurkloštrska in Žička kartuzija morali imeti svojo hišno lekarno, ki je služila ne le potrebam samostanske družine in njenim uslužbencem, dninarjem in hlapcem, temveč tudi okoliškemu prebivalstvu, ki se je v svojih stiskah obračalo na menihe za pomoč.

Iz zbirnega rokopisa (št. 1126) sta znana dva žička meniha, praktična samostanska zdravstvena delavca, David in Klavdij Guijot. Za Davida ne vemo, kdaj natančno je živel, domnevamo pa lahko, da pred letom 1564, saj se v rokopisu 640, ki omenja vse žičke procese od leta 1603 naprej, ne omenja.

Klavdij Guijot pa je živel v Žički kartuziji od leta 1649 do 1699 in je izredno zanimiva osebnost. Doma je bil iz Lotaringije, kjer je bil v službi tamkajšnjega vojvode kot lekarnar. Klavdij je v Žički kartuziji uredil lekarno, »kakršne prej še ni bilo«. Iz zgornjih besed ne smemo sklepati, da kartuzija pred tem sploh ni imela lekarne, kot jo je žičkim menihom uredil Guijot. Klavdij je deloval v Žički kartuziji dvajset let, ko ga je generalni kapitelj 1669 prestavil v poljsko kartuzijo Jičín, kjer naj bi tudi uredil samostansko lekarno. Umrli je junija 1691.

Rokopis št. 1126, ki ga ponavadi imenujejo kar z imenom »knjiga zdravil«, obsega predvsem seznam nekaterih pomembnejših zdravilnih rastlin, navodila za njihovo rabo in bolezni, ki jih posamezne zdravilne rastline zdravijo. V rokopisu najdemo tudi praktične nasvete za vsakdanjo rabo, kot npr. recept za izdelovanje črnila. Prvi del rokopisa obsega izvlečke iz medicinske knjige Krištofa Würschinga, v drugem delu so izvlečki iz rokopisov prokuratorja Davida (že prej omenjenega), v tretjem pa zapisani recepti, ki jih je sestavil Klavdij Guijot.

Gotovo je veliko število receptov nastalo na podlagi dolgoletnih opazovanj in izkušenj, vendar se marsikje mešata stroka in fantazija. Za oba avtorja je značilno, da poznata rastline in preparate, ki zdravijo tako rekoč vse bolezni. Kot univerzalno zdravilo navaja Klavdij npr. v olju namočene škorpijone, ki jih mora biti natančno tristo, za Davida pa pomeni take vrste univerzalni lek tobak.

Iz letnih obračunov Žičke kartuzije iz 17. in 18. stoletja je razvidno, da so žički kartuzijani zdravila tudi kupovali in to v Celju ter v Gradcu v Sporgasse. Pa tudi zdraviti so se posamezni člani konventa hodili v Celje, v Maribor in v Gradec.

Pred prihodom Guijota v Žičko kartuzijo (1649) je imel na skrbi samostansko lekarno lekarnar z imenom Janez (Johann Apotheker), saj ga navaja eden izmed letnih obračunov kartuzije med uslužbenci samostana.

Žički lekarnarji v tem času niso pripravljali zdravil le za samostance, temveč tudi za prodajo. Iz letnih obračunov za žičko steklaro je razvidno, da so skoraj vsi delavci in uslužbenci steklarne dobivali zdravila iz samostanske lekarne proti določenemu plačilu. Žička lekarna je torej imela pravico javnosti. Ko so leta 1773 zdravstveni predpisi samostanskim lekarnam prepovedovali oddajati zdravila iz lekarne laikom, je žička lekarna to pravico na osnovi posebnega dovoljenja graškega gubernija leta 1774 ohranila. V seznamu lekarn na Štajerskem leta 1775 se žička samostanska lekarna še navaja med javnimi lekarnami.

Ob razpustitvi samostana 1782 je bila popisana tudi žička lekarna, za katero je rečeno, da je opremljena z vsemi vrstami potrebnih zdravil in drugega pripadajočega, vendar le v manjši količini.

8. 3 Zdravilstvo in Kartuzija danes

Pred kartuzijo se danes razprostira velik zeliščni vrt. Uredila sta ga zakonca Iršič po zasnovi nekdanjih kartuzijanskih vrtov. Pri oblikovanju je sodeloval tudi Zavod za spomeniško varstvo Slovenije. V njem je zasajenih preko petdeset vrst zdravilnih in uporabnih rastlin. Poleg vrta je gabrov gaj, obdaja pa ga nasad šipka. Obisk zeliščnega vrta napolni obiskovalce s posebno energijo.

Slika 1: Zaščitni znak izdelkov, ki jih lahko kupimo v lekarni Žičke

Naravno zdravilstvo, ki je Žički kartuziji stoletja dajalo poseben status, se danes ponovno vrača med njene zidove. V prenovljenem obrambnem stolpu se nahaja prodajni prostor, ki nudi bogat izbor zelišč, čajev, čajnih mešanic in dišavnic iz

kartuzijanskega zeliščnega vrta. Posebna pa je ponudba zeliščnih napitkov in njihova pokušina. Med slednjimi se lahko pohvalijo tudi z eliksirjem za dolgo življenje, ki je

pripravljen po originalni recepturi kartuzijanov iz belega vina, medu, popra, ingverja, lovorovih listov, žafrana, žajbljevih listov in vinske rutice. Vsi izdelki so iz blagovne znamke Zelišča iz Žičke kartuzije in so opremljena s posebnim znakom.

V zgornjem nadstropju obrambnega stolpa je urejen razstavni prostor, kjer je na ogled razstava zelišč.

Slika 2: Zeliščni pripravki blagovne znamke Zelišča iz Žičke kartuzije

Slika 3 in 4: Urejen razstavni prostor v prvem nadstropju obnovljenega obrambnega stolpa

V kartuziji ponudijo tudi z zeliščnimi namazi, napitki in ostalimi jedmi, katerim dodajajo zelišča, ki jih pripravi zeliščar po lastnih receptih. Pripravijo tudi zeliščno gostijo.

Na samostanskem vrtu stoji velik čebelnjak. Poleg cvetličnega in kostanjevega medu pridelujejo še cvetni prah, propolis, izdelujejo medeni liker, medico in sveče iz čebeljega voska.

V kartuziji tudi organizirajo izobraževalne delavnice za šolsko mladino in druge. Sodelujejo tudi z drugimi zeliščarskimi društvi (npr. z Zeliščarskim društvom Maribor).

Slika 5: Čebelji izdelki

8. 4 Nadaljevanje tradicije kartuzijanske lekarne

Viva Sana je trgovina z zelišči in se nahaja v zdravstvenem domu v Slovenskih Konjicah. Lahko bi trdili, da obe trgovini z zelišči (v kartuziji in Viva Sana) nadaljujeta tradicijo zeliščarstva kartuzijanov. Pri njih lahko poleg raznovrstnih izdelkov najdemo tudi vrsto čistih zelišč in čajnih mešanic. Iz zelišč se pripravljajo čaji, ki so namenjeni različnim vrstam bolezenskih težav.

Slika 6: Čaji in čajne mešanice z znakom kakovosti bio - zelišča

V Viva Sani radi svetujejo svojim kupcem in jim priporočajo, katero zelišče je primerno za njihove težave. Za zaposlitev v takšni prodajalni pa je potrebna zdravstvena ali farmacevtska izobrazba.

Prodajajo zelišča, kot so: ajda, ameriški slamnik, angelika, artičoka, bezeg, borovnica, breza, čemaž, encijan, gladež, hmelj, hrast, islandski lišaj, janež, jasmin, jeglič cvet, jeglič korenina, jetičnik, kamilica, kopriva, kordabenedikta, kumina, lakota, laneno seme, lučnik, materina dušica, melisa, meta, ognjič, oljka, oves, pegasti badelj, plahtica, preslica, ptičji dresen, regrat, rman, rožmarin, sivka, slez list, slez korenina, slezovec, srčna moč, šipek, taheebo, tavžentroža, timijan, trpotec, vrbovec, zlata rozga, žajbelj. Njihov prevod v nemški jezik lahko najdete na naslednjih staneh. Med najbolj prodajanimi zelišči so plahtica, kamilice, žajbelj, drobnocvetni vrbovec in artičoka.

Nekateri ljudje vprašajo farmacevta za mnenje, kateri čaj bi jim lahko najbolj pomagal, nekateri pa pridejo po točno določeno zelišče, ki jim ga je predpisal zdravnik ali pa ga že dlje časa uporabljajo. Zelo pomembna je kvaliteta zelišč, ki jih uporabljamo v zdravilne namene. V lekarni lahko kupimo najkvalitetnejša zelišča. O njihovi kvaliteti priča certifikat za prodajo popolnoma naravnih-bio zelišč, ki so ga prejeli.

8. 5 Najbolj prodajana zelišča v lekarni Viva sana

Slika 7: Zelišča, ki jih lahko kupimo v Viva Sani, pridelujejo na popolnoma naraven način

8. 5. 1 Artičoka (*Cynara scolymus*)

Je le gojena rastlina, izvira iz Sredozemlja, kjer so jo cenili že Stari Grki in Rimljani, vzgojili so jo iz divje artičoke, od katere se loči po tem, da listi niso bodičasti.

Uporabljamo liste in korenino za zeliščno rabo ter mlade omesenele ovojkeve listi in cvetišča v prehrani kot prikuho.

Slika 8: Artičoka: zeleni deli in cvetni

Že iz davnih časov je čislan holeretik, ki spodbudi nastanek in izločanje žolča, okrepi naj bi prebavo in delo izločal ter odpravila prebavne motnje, denimo napihnjenost in siljenje na bruhanje, zadnje čase pa je cenjena tudi zato, ker

izboljša jetrno presnovo, zniža holesterol in lipide v krvi ter ščiti jetra.

Odrasli lahko zaužijejo prevretek iz žlice razrezanih listov (ne cvetišča in ovojka) v čaši vode, trikrat na dan po eno čašo.

Novejše raziskave na poskusnih živalih kažejo, da izvlečki znižajo serumske lipide in holesterol, spodbudijo odvajanje žolča ter ščitijo jetra predstrupi. Izidi kliničnih raziskav pri ljudeh si nasprotujejo, pri nekaterih sta artičoka in vsebujoči cinarin znižala raven holesterola in trigliceridov, pri drugih pa ne.

Pri nekaterih ljudeh lahko cinaropikrin in drugi seskviterpenski laktoni, ki jih največ vsebujejo mladi listi artičoke, povzročijo alergične reakcije. Alergija se lahko razvije tako po zaužitju kakor po zunanjem stiku z rastlino, posebno še pri posameznikih z znano preobčutljivostjo za družino košaric, na primer kamilico, arniko in vratič. Zdravila za odvajanje žolča se ne smejo uporabljati pri žolčevodni zapori. Med nosečnostjo in dojenjem se čezmerna raba ne priporoča zaradi premalo podatkov o strupenosti.

Zdravilni značaj ji dajo predvsem fenolne kisline, še posebno cinarin. Nekatere farmakološke in klinične raziskave upravičujejo čislano zeliščno rabo. Ocena zdravilne koristnosti artičoke za znižanje holesterola in maščob v krvi ter zaščito jeter pa še ni dokončna.

8. 5. 2 Navadna plahtica (*Alchemilla vulgaris*)

Je trajna zelnata rastlina, ki zraste do 50 cm visoko in spada v družino rožnic. (Rosaceae). V zemlji ima dobro razvit koreninski sistem. Ta požene pokončna dlakava zelena in modrikasta stebelca, ki se sčasoma spremenijo v rdeče rjava. Listi so dolgopecljati, premenjalno razvrščeni, nagubani, mehko dlakavi, listni rob je nazobčan. Veliki pritlični listi tvorijo listno rožico, medtem ko so stebelni listi majhni. Na vrhu stebelc so rumenkasto zeleni cvetovi, ki tvorijo češuljasta socvetja. Rastlina cveti od maja do

Slika 8: Navadna plahtica

septembra. Raste po vlažnih travnikih, ob gozdovih, poteh, po listnatih gozdovih, ob potokih in rekah vse do nadmorske višine 2500 m.

Botanično ime rastline izhaja iz arabske besede alkemelych (alkimija), ki pomeni »majhno magično«. Takšen ugled si je pridobila zaradi zdravilne moči in zaradi rose, ki se nabira v njenih nagubanih listih. Kristalne kapljice rose, ki so dolgo navdihovale pesnike in alkimiste, so tudi sestavina mnogih skrivnostnih napitkov.

Zdravilni učinki so plahtici v krščanskem svetu dali še drugo ime »plašč Naše gospe« ali »Marijin plašček«. Poleg tega se je ponekod ohranilo tudi njeno ljudsko ime: »najboljša prijateljica žensk«, ki zgovorno priča o njenem učinkovanju. Plahtici namreč pripisujejo, da uravnava menstrualne motnje, blaži menopavzo in zdravi vnetja rodil. Po prepričanju nekega nemškega zeliščarja lahko dolgotrajno pitje čaja iz plahtice za tretjino zmanjša število ginekoloških operacij.

V času cvetenja nabiramo nadzemni del rastline ali samo liste. Cvetočo zel in liste nabiramo v lepem in sončnem vremenu. Sušimo jo razprostrto v tankem sloju v senci na prepihu, najbolje na podstrešju. Suho zelišče mora obdržati zeleno barvo, vse potemnele dele odberemo in zavržemo, je brez vonja, grenkega in trpekega okusa.

Plahtica je ženska rastlina, saj učinkovito pomaga pri ženskih težavah, npr. belem toku, pri urejanju menstruacije, in težavah v klimakteriju, vedno je bila cenjeno zdravilo za celjenje ran, ima tudi protivnetno delovanje, kot adstringens (sredstvo za krčenje in krepitev tkiv) ustavlja krvavitev, to pa je prva stopnja pri celjenju ran, uporablja se proti driski, v zeliščarskih knjigah 16. stoletja so jo cenili kot najboljše zdravilo pri ranah.

Kot kozmetičen pripravek uporabimo pest listov, zavitih v gazo, ki jih damo v vodo za kopel. Dve žlici listov dodamo vodi za nožno kopel. Oba načina blagodejno vplivata na dele telesa, ki jih umivamo.

8. 5. 3 Žajbelj (*Salvia officinalis*)

Nekatera druga imena: čistec, žavbelj, prava kadulja, žlahtni žajbelj, vrtni žavbelj, kadulja

Žajbelj je tipični predstavnik Sredozemlja, od koder so ga zanesli po vsem svetu. Gre za trajni grmiček, ki zraste od 60-70 cm visoko. Ima močne korenine, iz katerih poganjajo stebela, ki so v spodnjem delu olesenela. Hrapavi listi so pecljati, podolgovati ali jajčasto zaobljeni, na spodnji strani pa močno izstopa mreža listnih žil. Cvetovi so vijoličasto modri, podobni žrelu. Zbrani so na koncu stebel in tvorijo klasasta socvetja. Žajblju so všeč sončna rastišča in dobro odcedna tla bogata s kalcijem. Razmnožujemo ga s semenom, potaknjenci ali delitvijo korenin.

Slika 9: Žajbelj

Latinsko ime *Salvia* izhaja iz besede *salvus*, ki pomeni »zdrav«. Vse to dokazuje, kako zelo je bil cenjen pri Rimljanih, ki so imeli celo posvečen obred nabiranja te zeli. Pred nabiranjem so se morali obleči v bele tunike ter žrtvovati bogovom kruh in vino. Prav tako je bilo predpisano, da se sezujejo in da pri delu ne uporabljajo kovinskega orodja.

V strokovnih krogih srednjega veka so potekale številne razprave o tem, ali je žajbelj rastlina, ki lahko povrne človeku nesmrtnost. Prepričani so bili, da podaljšuje življenje in omogoča človeku, ki ga goji na svojem vrtu, večno mladost. Zaradi vsega tega je veljal za eno najbolj cenjenih rastlin, kar potrjujejo vrtoglavi zneski, ki jih je bilo potrebno odšteti pri nakupu.

Nabiramo liste, ki nam koristijo tako sveži, kot posušeni ali kot surovina za izdelavo vrhunskega eteričnega olja.

V kulinariki so listi, posušeni ali sveži, dobra začimba zlasti za mesne in ribje jedi. Dodajamo ga lahko tudi juham iz stročnic, krompirja, enolončnicam, raznim omakam in prelivom. Dober sloves je pridobil tudi v kisu, sirnih namazih in maslu. Skratka

vsestranska začimba, ki jo odlikuje močan okus. Uporabni so tudi cvetovi, ki jih potresemo po raznih solatah.

V gospodinjstvu lahko suhe liste ali blazinice odišavljene z eteričnim oljem dajemo v omare, saj vonj preganja molje in drug mrčes. Suhe liste pa lahko tudi žgemo na žerjavici, da nevtraliziramo razne neprijetne vonjave ali jih prekuhamo in uporabimo za razkuževanje prostorov.

Na svojem rastišču preganja številne škodljivce, kot so kapusov belin, listne uši, polže, zato se svetuje, da se nasadi na obronek zelenjavnega vrta.

V kozmetične namene dobimo s poparkom čistilni losijon za kožo. Uporabimo ga pa lahko tudi za spiranje in potemnitev sivih las. Z listi lahko drgnemo zobe, da povrnemo belino ali jih uporabimo kot sestavino za izdelavo ustne vodice.

Pripravki iz žajblja, ki jih grgramo, so najbolj idealno sredstvo proti vsem vrstam vnetja žrela. Uporabimo ga lahko tudi za spiranje ust pri težavah povezanih z razjedami v ustih ali vnetju dlesni. Zunanje ga uporabljamo tudi kot antiseptik, zaustavlja kri in zdravi rane.

Notranje se koristi predvsem pri vnetjih prebavil, dihal in izločal. Lajša krče prebavil in deluje nanje vzpodbudno. Pri dihalih deluje kot balzam in pomirja astmatične napade. Zmanjšuje potenje in znižuje količino sladkorja v krvi. Pomaga sprožiti zaostalo menstruacijo in je koristen pri zdravljenju težav v menopavzi. Cenjen je tudi kot krepčilo za živce, saj hkrati pomirja in vzpodbuja živčevje.

Dolgotrajno uživanje žajblja pa se odsvetuje. Zdravljenje naj ne traja več kot 3 tedne. V kolikor se v nekaj dneh stanje ne prične izboljševati, se posvetujte z zdravnikom. Odsvetuje se tudi uživanje v času nosečnosti in dojenja. Žajblja naj ne uživajo ljudje z epilepsijo.

8. 5. 4 Kamilica (*Matricaria chamomila*)

Latinsko ime izvira iz besede mater oz. matrix, kar pomeni mati in maternica. To kaže na njeno prvotno uporabo pri porodih.

Kamilice so že od nekdaj priznane kot najboljše domače zdravilo, prav tako pa so tudi danes ena izmed najbolj znanih in uporabljenih zdravilnih rastlin po vsem svetu.

Slika 10: Kamilica

Cvetne glavice vsebujejo eterično olje, ki je najvažnejša delujoča sestavina pri preprečevanju različnih vrst krčev prebavnih organov.

Kamilice so važen karminativ (odganjajo vetrove) blažijo bolečine jeter, ledvic, mehurja, priporočamo jih pri ženskih boleznih (pri raznih vnetjih zadnjičnega dela ali nožnice, pogosto svetujejo izpiranje s kamiličnim čajem in kamilične parne kopeli, kar običajno zelo ugodno deluje), glavobolu, nervozah ter raznih zunanjih in notranjih vnetjih (kamilične parne kopeli so zelo primerno sredstvo proti kroničnemu kihanju, akutnim in kroničnim sluzničnim vnetjem v nosu in žrelu, bronhitisu in vnetju sinusov).

Kamilice uporabljamo za dezinfekcijo in izpiranje ran in opeklin, vnetega grla in ust, pri zobobolu pa tudi kot obkladek (v obliki čaja in kaše) na vneto kožo ali rano. Zaradi njihovega vsestranskega in blagega delovanja služijo odraslim in otrokom. Le malokatera zdravilna rastlina ima tako širok krog uporabe kot prav kamilica.

8. 5. 5 Drobnocvetni vrbovec (*Epilobium parviflorum*)

Zdravilni vrbovec spoznamo po njegovih majhnih cvetovih v rdečkasti, blede rožnati ali skoraj beli barvi. Cvetovi se nahajajo na podolgovatih semenskih strokih, iz katerih po razprtju gledajo semena, ki imajo bele, bombažu podobne laske.

Nabiramo celo rastlino, steblo z listki in cvetovi, pri čemer je potrebno paziti, da rastlino odtrgamo v sredini – sicer se zelo rada odlomi – da lahko tvori nove stranske poganjke. Nabrane rastline razrežemo še sveže.

Vrbovec se uporablja pri zdravljenju prostate, ker vsebuje hormone, ki uravnavajo delovanje žleze (priporoča se istočasna uporaba Zlate rozge), uporablja se tudi za bolezni ledvic in mehurja.

Slika 11:
Drobnocvetni
vrbovec

8. 6 Zaključek

Z veseljem ugotavljamo, da se je tradicija kartuzijanskega zeliščarstva ohranila vse do današnjih dni. Na tem področju sta veliko storila zakonca Iršič, ki v Kartuziji nadaljujeta z gojenjem zelišč in pripravo raznih zeliščnih pripravkov. Veliko receptov sta posodobila in prilagodila potrebam sodobnega časa. V kartuzijanski lekarni je danes na voljo tudi čaj za ženske težave, ki ga v času kartuzijanov najverjetneje ni bilo mogoče kupiti. Z oživitvijo zeliščnega vrta sta prispevala k celostni obnovi bogate kulturne dediščine žičkega in širšega slovenskega kulturnega prostora. Rada povesta, da Slovenci radi posegamo po zeliščih, tujci pa si raje kupujejo pripravljena zeliščna žganja.

Lahko trdimo, da kljub razpustitvi žičkega samostana, njihov duh živi še danes. Marsikdo se ne zaveda, da so rastline, kot so meta, melisa, žajbelj, kamilica... stalnice naših vrtov, morda našle pot nanje ravno zaradi tradicije, ki je v naših krajih zakoreninjena že v podzavesti ljudi.

Upamo lahko le, da bomo ljudje vedno bolj posegali po naravnih zdravilih. Dobro se spominjamo besed starega Kosobrina iz Vandotovih Kekčevih pripovedi: »Za vsako bolezen zraste rožca.« Pa naj še kdo reče, da ni res.

8. 7 Literatura in viri

Gale – Toplak. K.. Zdravilne rastline na slovenskem. Svet knjige. Ljubljana. 2002
Kuhar. B., Mlinarič. J.. Samostanska kuhinja. Založba Kmečki glas. Ljubljana. 2002
Mlinarič. J.. Kartuziji Žiče in Jurklošter. Založba Obzorja. Maribor. 1991
Zgibanka: Zelišča in Žička Kartuzija

Ustni vir: Slavica in Drago Iršič

http://www2.arnes.si/~oskrzr2/Timko2002_03/Barve/kamilice.htm

<http://www.trebnik.com/zelisca/plahtica.php>

<http://www.trebnik.com/zelisca/zajbelj.php>

<http://www.trebnik.com/zelisca/articoka.php>

<http://www.trebnik.com/zelisca/.php>

9 HRANA V ŽIČKI KARTUZIJI

Ko nam dandanes, medtem ko se sprehajamo po cesti, zadiši pečen krompir na krožniku z velikim zrezkom in s paradižnikovo solato, si res težko zamislimo, kako so se ljudje sploh nasitili okoli 1578. leta. Kaj jim je dišalo? Pri kateri jedi so se jim pocedile sline? In ali je bilo res vse, kar so jedli, resnično dobro za zdravje oz. boljše kot dandanes?

9.1 Popotovanje sladokusca Paola Santonina

Po naši deželi je potoval radoživi Paolo Santonino, ki je neznansko užival v dobri jedači in pijači. V letih 1485 – 1587 je na treh potovanjih spremljal patriarhovega generalnega vikarja, škofa Petra Carlija, po pokrajinah Dravske doline, Zilije in Južne Štajerske, potem ko so jih opustošili Turki, in nam popisal življenje, hranitvene navade in jedi plemičev po gradovih, prehrano po župniščih, bogatih meščanskih hišah in vaških gostilnah ob koncu srednjega veka.

V svojem potopisu je zapisoval vse dneve potovanja in kraje, ki sta jih obiskala s škofom, imena spremljevalcev in številnih gostiteljev, vse na novo posvečene cerkve, samostane in kapele in številne birme, ki jih je opravil škof. In ker je zelo rad dobro jedel, je ob takih priložnostih pozorno zapisoval jedi, s katerimi so jih gostili, pa tudi hranitvene navade po župniščih, gradovih, uglednih meščanskih hišah, vaških gostilnah in samostanih.

Zanimivi so njegovi zapisi potovanja od 7. maja do 8. junija 1487 po poti na Štajersko. V Konjicah jim je tamkajšnji prijazni in gostoljubni župnik in arhidijakon za kosilo pripravil raznovrstne jedi: ribe, največ postrvi, pa tudi piškurje, ob tem še imenitno večerjo, nič slabšo od kosila, kakršne se ne bi branil niti kardinal. Vse dneve obiska je bil bogato postrežen.

O pojedini na konjiškem gradu leta 1487 pa je Santonino zapisal: »Potlej smo odšli v obednico, kjer je stala ne ena, ampak več miz, obloženih z vrtnicami, cvetjem in dišečim zelenjem. Gostom so najprej prinesli sveže sladke smetane, polite čez kup rezancev in čez in čez potresene s sladkorjem; ta jed je bila red sladka in slastna. Drugič pitan kopun in več kokoši, dušenih in postreženih v lastnem soku...«

Žičko kartuzijo sta obiskala 30. maja leta 1487. O obisku je zapisal: » Ko smo prišli do samostana, nam je prišlo do vhodnih vrat nasproti vseh 12 menihov, zelo ponižnih

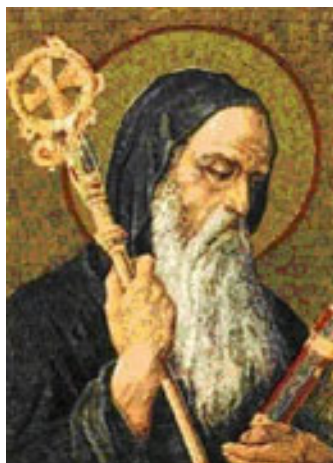

in pobožnih mož, ... ki so nas potlej peljali v gostišče za tujce, ki stoji zunaj samostana (danes je to obnovljeni Gastuž, ene najstarejših še danes delujočih gostiln na Slovenskem). Tu smo naleteli na več služabnikov, ki so nam postregli z odličnimi vini... Tamkajšnji menihi imajo več prostornih vinskih kleti, v katerih vidiš velikanske, občudovanja vredne sode: vsak drži tudi po dvaintrideset do štirideset hektov. Tam smo jedli več jedi iz dobrih, na različne načine pripravljenih postrvi, rake in izvrstno zelenjavo in za poobedek lepa lanska jabolka... «

Iz zapisov sladokusca Santonina lahko izdelamo analizo jedi, nekatere lahko tudi obnovimo, obenem pa sledimo jedilnim, miznim navadam grajske in cerkvene gospode in meščanov tedanje dobe in izvemo, kaj so tedaj ponujale gostilne. Zato je Santonino dober in zanimiv vir za raziskovanje prehrane pri Slovencih v 15. stoletju.

9. 2 Odnos kartuzijanov do prehrane

Že pravilo sv. Benedikta ima vrsto določil glede prehranjevanja menihov, ki poudarjajo zahtevo po zmernosti v jedi in pijači ter svarijo pred požrešnostjo in popivanjem. Redovni zakonodajalec sv. Benedikt se je dobro zavedal, da potrebujejo nekateri več, drugi manj hrane in da se nekateri lažje vzdržijo jedi in pijače kakor drugi. Zato je tudi zapisal: »Vsak ima svoj dar od Boga, eden tako, drugi tako. Zato z nekim strahom določamo količino hrane za druge.« Menil pa je, da vsakemu zadostujeta po funt kruha in četrt litra vina na dan. Menihi naj ne bi uživali mesa štirinožcev, taka hrana je bila dovoljena samo bolnikom. Benediktinci so vsak dan, razen v postnih dneh, obedovali ob dvanajstih in večerjali ob treh popoldan, ob vsakem obroku pa so jim postregli največ z dvema jedema, izjemoma s tremi. Pravilo sv. Benedikta namreč pravi: »Mislimo, da pri vsakem obroku, naj ob šesti ali deveti uri, z ozirom na različne potrebe, zadoščata po dve kuhani jedi. Kdor ne more jesti ene jedi, naj se okrepča z drugo. Dve kuhani jedi torej bratom zadostujeta; če pa je na razpolago sadje ali sveža zelenjava, naj se doda še tretja jed.«

Slika: Sv. Benedikt

Prehranjevanje se je v benediktinskih samostanih, pa tudi pri drugih redovnih skupinah ravnalo po cerkvenem letu. Od velike noči do praznika povišanja svetega Križa (14. september) so imeli redovniki po dva obroka na dan in tedaj so smeli uživati hrano le v predpisanem, prej omenjenem času. Od septembra dalje do postnega časa, ko so uživali le po en obrok, so smeli jesti ob treh popoldne, v postnem času in do velike noči pa je moral biti edini obrok »proti večeru«. V vseh letnih časih so se morali glede večerje ravnati tako, »da pri jedi ne bo treba prižgati svetilke, ampak naj se vse konča pri dnevni svetlobi«.

Za vse redovne skupnosti je značilno, da so njihova pravila predpisovala post na določene dni v tednu in na vigilije, dan pred prazniki ter v posameznih obdobjih cerkvenega leta, zlasti v štiridesetdnevem postu (40 dni pred veliko nočjo) in v adventu. Kartuzijani so imeli post na vse omenjene dneve in vsak petek. Te dni so imeli na jedilniku:

juho, polenovke, zelje na različne načine.

9. 3 Prehranjevanje

Samostanske jedi so bile zelo raznovrstne, saj so vsebovale meso bobra in vidre ter različne slaščice in jedi, ki so jih redovna pravila prepovedovala (npr. med živili riž) ter z raznimi začimbami pripravljene jedi. Vedno pogostejši so postajali t.i. spregledi,

ki jih je smel dajati samostanski predstojnik, vendar bi morali biti taki spregledi («po priorjevi milosti») čim redkejši.

Žički prior Melhior Chatillon je v letih 1737 – 1738 dovolil sobratom trinajstkrat po dva obroka na dan in za večerjo dve jedi: ribe in skoraj vedno solato. Predstojnik je tedaj odobral spreglede samo ob dolgih postih, zlasti med štiridesetdnevni. Žički menihi so v zimskem času prejeli za kosilo štiri jedi, za večerjo pa eno manj; kadar so uživali le en obrok na dan, so jim navadno postregli s petimi jedmi, le ob postnih dneh za kosilo s tremi. Ob nedeljah so izjemoma prejeli za kosilo po eno jed več kot sicer ob drugih ne postnih dneh, t.j. po pet jedi, enako za velike praznike, izjemoma tudi po šest. Takšne dni so za večerjo bili postreženi s tremi jedmi.

Vsako kosilo se je začelo z juho, za večerjo pa je juho navadno nadomestila kaša ali močnik. Za večerjo so dobili še solato ali kako drugo zelenjavo, močnato jed ali sadje ali tudi kakšno jed, pripravljeno iz sadja. Pri vsakem obroku, bodisi pri kosilu ali večerji so redovnikom postregli z ribami ali raki, s polži ali žabami ter z mesom vidre ali bobra, velikokrat tudi z dvema vrstama rib.

Jedilnik za najstrožji postni dan v letu, za veliki petek, so menihi na ta dan prejeli: juho in polenovko ter zelje s slanikom (1737) ali zelje s polži (1738). Slaniki in polenovke ter zelje so veljali za manj kakovostno jed, zato so z njimi ponavadi postregli ob postnih dneh, zlasti še med štiridesetdnevni postom.

Za največji cerkveni praznik v letu, za veliko noč, pa je bil leta 1737 jedilnik za kosilo sestavljen takole: juha, bober v omaki, pašteta s svežimi somi, ščurki in riž, za večerjo pa ješprenova juha, klobasa iz bobrovega mesa in torta. Naslednje leto so za ta praznik menihom postregli: za kosilo z vidrino juho in mesom vidre, sulca in jegulje ter z rižem in jajci, za večerjo pa z juho s cmoki in mesom linja ter s solato in z maslenimi krofi.

Člani reda so praviloma smeli uživati hrano in pijačo v skupni jedilnici, izjemoma v svojih celicah.

Iz zapisov z zasedanj generalnega kapitlja v Veliki kartuziji razberemo, da so predstojniki in posamezni redovni člani pogosto kršili pravila. Na zasedanjih priorjev, ki so bila od leta 1391 do 1410 v Žički kartuziji za samostane, ki so priznavali rimskega papeža, so vizitatorjem redovnih provinc naročali, naj bodo pazljivi glede

razvade, ki se je udomačila na mnogih postojankah: da so namreč priorji in prokuratorji imeli navado jesti z laiki ne le zunaj samostana, temveč celo v skupni meniški jedilnici. Na kapitlju so tudi preklicali dovoljenja, ki so jih bili izdali najvišja cerkvena oblast, ali generalni kapitelj, ali veliki prior, da bi kartuzijani smeli jesti z laičnimi osebami.

Kartuzijanska redovna pravila imajo kar nekaj določil, ki zadevajo prestopke redovnikov in odrejanje kazni, pač v skladu s težo krivde. Tudi kartuzijani so poznali kazen odvzema hrane ali vina ali več obrokov in uživanja hrane na tleh, kot najhujša kazen pa samostansko ječo. Vsakdanjim prekrškom so šteli kršitev prepisanega molka, bodisi znotraj bodisi zunaj samostanskih zidov, malomarnost v izpolnjevanju redovnih dolžnosti, nespoštljivo ravnanje s sobrati, zamujanje k bogoslužju in k jedi v refektoriju, k najhujšim pa oddaljitev ali pobeg iz samostana, prelom postne postave, zlasti uživanje mesa razen rib in mesa drugih dovoljenih živali.

9. 3. 1 Preprostost in skromnost v jedi in pijači

Redovne skupnosti so od svojih članov terjale v skladu z zahtevo po skromnosti v vseh rečeh preproščino, tudi v prehrani. Pravila so določala, naj se redovniki pogosto postijo, ter prepovedovala uživanje izbranih jedi, s kakršnimi so se hranili bogati ljudje, pa tudi uživanje več jedi.

Kartuzijani so kot eden izmed najstrožjih redov v svojih pravilih še prav posebno poudarjali zahtevo po preproščini tudi glede hrane. Razumljivo pa je, da se tudi oni niso mogli vselej upreti prej omenjenim skušnjavam. Tudi za predstojnike je bila pri kartuzijanih predpisana enaka hrana, kakor so jo uživali njihovi sobratje, izjema je veljala le ob obiskih imenitnejših gostov, ki jim ni bilo moč odreči boljše postrežbe.

9. 3. 1. 1 Jedilnik za januar:

1738

Januar

- 1.(novo leto): 1. juha, 2. jajca, 3. želve, 4. ponirki, 5. riž
1. juha, 2. ostrige, 3. rezanci
2. 1. juha, 2. jajca, 3. ščuke, 4. ponvičnik
3. 1. juha, 2. polenovke, 3. zelje v solati
4. 1. juha, 2. cvrtje, 3. beluga, 4. štruklji, 5. leča
5. N 1. juha, 2. jajca, 3. ščuke, 4. ajdova kaša
1. ječmenka, 2. ocvrte miške, 3. rezine
6. (Gospodovo razglašenje): 1. juha, 2. jajca, 3. postrvi, 4. som, 5. ponirki, 6. riž
1. kalamari, 2. solata, 3. torte
7. 1. juha, 2. jajca, 3. krapci, 4. pečenjak, 5. fižol
8. 1 juha, 2. jajca, 3. beluga, 4. krapove ikre, 5. rezanci
9. 1. juha, 2. jajca, 3. ščuke, 4. želvja pašteta, 5. pecivo
(po priorjevi dobroti): 1. ponirki, 2. trijeti
10. 1. juha, 2. polenovke 3. zelje, 4. slaniki
11. 1. juha, 2. cvrtje, 3. krapci, 4. štruklji, 5. ajdova kaša
12. N 1. juha, 2. jajca, 3. ščuke, 4. riž
1. ječmenova kaša, 2. ostrige, 3. pesa
13. 1. juha, 2. jajca, 3. beluge, 4. rezanci, 5. bob
14. 1. juha, 2. jajca, 3. krapci, 4. fižol, 5. pecivo
15. 1. juha, 2., prekajene ščuke, 3. zelje, 4. polži
16. 1. juha, 2. jajca, 3. krapci, 4. rezanci, 5. leča
17. 1. juha, 2. krapci, 3. slaniki, 4. zelje
1. panirani kruh, 2. pesa, 3. polži
18. 1. juha, 2. cvrtje, 3. krapci, 4. polenovke 5. grah
19. N 1. juha, 2. jajca, 3. ščuke, 4. tunina, 5. riž
1. ječmenova kaša, 2. olla potrida , 3. pesa
20. 1. juha, 2. jajca, 3. krapci, 4. zdrobovi cmoki 5. fižol

21. 1. juha 2. jajca, 3. želve, 4. ocvrte miške, 5. zelje
22. 1. juha, 2. jajca, 3. som, 4. bobov močnik
1. kaša s somom, 2. ostrige, 3. ohrovt
23. 1. juha, 2. jajca, 3. som, 4. pečenjak, 5. hruške
24. 1. juha, 2. polenovke, 3. zelje, 4. polži
25. 1. juha, 2. jajca, 3. krapi, 4. štruklji
1. ječmenova omleta, 2. ostrige, 3. koleraba
26. N 1. juha, 2. jajca, 3. rezanci, 4. polži, 5. pesa
27. 1. juha, 2. jajca, 3. krapi, 4. leča, 5. kruhovi cmoki
28. 1. juha, 2. jajca, 3. som, 4. leča, 5. mlečne rezine
29. 1. juha, 2. jajca, 3. krapi, 4. grah, 5. zelje
30. 1. juha, 2. jajca, 3. ocvrte ribe v omaki, 4. žganci, 5. zelje
31. 1. juha, 2. polenovke, 3. zelje, 4. som

9. 3. 1. 2 Jedilnik za julij:

1738

Julij

1. 1. juha, 2. jajca, 3. postrvi, 4. flancati, 5. riž
1. juha z rezanci, 2. raki, 3. grah
- 2 1. juha, 2. jajca, 3. krapi, 4. rezanci
1. panirani kruh, 2. ocvrte ribe, 3. solata
- 3 1 juha, 2. polenovke, 3. zelje, 4. tunina
- 4 1. juha, 2. cvrtje, 3. bela riba, 4. rezanci v mleku
1. juha, 2. raki, 3. grah
- 5 1 juha, 2. jajca, 3. vidra, 4. riž
1. pšeno, 2. cmoki iz vidrinega mesa, 3. hruške
- 6.N 1. juha, 2. jajca, 3. prekajene postrvi, 4. krapi, 5. široki rezanci
1. juha, 2. ocvrte ribe, 3. solata,
7. 1. juha, 2. jajca, 3. želve, 4. postrvi, 5. pečenjaki
1. juha, 2. ocvrte ribe, 3. solata

8. 1. juha, 2. jajca, 3. krapi, 4. pečene postrvi, 5. pašteta, 6. sadje
1. prežganka, 2. postrvi, 3. torta, 4. solata
9. 1. juha, 2. jajca, 3. postrvi, 4. pecivo
1. ječmen, 2. pečene ribe, 3. solata
10. 1. juha, 2. polenovke, 3. zelje
11. 1. juha, 2. cvrtje, 3. postrvi, 4. štruklji
1. juha, 2. ocvrte ribe, 3. solata
12. 1. juha, 2. jajce, 3. želve, 4. mlečni riž
1. pšeno, 2. raki, 3. grah
- 13.N 1. smetanova juha, 2. jajca, 3. višnjevo kuhana bela riba,
4. nadevani štrukeljci
14. 1. juha, 2. vidra, 3. raki, 4. zelje, 5. rezanci
15. 1. juha, 2. krapi, 3. cvrtje, 4. štruklji, 5. hruške
16. 1. juha, 2. jajca, 3. vidra, 4. praženec z žemljami
1. ječmenova omleta, 2. lipani, 3. solata
17. 1. juha, 2. jajca, 3. sulec, 4. nadevani štrukeljci
1. pšeno, 2. postrvja žolca, 3. raki
18. 1. juha, 2. jajca, 3. raki, 4. cmoki
1. ponvičnik, 2. vodna kokoška, 3. solata
19. 1. juha, 2. prekajeni som, 3. zelje
20. N 1. juha, 2. jajca, 3. krapi, 4. rezanci
1. ječmenova omleta, 2. ocvrte ribe, 3. pečene hruške
21. 1. juha, 2. jajca, 3. žemlje, 4. ocvrte ribe 5. scvrti rezanci
1. juha z rezanci, 2. ocvrti krapi, 3. solata
22. 1. juha, 2. jajca, 3. postrvi, 4. jabolka, 5. mandlji
1. zdrobov močnik, 2. fižolova solata
23. 1. juha, 2. jajca, 3. prekajeni sulec, 4. postrvi, 5. mandljeva torta
1. juha, 2. pečeni krapi, 3. kislo mleko
24. 1. juha, 2. jajca, 3. vodna kokoška, 4. pecivo
1. juha z rezanci, 2. obara, 3. dušena jabolka
25. 1. juha, 2. jajca, 3. dušena jabolka, 4. zdrobovi cmoki
1. juha, 2. marinirani lipani, 3. ocvrti riž
26. 1. juha, 2. cvrtje, 3. klobase, 4. rezanci

1. pšeno, 2. ocvrte rezine, 3. višnje
27. N. 1. juha, 2. jajca, 3. pečene postrvi, 4. ohrovt
 1. juha, 2. pečenjak, 3. češplje
28. 1. juha, 2. pečeni krapci, 3. raki, 4. žganci, 5. zelje
29. 1. juha, 2. prekajene postrvi, 3. koleraba
30. 1. juha, 2. jajca, 3. želve, 4. rezanci
 1. juha, 2. cmoki, 3. riž
31. 1. juha, 2. jajca, 3. postrvi, 4. prekajene postrvi, 5. testena klobasa
 1. juha, 2. pecivo, 3. solata

9. 3. 2 Nekaj receptov:

9. 3. 2. 1 Juhe

Juha je bila pri skoraj vsaki jedi. Npr.:

9.3.2.1.1 Pivska juha

1 žlica masla, 1 žlica moko, 7,5 dl mleka, ščepec cimeta, 4 nageljnovc žbice, 1 žlička sladkorja, 3 rumenjaki, 5 dl piva

Na maslu pražimo moko, zalijemo z mlekom, dodamo začimbe in malo pokuhamo. Rumenjakom primešamo sladkor in pivo ter vse dodamo mleku, znova prevremo in ponudimo toplo.

9.3.2.1.2 Koprivna juha

10 dag masla, 50 dag mladih kopriv, 3 stroki česna, muškati orešček, 1 dl sladke smetane, sol, poper, olje, izluščene bučnice, 5 dag prekajenega lososa ali prekajene postrvi

V slanem kropu na hitro prekuhamo koprive in jih sesekljam. Na maslu prepražimo sesekljan česen, dodamo koprive, zalijemo z vodo, začinimo z muškati oreščkom, posolimo, popoprano in kuhamo 30 min. Juho piriramo in na koncu zgostimo s smetano. Posebej na olju na hitro popražimo bučnice. Na krožnih damo malo prepraženih bučnic in košček prekajenega lososa ali postrvi, ki smo jim odstranili kosti, čez to pa prelijemo koprivno juho.

9. 3. 2. 2 Ribe

Ribe so večinoma jedli med tednom:

9.3.2.2.1 Nadevani pečeni krap

Očiščen krap (2,5 kg), sol, poper, 50 dag špinače, 2 rumenjaka, ščepec cimeta, 2 žlici krušnih drobtin, 2 žlici rozin ali grozdnih jagod, 2 žlici masla, ¼ litra belega vina

Krapa v notranjosti natremo s soljo in poprom, za nadev zmešamo drobno narezano špinačo, rumenjaka, sol in cimet, krušne drobtine in rozine. S tem nadevamo ribo in odprtino zapremo z zobotrebeci. Dobro jo namažemo z razpuščenim maslom, nekaj koščkov masla damo še v pekač, jo prelijemo z vinom in pečemo pri 180°C eno uro. Vsakih 20 minut jo mažemo z maslom.

9. 3. 2. 3 Zelenjavne jedi

Zelenjavne jedi so bile njihov vsakodnevni obrok, saj so imeli velike vrtove, kjer so zelenjavo gojili, poleg tega so v bližnjih gozdovih nabirali okusne gozdne sadeže.

9.3.2.3.1 Lisičke s čičerko

50 dag lisičk, 1 čebula, ščepec sesekljanega peteršilja, 3 stroki česna, sol, poper, olje, 40 dag čičerke, 50 dag lisičk, nekaj žlic juhe, 1 žlica masla

Sesekljano čebulo pražimo na olju. Ko začne rumeneti, dodamo oprane in osušene, na lističe narezane lisičke. Posolimo jih in popopravimo, pražimo in dušimo, dodamo strt česen in zalijemo z juho. V slanem kropu posebej skuhamo čičerko. Čičerko z lisičkami vred nekoliko popražimo, dodamo žličko masla in na koncu praženja potresemo s polovico sesekljanega peteršilja.

Tople lisičke s čičerko potresemo s peteršiljem in ponudimo. Poleg se dobro poda berivka z jogurtovim prelivom. Tako pripravljene lisičke so lahko glavna ali topla začetna jed, vmesna jed ali priloga k ribjim ali mesnim jedem.

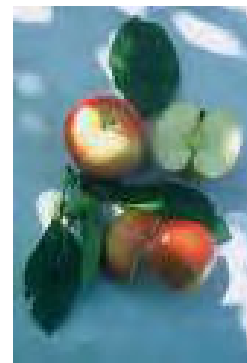
9. 3. 2. 4 Sladice

Sladica je bila na jedilniku skoraj vse dni razen med postnimi dnevi.

9.3.2.4.1 Pražena jabolka

8 jabolk, 2 žlici masla, 5 dag sladkorja, 2,5 dl aromatičnega vina, 2 dag narezanih mandljev, 8 nageljnovih žbic, 1 žlica muškarnega sladkorja

Olupljena jabolka narežemo na polovice, jim odstranimo peščiče in jih ocvremo na vročem maslu, da lepo zarumenijo in se zmehčajo. Jabolčne polovice pretaknemo z mandlji in nageljnovimi žbicami. Zložimo v pekač, posujemo z muškarnim sladkorjem, prelijemo z vinom in na hitro podušimo v pokriti posodi.

9. 4 Literatura

Kuhar. B., Mlinarič. J. . Samostanska kuhinja. Založba Kmečki glas. Ljubljana. 2002
Mlinarič. J. . Kartuziji Žiče in Jurklošter. Založba obzorja. Maribor. 1991

10 NEMŠČINA - Das Kartäuserkloster Žiče

In einem kleinen Dorf Zice (deutsch: Seitz oder Seiz) im Tal des heiligen Johannes der Täufer, stehen die Ruinen eines großen Kartäuserklosters. Es wurde zu Beginn des 12. Jahrhunderts von dem steirischen Markgraf Ottokar III von Traungau gegründet. Die Gründung des Klosters ist mit einer Legende verbunden. Das traurige Ende des Klosters fand im Jahr 1782 statt als Joseph der II., der Sohn von Maria Theresia, es schloss.

Der Kartäuserorden, der aus Frankreich stammte, war einer der strengsten im ganzen Europa. Der Alltag der Mönche bestand aus Meditation und Arbeit. Nur beim gemeinsamen Gebet brachen sie ihr Schweigen. Sie fasteten oft und nahmen nie kräftige Speisen zu sich.

Trotz dem strengenden Alltag haben sich die Mönche mit einigen entspannenden Sachen beschäftigt. Zum Beispiel sie waren mittelalterliche „Heilpraktiker“, hatten einen eigenen Heilkräutergarten und ein mittelalterliches „Heilzentrum“.

Hier werden die häufigsten Heilkräuter der Kartäuser benannt:

ajda - der Buchweizen,	jeglič - die Primel,
ameriški slamnik - der Igelkopf,	jetičnik - der Ehrenpreis,
angelika - die Waldengelwurz,	kamilica - die Kamille,
artičoka - die Artischocke,	kopriva - die Brennnessel,
bezeg - der Holunder,	kordabenedikta - das Benediktenkraut,
borovnica - die Heidelbeere,	kumina - der Kümmel
breza - die Birke,	lakota - das Labkraut,
čemaž - der Bären – Lauch,	laneno seme - die Leinsamen,
encijan - der Enzian,	lučnik - die Königskerze,
gladež - die Hauhechel,	materina dušica - der Thymian,
hmelj - der Hopfen,	melisa - die Melisse,
hrast - die Eiche,	menta - die Minze,
islandski lišaj - Isländisches Moos,	ognjič - die Ringelblume,
janež - der Anis,	oljka - der Ölbaum,
jasmin - der Jasmin,	oves - der Hafer,

pegasti badelj - die Mariendistel,
plahtica - der Frauenmantel,
preslica - der Schachtelhalm,
regrat - die Kuhblume,
rman - die Garbe,
rožmarin - der Rosmarin,
sivka - der Lavendel,
slez - der Eibisch,
slezenovec - die Malve,
šipek - die Hagelbutte,
tavžentroža - das Tausendguldenkraut,
timijan - der Thymian,
trpotec - der Wegerich,
vrbovec - das Weidenröschen,
zlata rozga - die Goldrute,
žajbelj - die Salbei

11 TURIZEM

11.1 Uvod

Ker je v Gimnaziji Slovenske Konjice potekal projekt Raznolikost v Žički kartuziji, se je naša skupina odločila raziskati, kako je Žička kartuzija prepoznavna med tujci, ki obišejo Slovenske Konjice z okolico.

Dela smo se na začetku projekta lotili tako, da smo sestavili anketni vprašalnik o prepoznavnosti Žičke kartuzije v angleščini (*priloga*). Izvode vprašalnika smo pustili v turistično-informativnem centru in v hotelu Dravinja v Slovenskih Konjicah, v MC Patriot in na recepciji hotela Dobrava v Zrečah ter še posamično ponudili vprašalnik turistom v občini Slovenske Konjice in bližnji okolici. Glede na izkušnje vseh so bili ti zelo razumevajoči, saj so brez premišljevanja priskočili na pomoč in izpolnili anketni vprašalnik.

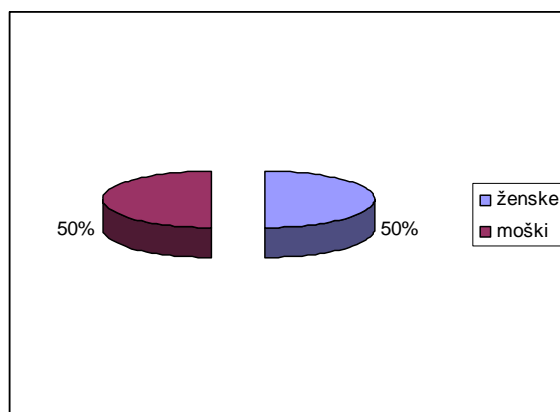
V drugem delu projekta, dne 19.4.2007, pa smo se znova zbrali in nekateri povzeli rezultate odgovorov, medtem ko so drugi na internetu, tretji pa v nekaterih turističnih ustanovah poizvedovali, koliko je podatkov o Žički kartuziji v angleškem jeziku v obliki zloženek in ostalega informativnega in reklamnega materiala.

Rezultati ankete so ponazorjeni z grafi, ki si jih lahko ogledate na naslednjih straneh. Vprašalnik je izpolnilo 18 angleško govorečih turistov iz različnih evropskih držav.

11.2 ANALIZA ANKETE

1. vprašanje: *Spol (sex)*

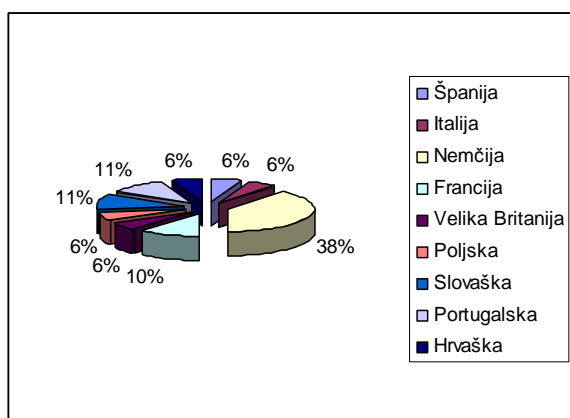

Čeprav je bilo anketirancev le 18, smo imeli srečo, saj je bilo število moških in žensk, ki so izpolnili anketo, enako.

2. vprašanje: *Starost (age)*

Leta so bila zelo različna. Gibala so se od 21, pa tja do 63 let. Povprečna starost pa je bila 33 let.

3. vprašanje: *Država (state)*

Anketirali smo tujce, ki so gostovali v Sloveniji. Največ jih je bilo iz Nemčije, manj pa iz bolj oddaljenih držav, na primer Velike Britanije, Poljske ...

4. vprašanje: *Have you ever heard of Žička kartuzija?*

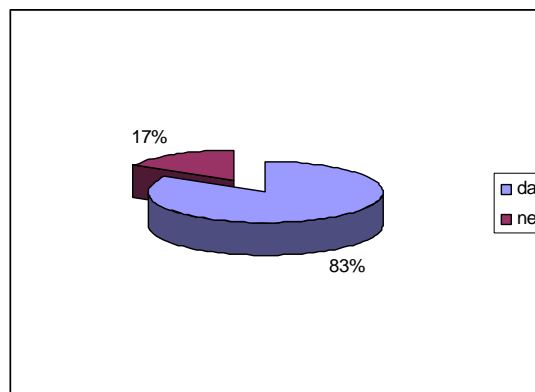
Yes

No

Ste že slišali za Žičko kartuzijo?

da

ne

Na začetku smo mislili, da je prepoznavnost Žičke kartuzije zelo slaba, a so rezultati pokazali ravno obratno. Pokazali so, da turisti zelo dobro poznajo Žičko kartuzijo, saj je kar 83 % anketiranih odgovorilo, da so zanjo že slišali.

5. vprašanje: *What do you think Žička Kartuzija (Carthusian Monastery of Žiče) is?*

A House of wax

A Church

Residence of the President

A Monastery

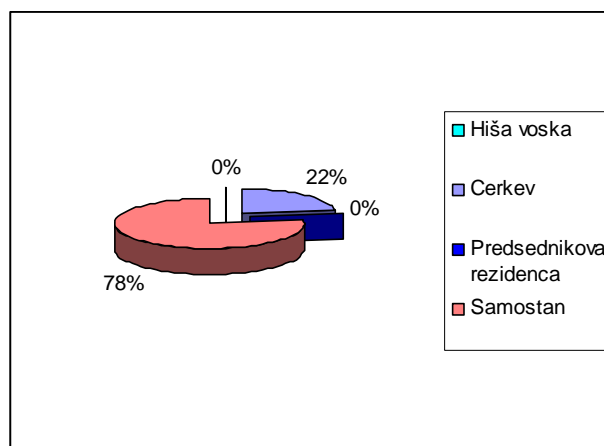
Kaj mislite, da je Žička Kartuzija?

hiša voska

cerkev

predsednikova rezidenca

samostan

Zagotovo najbolj zanimivo je bilo vprašanje, kaj si predstavljajo anketirani pod imenom Žička kartuzija. Čeprav jih je največ odgovorilo, da je to samostan, pa so se vseeno našli nekateri, ki mislijo, da gre za cerkev.

6. vprašanje: *If the answer is yes, where did you hear of it?*

In newspaper

In brochure

From a friend

Other

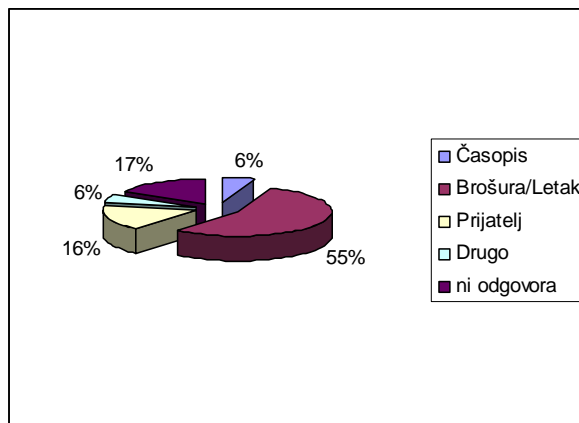
Če je odgovor da, kje ste izvedeli za Žičko kartuzijo?

v časopisu

v brošuri, letaku

izvedel sem od prijatelja

drugo

Od anketiranih jih je 53 % izvedelo za Žičko kartuzijo iz brošure oz. letaka, 21 % od prijateljev, ostali so o njej prebrali v časopisu oz. niso odgovorili na zastavljeno vprašanje.

7. vprašanje: *Have you ever been to Carthusian Monastery of Žiče?*

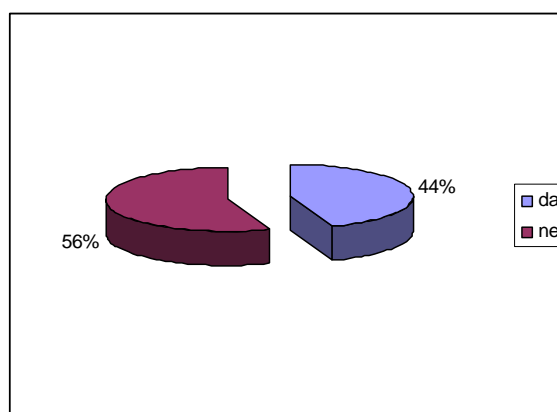
Yes

No

Ste že kdaj bili v samostanu v Žičah?

da

ne

Samostan je obiskalo 56 % anketiranih.

8. vprašanje: *How did you like it?*

Interesting

Good

Not so bad

Boring

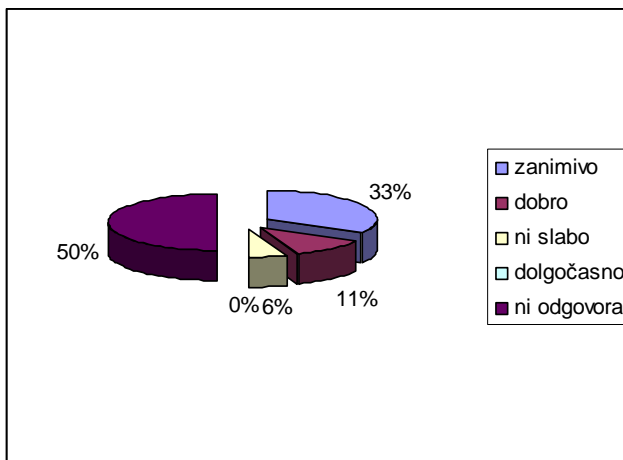
Kako vam je bilo všeč?

zanimivo

dobro

ni slabo

dolgočasno

Ker 44 % anketirancev samostana ni obiskalo, je polovica tega vprašanja ostala neodgovorjenega; 33 % se je ogled zdel zanimiv, 11 % se je zdel zadovoljiv, ostalim se pa ogled kartuzije ni zdel slab. Nihče pa ni odgovoril, da mu je bilo tam dolgočasno.

9. vprašanje: *How did you like it?*

Gardens

A Church

A Monster

A Forest

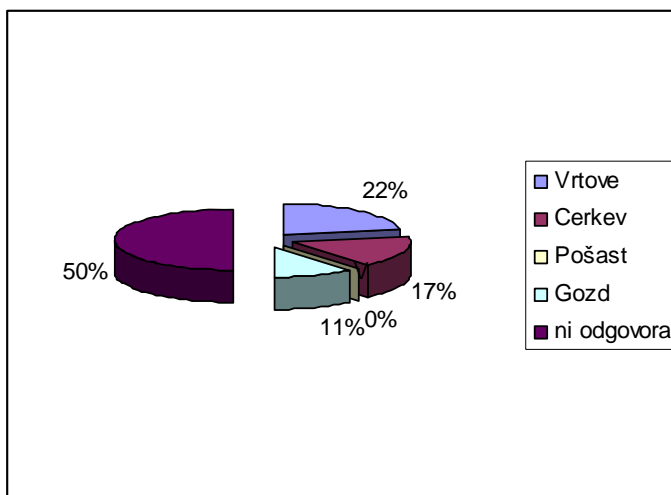
Kaj ste tam videli?

vrtove

cerkev

pošast

gozd

Ker 44 % tistih, ki so odgovarjali na anketo, samostana ni obiskalo, je polovica tega vprašanja ostala neodgovorjenega. 22 % jih je tam videlo vrtove oz. gredice, 17 % cerkev, ostali so tam videli gozd, nihče pa se ni opredelil za odgovor c - pošast.

10. vprašanje: *Would you like to see it again?*

Yes

No

Ali bi radi Žičko Kartuzijo videli/obiskali še enkrat?

da

ne

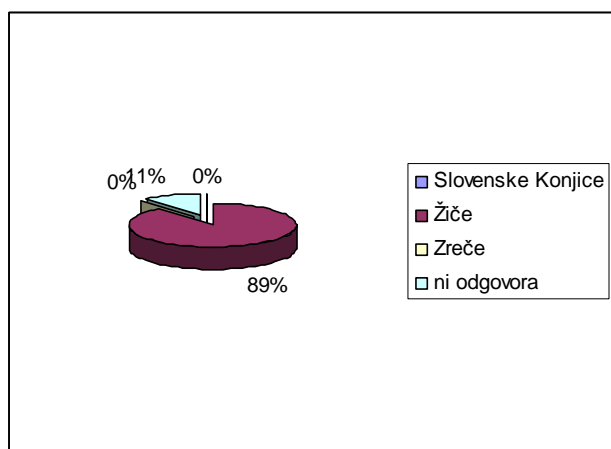
39 % anketiranih bi Žičko Kartuzijo obiskalo še enkrat, ostali pa ne. Polovica jih na vprašanje ni odgovorilo, ker samostana še niso videli.

11. vprašanje: *Where is it located?*

In Slovenske Konjice

In Žiče

In Zreče

Kje se nahaja?

v Slovenskih Konjicah

v Žičah

v Zrečah

Na vprašanje o lokaciji Žičke kartuzije so anketiranci odgovarjali sledeče: od 18 anketirancev jih je 89 % odgovorilo, da se Žička kartuzija nahaja v Žičah, medtem ko jih 11 % sploh ni odgovorilo.

12. vprašanje: *Have you ever heard of the monk order »Kartuzijani«?*

Yes

No

Ali ste kdaj slišali za meniški red »kartuzijani«?

da

ne

Na vprašanje, ali so že slišali za meniški red kartuzijanov, so odgovorili sledeče: od osemnajstih anketirancev jih je kar 61 % odgovorilo pritrdilno, ostali, to je 39 %, pa so odgovorili, da zanje še niso slišali.

13. vprašanje:

Do you know that last year there was a reggae festival Samoreggaestan?

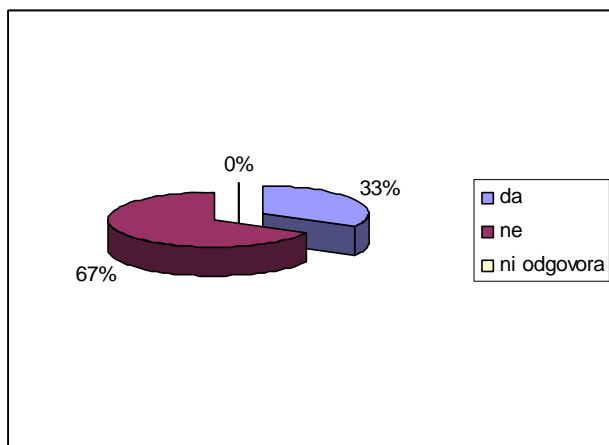
Yes

No

Ali veste da je bil lani tam reggae festival Samoreggaestan?

da

ne

Na vprašanje, ali veste, da je bil lansko leto tam festival Samoreggaestan, so odgovorili sledeče: od 18 anketirancev, jih je kar 33 % odgovorilo pritrdilno, 67% pa jih je zanimalo.

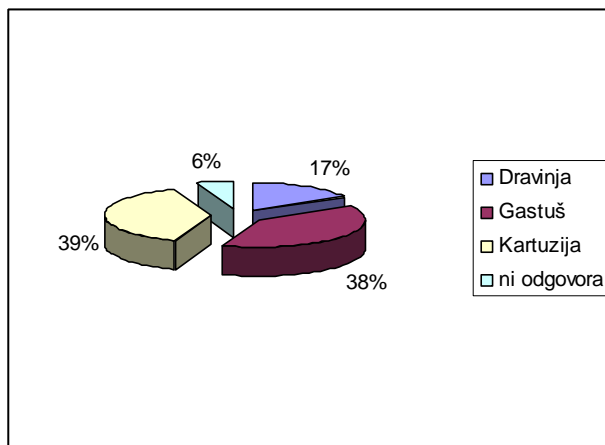
14. vprašanje:

How is the oldest guest house called?

- Dravinja
- Gastuš
- Kartuzija

Kako se imenuje najstarejša gostilna?

- Dravinja
- Gastuš
- Kartuzija

Na vprašanje, kako je imenovana najstarejša gostilna, so odgovorili sledeče: od osemnajstih anketirancev, jih je 17 % in 39 %, to je kar 56 %, odgovorilo napačno. Ostali (38 %) pa so odgovorili pravilno, medtem ko jih 6 % ni vedelo pravega odgovora in zato niso obkrožili nobenega vprašanja.

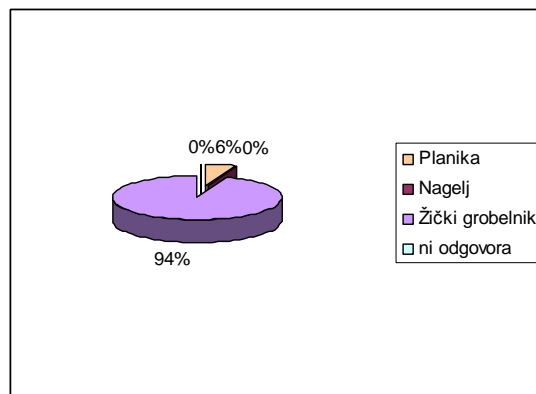
15. vprašanje:

How is the endemic plant that grows in Žička Kartuzija called?

- Planika
- Nagelj
- Žički grobelnik

Kako se imenuje endemit, ki raste v Žički

- Kartuziji?
- Planika
- Nagelj
- Žički grobelnik

Na vprašanje, kako je imenovana endemična rastlina, ki raste v Žički Kartuziji, so anketiranci odgovorili sledeče: od osemnajstih anketirancev jih je 6 % odgovorilo napačno in 94 % pravilno.

11. 2. 1 Ugotovitve ob analizi

Po analizi ankete smo ugotovili, da so rezultati enakovredno zastopani glede na spol. Povprečna starost anketirancev je bila 33 let. Daleč največ tujih turistov je iz Nemčije, manj jih je iz Slovaške, Portugalske in Francije ter le po en iz drugih evropskih držav. Pričakovali smo več turistov iz sosednjih držav, vendar jih očitno zelo malo obišče naše kraje. Po ugotovitvah ankete jih polovica še ni slišala za Žičko kartuzijo oz. še tam sploh niso bili. Ostali, ki so tam že bili, se jim je ogled zdel zanimiv in bi znamenitost po večini še enkrat obiskali. Na vprašanje o lokaciji Žičke kartuzije so anketiranci večinoma odgovarjali pravilno, vendar jim red kartuzijanov in lanski festival Samoreggaestan ni dobro znan. Poznanost Žičkega grobelnika je sicer iz anket bila razvidna kot zelo dobra, po našem mnenju pa je na njegovo prepoznavnost vplivalo predvsem njegovo ime, ki vsebuje pridevnik žički. Menimo, da bi morala biti najstarejša evropska gostilna Gastuš, poleg ostalih delov spomenika velike zgodovinske vrednosti, veliko bolj znana in prepoznavna, kot dejansko je.

11.3 PONUDBA V TURISTIČNO - INFORMATIVNEM CENTRU

Dijaki 3., 2. ter 1. letnikov Gimnazije Slovenske Konjice smo v okviru obveznih izbirnih vsebin (OIV) izvajali projekt Raznolikost v Žički kartuziji. Pri vsakem predmetu posebej smo imeli svojo temo. Naša skupina je sodelovala pri pouku angleškega jezika z mentoricama Matejo Smolar Tič in Marjetico Štante Kapun. Ugotavljali smo, koliko informacij ponuja občina Slovenske Konjice tujim turistom v angleškem jeziku.

Na naše začudenje je informativnega gradiva, razen brošur, ki so na voljo tujim turistom, na temo Žička kartuzija zelo malo. Po informacije smo odšli na Turistično-informativni center Slov. Konjice in tam so nam v angleškem jeziku ponudili le eno brošuro, ki je namenjena tujim gostom (izdaja jo Turistično-informativni center Dravinjske doline ter Turistično društvo Špitalič). Na njej so opisana osnovna dejstva o Žički kartuziji ter njena zgodovina. Na omenjeni brošuri se nahaja tudi zemljevid ter je zelo zgledno opremljena in oblikovana. Na TIC – u so nam ponudili tudi list, na katerem je opisana samo zgodovina Žičke kartuzije. Tudi ta je napisan v angleškem jeziku.

Napotili smo se tudi v edini hotel v Slov. Konjicah, torej v hotel Dravinja, kjer v vseh letnih časih najema sobe veliko tujih gostov in tam smo zasledili brošuro, v kateri je opisanih več turističnih točk v občini Slov. Konjice in v njenem sklopu se nahaja tudi omemba Žičke kartuzije. Tudi to izdaja Turistično-informativni center Dravinjske doline. Oblikovana je zelo lepo in v njej je tudi veliko kvalitetnega slikovnega materiala.

Ob koncu našega poizvedovanja lahko zapišemo, da je turistom v angleškem jeziku ponujeno premalo informativnega gradiva, ampak obstoječe gradivo je kakovostno in dovolj privlačno. Torej, za turiste je na temo Žičke kartuzije poskrbljeno po načelu enostavnosti in privlačnosti. Menimo pa, da bi lahko gradivo bilo bolj usmerjeno v zanimanje mladih, lahko bi jih pritegnili na čim več zanimivejših načinov, in sicer s kakšnimi sodobnimi delavnicami in zanimivostmi.

11. 4 ŽIČKA KARTUZIJA NA INTERNETU

Pri našem delu projekta Raznolikost v Žički kartuziji, ki smo ga naslovili Prepoznavnost Žičke kartuzije med tujimi turisti v Slovenskih Konjicah z okolico, smo večinoma iskali z iskalnikom Google, saj le-ta pokriva večino spletnih strani na internetu, kjer je kartuzija omenjena le mimogrede (najpogosteje kot del opisa nečesa drugega). Tudi ostale informacije o Žički kartuziji so zgolj informativne narave.

Najpogosteje je omenjena le njena letnica ustanovitve (1160) ter njena lokacija (bližina Žič). Z vztrajnim iskanjem se sicer da iz različnih strani dobiti nekaj osnovnih zgodovinskih podatkov, vendar je v slovenskem jeziku neprimerljivo več podatkov. O zgodovini nastanka in delovanju kartuzije ni v angleškem jeziku skorajda nič napisanega (večinoma je omenjena samo letnica ustanovitve ter letnica razpustitve).

Ugotavljamo, da je na internetu malo strani, ki bi pripomogle k prepoznavnosti Žičke kartuzije med tujci. Prav tako se nam zdi, da Žička kartuzija ravno zaradi slabe promocije v tujini ne izkorišča svojega turističnega potenciala. Glede na prepoznavnost, ki bi si jo kartuzija v sled svoje zgodovinske pomembnosti zaslužila, je to vsekakor presenetljiv in morda nezaželen podatek. Menimo pa, da bi lahko celotno situacijo znatno izboljšali z le malo bolj angažirano in premišljeno reklamo.

12 LEKTORIRANJE JEDILNIKOV

12.1 JEZIKOVNA USTREZNOST MENIJEV, CENIKOV

Že drugo leto poteka projekt Raznolikost v Dravinjski dolini, v okviru katerega smo dijaki Gimnazije Slovenske Konjice pri predmetu slovenščine že lani zbirali menije in cenike okoliških gostinskih lokalov ter jih pravopisno urejali. Lani smo v okviru projekta preverjali jezikovno ustreznost menijev in cenikov, ki jih najdemo v gostinskih lokalih na območju Slovenskih Konjic, Draže vasi, Žič, Loč, Zreč, Vitanja in Oplotnice. Pregled rezultatov odgovorov anket je naši skupini prinesel pričakovano razočaranje – raven jezikovne kulture oziroma odnos do jezikovne ustreznosti tiskanih besedil (veljavnih menijev in cenikov) je v Dravinjski dolini in njeni bližnji okolici resnično na zelo nizki ravni.

Spodbuden za nas je bil zgolj odgovor, da so lastniki oziroma odgovorni pripravljeni svoje že natisnjene cenike in menije ponovno natisniti zaradi ugotovljenih jezikovnih nepravilnosti. To pa je bilo tudi vodilo za letošnje preučevanje menijev in cenikov.

Letos je kar 43 dijakov sodelovalo v projektni skupini.

Prvi del našega raziskovanja je zajemal zbiranje podatkov. Razdelili smo se v 4 skupine:

1. SKUPINA je obnovila seznam gostinskih lokalov v Slovenskih Konjicah in njeni okolici;
2. SKUPINA je sestavila anketo;
3. SKUPINA je zbrala in pregledala vso gradivo o Žički kartuziji in Gastužu;
4. SKUPINA je pregledala jezikovno ustreznost menijev in cenikov.

Cilja, ki sta nas vodila pri zbiranju podatkov, raziskovanju in pri zaključkih, sta bila ugotoviti, kakšna je jezikovna neoporečnost menijev in cenikov na našem območju ter jezikovna neoporečnost v menijih in propagandnem gradivu Žičke kartuzije.

V okviru projekta smo si zadali nalogo, da pravopisno pregledamo menije in cenike v izbranih gostiščih ter te pregledane menije vrnemo lastnikom; odločili smo se, da bomo natančneje jezikovno pregledali vso propagandno gradivo o Žički kartuziji ter ga vrnil.

Obiskali smo 23 lokalov in gostišč, kjer smo od lastnikov oz. odgovornih želeli pridobiti meni, jedilnik, največ pozornosti pa smo usmerili v turistično in kulturno-zgodovinsko znamenitost – Žičko kartuzijo oz. najstarejšo gostilno na Slovenskem, Gastuž, ki v svoji zbirki hrani tudi srednjeveške kuharske recepte. Pod drobnogled pa smo vzeli njihovo gostinsko ponudbo in promocijski material.

12. 2 Rezultati raziskovanja

Napake, ki smo jih našli v gostinski ponudbi Gastuža, so sledeče:

Napačno napisane besede:

Srnjini (PRAVILNO: srnini)

Oddojek (PRAVILNO: odojek)

Pol suho (PRAVILNO: polsuho)

Pol sladko (PRAVILNO: polsladko)

Kloštarska (PRAVILNO: kloštrska)

Izpuščene črke:

Zeiščni (PRAVILNO: zeliščni)

Kartuzjanski (PRAVILNO: kartuzijanski)

Rzine (PRAVILNO: rezine)

Napačno prevzemanje besed

Pommes frites (PRAVILNO: ocvrt krompirček ali pomfri)

Meni (PRAVILNO: jedilnik)

Cockta (PRAVILNO: kokta)

Coca cola (PRAVILNO: kokakola)

Capuccino (PRAVILNO: kapučino)

Whisky (PRAVILNO: viski)

Poenotenje oblike zapisa

Za nekončnim ločilom pišemo z malo začetnico.

Srednjeveška pojedina:

~ pečen odojek

~ pečen kozlič v testu

~ polnjena raca

Napačna raba velikih začetnic

gastuž (PRAVILNO: Gastuž)

vaše (PRAVILNO: Vaše)

Lahko laško pivo (PRAVILNO: Lahko Laško pivo)

Stičnost

Pečen kozlič v testu (PRAVILNO: ~ pečen kozlič v testu)

Ob tem pa smo popravili še jedilnike in menije v štiriindvajsetih okoliških gostinskih lokalih. Napake so bile podobne kot v gostilni Gastuž.

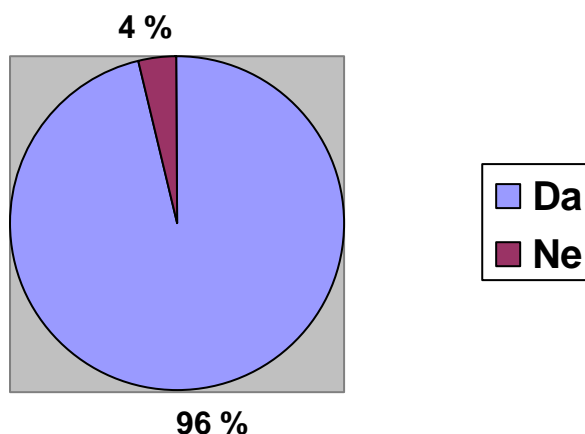

Vse zbrane jedilnike smo popravili in upamo, da bodo lastniki naše popravke upoštevali in da bodo ti popravljeni jedilniki tudi »zaživali«.

12. 2. 1 Analiza anketnih vprašalnikov

Slovenščina je naš materni jezik, zato smo dijaki v sklopu našega dela izpolnili še anketo o pomenu jezikovne neoporečnosti gostinskih ponudb.

Ali se vam zdi pomembno, da cenike kdo pregleda?

Zakaj?

Ker lahko na podlagi tega odpravijo napake na jedilnikih.

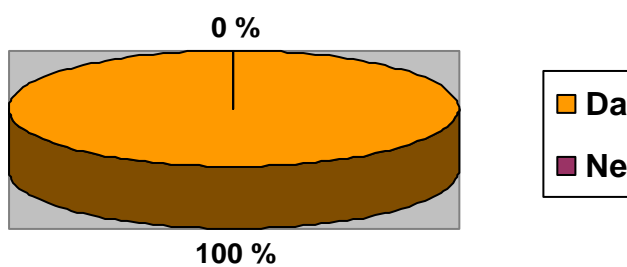
Ker smo v turističnem kraju in lokale obišče veliko turistov.

Ker morajo skrbeti za ažurnost podatkov.

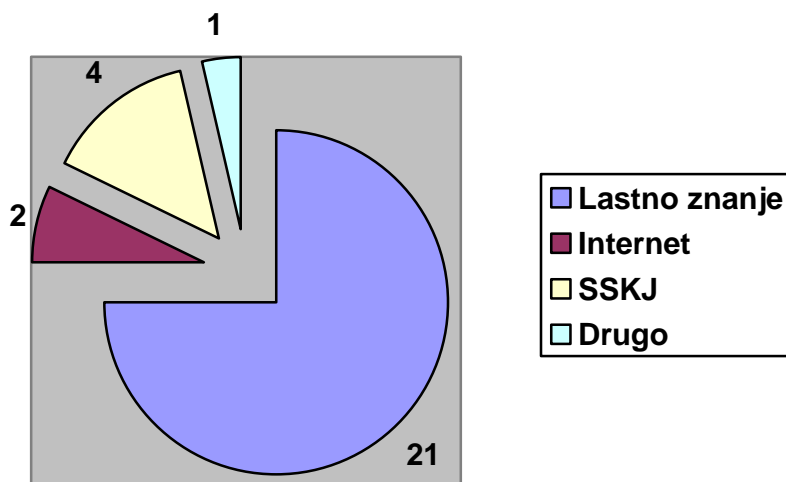
Ker morajo biti cene realne.

Ker je pomembno, da gostišče naredi dober vtis.

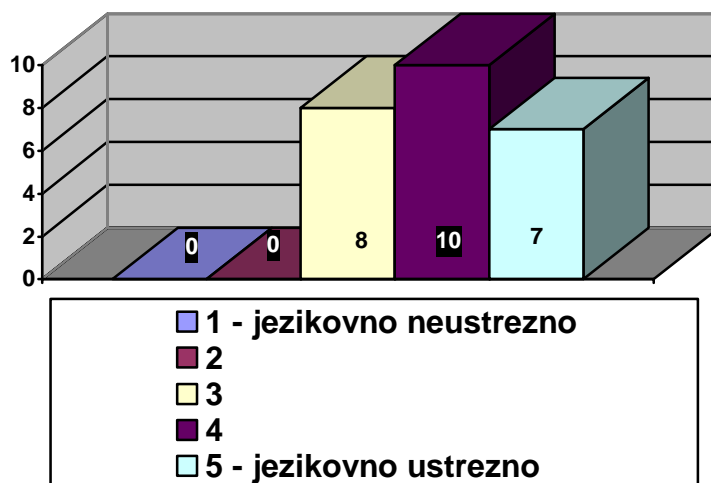
Ali se vam zdi pomembno, da bi lastniki odpravili napake?

S katerimi jezikovnimi priročniki ste si pomagali pri popravljanju menijev?

Od 1 do 5 ocenite pravopisno ustreznost vašega menija.

5. Kaj vam pomeni jezikovna neoporečnost besedila?

nič oz. malo (30 %)

spoštovanje jezika (20 %)

lepo je videti, ko je brez napak (10 %)

ugled gostišča (40 %)

12.3 Sklep

Z raziskavo smo ugotovili, da pregledani natisnjeni meniji in ceniki vsebujejo mnoge jezikovne pomanjkljivosti. Le-ti bi morali biti jezikovno dovršeni, neoporečni. Vendar lastniki niso dovolj osveščeni o normah knjižnega jezika in o pravilih, ki jih zahtevajo javna besedila.

V letošnjem letu smo nadaljevali tam, kjer smo lani končali – pri obljubi, da so lastniki oziroma odgovorni pripravljene svoje že natisnjene cenike in menije ponovno natisniti zaradi ugotovljenih jezikovnih nepravilnosti.

Sedaj lahko samo upamo, da bodo lastniki držali svojo obljubo in resnično zamenjali stare, jezikovno oporečne menije in jedilnike z novimi, jezikovno popravljenimi. Še posebej skrbno bomo spremljali, ali bodo lastniki in odgovorni zamenjali jedilnik v

najstarejši gostilni na Slovenskem – Gastužu, zdi se nam zelo pomembno, da bo tako jedilnik kot tudi vso propagandno gradivo jezikovno ustrezno in v skladu s knjižno normo. Kajti ravno Žička kartuzija in Gastuž predstavljata eno izmed najpopularnejših turističnih točk v občini Slovenske Konjice. Sem prihaja ogromno ljudi in prvi vtis, ki ga dobijo, je med najpomembnejšimi. Ravno jezikovna ustreznost zapisanih besedil in cenikov pa kaže na resnost in nivo posameznega lokala, kar pa gostje vsekakor pričakujejo.

Z anketo, ki smo jo izvedli med dijaki, smo ugotovili, da tudi nam samim jezikovna neoporečnost v prebranih jedilnikih in menijih pomeni še premalo. Ugotovili smo, da je jezikovna ustreznost v jedilnikih in menijih pomembna, saj se morajo gostišča dokazovati na vseh področjih.

.

13 ZAKLJUČEK

Pred štirimi leti so Konjice dobile eno najpomembnejših pridobitev – Gimnazijo Slovenske Konjice, ki jo danes obiskuje 242 dijakov.

Da bi dokazali svetu, da smo tudi mi aktivni in želimo izvedeti čim več novega, smo se lotili projekta o Raznolikosti v Dravinjski dolini, katerega namen je bil potrditi tezo, ki smo si jo dijaki skupaj s profesorji zastavili na samem začetku. Želeli smo potrditi, da je kljub majhnosti področja, ki ga zavzema Dravinjska dolina, raznolikost prisotna.

V tem šolskem letu smo *projekt Raznolikost v Dravinjski dolini* nadgradili s projektom *Raznolikost v Žički kartuziji*, ki nas je prevzela v vsej svoji nekdanji in današnji veličini. Razdelili smo se v več delovnih skupin: Kartuzijanski samostan Žiče – zgodovinski pregled, Geografske značilnosti Slovenskih Konjic in Žič, Likovno ustvarjanje v Žički Kartuziji, Zlati Rez, Zelišča, Hrana v Žički kartuziji, Nemščina – Das Kartaäserkloster Žiče, Turizem, Lektoriranje jedilnikov.

Na podlagi odgovorov, raziskav in obdelave podatkov posameznih skupin in končne obdelave projekta smo na Gimnaziji Slovenske Konjice lahko potrdili tezo o raznolikosti v Žički kartuziji, ki pomembno in suvereno zaznamuje lokalni in slovenski ter evropski prostor. Namen našega raziskovanja pa ni bil le priti do ugotovitev, temveč tudi vključiti v projekt vse gimnazijce (razen maturantov), z možnostjo sodelovanja na področju, ki jih/nas najbolj zanima. Nikakor pa ne smemo pozabiti na dejstvo, da smo si na sproščen, malo drugačen ter predvsem zanimiv način razširili svoja obzorja.

Projektu pa še nismo dali zadnje pike na i, saj nameravamo z raziskovanjem nadaljevati. Podatke, ki smo jih zbrali, bomo še uporabili in naš projekt razširili ter poglobili. Kot izziv na začetku smo si izbrali našo Dravinjsko dolino, nadaljevali smo z raznolikostjo v edinstveni Žički kartuziji, za naprej pa se pustimo presenetiti. Morda nekega dne zaključimo s projektom raznolikosti v EU in svetu.

14 LITERATURA

KARTUZIJANSKI SAMOSTAN ŽIČE – zgodovinski pregled

Bogo Grafenauer, Potek vseslovenskega kmečkega upora leta 1515 na Spodnjem Štajerskem, ČZN 34 (1939), str. 145 - 162.

Bogo Grafenauer, Kmečki upori na Slovenskem, Ljubljana, 1962.

Ivan Zelko, Sledovi srednjeveškega Špitaliča pri Konjicah, Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino 18 (1970), str. 71 - 75.

Marijan Zadnikar, Srednjeveška arhitektura kartuzijanov in slovenske kartuzije, Ljubljana, 1972.

Jože Mlinarič, Kartuzija Žiče 1595 - 1782. ČZN NV 10 (1974), str. 106 - 125.

Ivan Zelko, Zgodovina župnije Špitalič pri Konjicah, Špitalič, 1978.

Jože Koropec, Mi smo tu, Maribor, 1985.

Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter, Maribor, 1991.

Jože Mlinarič, Kartuziji Žiče in Jurklošter skozi stoletja, Katalogi 5, PaM, Maribor, 1991.

Paolo Santonino, Popotni dnevniki, Celovec, 1992.

Jože Mlinarič, Žički kartuzijani in njihovi odnosi s Konjiškimi gospodi, s konjiško župnijo in konjiškimi tržani, Konjiško, 850 let pražupnije, Slovenske Konjice, 1996, str. 165 - 187.

ZELIŠČA

Gale – Toplak. K.. Zdravilne rastline na slovenskem. Svet knjige. Ljubljana. 2002

Kuhar. B., Mlinarič. J.. Samostanska kuhinja. Založba Kmečki glas. Ljubljana. 2002

Mlinarič. J.. Kartuziji Žiče in Jurklošter. Založba Obzorja. Maribor. 1991

Zgibanka: Zelišča in Žička Kartuzija

PREHRANA

Kuhar. B., Mlinarič. J. . Samostanska kuhinja. Založba Kmečki glas. Ljubljana. 2002

Mlinarič. J. . Kartuziji Žiče in Jurklošter. Založba obzorja. Maribor. 1991

15 VIRI

KARTUZIJANSKI SAMOSTAN ŽIČE – zgodovinski pregled

Georg Matthäus Vischer, Topographia Ducatus Stiriae, 1681, (faksimile, 1971).

ZELIŠČA

Ustni vir: Slavica in Drago Iršič

http://www2.arnes.si/~oskrzr2/Timko2002_03/Barve/kamilice.htm

<http://www.trebnik.com/zelisca/plahtica.php>

<http://www.trebnik.com/zelisca/zajbelj.php>

<http://www.trebnik.com/zelisca/articoka.php>

<http://www.trebnik.com/zelisca/.php>

GIMNAZIJA
SLOVENSKE KONJICE

Raziskovalna naloga:
Raznolikost v Žički kartuziji

Koordinatorica:
Aleksandra Boldin, prof.

Lektorica:
Mihaela Ribič, prof.

Fotografije:
Miha Matavž

Računalniško oblikovanje:
Amadea Marguč
in
Aleksandra Boldin, prof.

Slovenske Konjice 2007